Esbjerg i bevægelse

- Idræt som social generator

Lotte Guldbæk Andersen

ma4-urb21, januar 2012

Titel: Esbjerg i Bevægelse - Idræt som social generator

Emne: Fysiske omgivelsers betydning for social interaktion i udsatte boligområder

Forfatter: Lotte Guldbæk Andersen

Vejleder: Nicolai Steinø

Afleveringsdato: 4. Januar 2012

Oplagsantal: 7

Kandidatspeciale
Urban design
Institut for Arkitektur, Design og Medieteknologi

Lotte Guldbæk Andersen

Forord

Dette projekt er opdelt i to separate rapporter; en teoretisk diskussion og i et designmæssigt løsningsforslag i en konkret kontekst. Teoridelen og designdelen kan læses uafhængigt af hinanden og i sammenhæng.

Den teoretiske diskussion behandler ghettobegrebet og undersøger hvilke sociale og fysiske muligheder, der kan anvendes i integrationsarbejdet.
Rapporten består af fem afsnit under hver sin overskrift, der giver en teoretisk baggrund for ghettoproblematikken og for hvordan idræt kan bruges som socialt værktøj. De fem afsnit afrundes i en fælles konklusion, der opridser de væsentligste hovedpunkter.

Denne rapport indeholder designdelen af projektet. Rapporten indeholder en designmæssig bearbejdning af boligområdet, og det tilknyttede grønne areal, på Stengårdsvej i Esbjerg, der er opgivet på ghettolisten.
Her gives et konkret designforslag, der fokuserer på at løsne op for områdets isolation og opfordre til sociale interaktioner på tværs af kulturelle og sociale skæl, med idræt som virkemiddel.

Rapporten består indledende af en grundig mapping og registrering af området, hvor de væsentligste forhold for projektsitet bliver kortlagt, efterfulgt af en konkretisering af den pågældende problemstilling, samt et koncept for løsning heraf. Derefter en præsentation af det udarbejdede designforslag. Designforslaget består af en overordnet masterplan, der angiver principper for den konkrete udformning, suppleret med tre mere detaljerede nedslag. Den forudgående designproces vises i appendiks og rapporten afsluttes med en konklusion og refleksion over løsningsforslaget.

Der rettes en stor tak til Esbjerg Kommune - SSP og forebyggelse, 3i1 Bydelsprojekt og Boligforeningen Ungdomsbo, der har vist stor interesse for projektet og været særdeles hjælpsomme med forståelse af området på Stengårdsvej, relevant materiale og konstruktiv kritik undervejs i projektforløbet.

SUMMARY

This master thesis deals with the concept of ghettoisation in a Danish context. In this report the subject is being treated as a physical design process, in the context of a Danish ghetto area in Esbjerg.

How sport can work as a social instrument to engage residents in their local environment and as a tool to make social interactions across social and cultural boundaries is the focal point of the project.
The key is to implement sport and physical activity into public spaces and to make it present and inviting as opposed to forcing, which thereby creates the opportunities for social effects.

The design in this project focuses on challenging the traditional set of rulers of sport games in a new, playful and exciting way in order to loosen up the locked perspectives that are connected to such an area. By reinterpreting the different games of sport by physical design, it is the thesis that citizens in and outside the marginalized area also will rethink their perspectives upon each other, when being on the site, and open for social interaction.

In practice the design includes a playful reinterpretation of a sports park that levels the playing field and gives all participants equal requisites for participating, situated in Esbjerg. Participating in the distorted games requires openness, tolerance and communication that should influence the interaction among the isolated residences of the area and the rest of the citizens in Esbjerg.

A new and different sports park in the city will work as an attractor for the whole region and thereby contribute to dissolving the areas isolation and connect the area to the city, meanwhile the visibility contributes to demystification and combating the pure image of the district.

In short, this project is about facilitating and organising sport to make it work as a social generator for a marginalized area.

Indhold

8 Indledning

10 Projektsitet

13 Programmer
13 Infrastruktur - DK
14 Infrastruktur - Esbjerg
14 Infrastruktur - Site
15 Grøn struktur - Esbjerg
15 Grøn struktur - Site
16 Typologisk bystruktur
17 Bydelscentre
17 Offentlige områder
18 En tur i området
19 Terræn og bevoksning
20 Ghettoen på Stengårdsvej
22 Boligsocialt arbejde
23 Eksisterende idrætsfaciliteter
23 Bevægelser
24 Aktører og ressourcer
25 Value mapping

26 Problem og Vision

28 Problemformulering
29 Vision

30 Design

32 Esbjerg i bevægelse
34 Terræn
35 Grønt og bebyggelse
36 Beplantning
38 Belysning
39 Program
40 Organisering af aktiviteter
42 Aktivitetsparkens plads i Esbjerg
43 Stiforløb
44 En ny sti
46 Nye rumlige oplevelser
51 Nedslag nord
55 Nedslag midt
59 Nedslag syd

62 Konklusion og refleksion

64 Konklusion
66 Refleksion
68 Referenceliste
69 Illustrationsliste

70 Appendiks

72 Designproces

Indledning

Socialministeriet har for første gang, i 2010, direkte udpeget en række boligområder i landet og bogstaveligt talt betegnet dem som ”ghettoer”. Fælles for områderne er, at det drejer sig om områder med almen boligbebyggelse og at størstedelen af beboerne kan betegnes som socioøkonomisk udsatte eller psykisk svage, set i forhold til landets øvrige indbyggere, og i øvrigt også ofte har en anden etnisk baggrund end dansk. I år, 2011, er der 26 boligområder på ghettolisten i Danmark. [Socialministeriet 2011]

Ghetto områderne og deres beboere er forbundet med mange sociale, økonomiske og samfundsmæssige problemer. Ofte forstærker og fremkalder de negative omstændigheder yderligere problemstillinger, og beboerne bliver i højere grad polariseret og isoleret fra resten af befolkningen.

Idræt er identificeret til at have en meget væsentligt social dimension, og er samtidig en potentiel indgangsvinkel til beboerne i de belastede boligområder. Idrætten er et middel til at fremme integration, styrke samvær og fællesskaber, bekæmpe ungdomsproblemer og skabe en positiv identitet i belastede boligområder. Set i denne sammenhæng er idrættens sundhedsmæssige effekt, blot som en yderligere gevinst. [Mortensen 2002]

Det er i flere undersøgelser bevist at idrætsdeltagelsen i ghettoområderne er særlig lav i forhold til landsgennemsnittet og der må derfor forventes væsentlige samfundsmæssige gevinster ved at forbedre forholdene for at udfolde sig fysisk i netop disse områder, både socialt, økonomisk og sundhedsmæssigt. [Pilgaard 2009]

Desværre findes der kun meget begrænset materiale om, hvor meget idræt beboerne i ghettoområder egentlig dyrker, og hvilke barrierer, der forhindrer mange af dem i at dyrke idræt. En undersøgelse fra Idrættens Analyse Institut viser, at mens befolkningens generelle idrætsdeltagelse er svagt stigende kan det sandsynliggøres, at grupper som de der befolker ghettoområderne, ligefrem er idrætssvage og fysisk inaktive med udgangspunkt i deres socioøkonomiske karakteristika. [Pilgaard 2009]

Således kan det på baggrund af analysens data ses, at voksne uden uddannelse dyrker langt mindre idræt end voksne med en uddannelse, og med et højere uddannelsesniveau følger højere idrætsdeltagelse; personer med lav husstandsindkomst dyrker mindre idræt end personer med høj husstandsindkomst; arbejdsledige dyrker mindre idræt end beskæftigede; og at personer af anden etnisk herkomst dyrker langt mindre idræt end personer med dansk baggrund. Jo mere sammenfald, der er mellem disse karakteristika jo større er uligheden i idrætsdeltagelsen. [Pilgaard 2009]

Børns idrætsdeltagelse afhænger i afgørende grad af de påvirkninger de udsættes for gennem opdragelsen. Forældrenes interesse for idræt og socioøkonomiske forhold smitter af på børnene og i jo højere grad forældrene har flere af ovennævnte negative karakteristika, jo mere sandsynligt er det, at deres børn også har en meget lav idrætsdeltagelse. [Nielsen, Ibsen 2008]

Denne viden sandsynliggør, at beboerne i landets ghettoer, hvor langt størstedelen netop har et stort sammenfald af disse karakteristika, også har en meget lav idrætsdeltagelse. [Regeringen 2010]
Det er sandsynligt, at den lave idrætsdeltagelse skyldes beboernes grad af udsathed i form af ringe sociale og økonomiske forhold, samt anderledes kulturelle forhold. Men faktorer som fysisk struktur i boligområdet, såsom adgang til idrætsfaciliteter, tilpasning af faciliteterne til målgruppen, stand, udbud, organisatoriske ophæng o. lign. må også forventes at have stor effekt på idrætsdeltagelsen, og det er netop dette perspektiv dette projekt beskæftiger sig med.

Ved at forbedre vilkårene for at dyrke idræt, og i det hele taget opfordre og inspirere til at være fysisk aktiv, kan ghettoområderne udvikle sig positivt hen imod et velfungerende byområde, set fra et socialt inkluderende og sundhedsmæssigt perspektiv. I denne opgave ligger der et stort planmæssigt ansvar, hvor områdernes struktur kan tilpasses så de tilgodeser bevægelse og leg, og hvor arkitektur og landskab kan formes til at danne de bedst mulige rammer.

For at udnytte idrættens sociale dimension er det essentielt at forstå og understøtte sammenhængen mellem de fysiske rammer og det organisatoriske element, der i mange tilfælde er tilknyttet idræt og sikre, at faciliteter bliver benyttet og engagement i lokalsamfundet opstår. Som et socialt instrument kan idrætten medvirke til at begrænse og ligefrem løse problemer som kriminalitet, hærværk og mildere grader af optøjer.

"Velfungerende sports- og kulturfaciliteter er væsentlige, fordi de giver beboerne rum til samvær og mulighed for at kommunikere med hinanden – også på tværs af kulturelle forskelle. Især for de unge kan det gøre forskellen mellem ikke at have noget fornuftigt at bruge tiden til – og dermed blive et problem for sine omgivelser – og at have noget at gå op i, noget at være stolt af og høre til i."
[Andersen 1998,1.]

Citatets ophavsmand er tidligere bolig- og byminister Jytte Andersen, der i forbindelse med frigivelse af midler til syv kvarterløftsprojekter understreger idrættens samfundsmæssige betydning. Men idrætten kan ikke kun bruges i kampen mod unge uromagere, men kan også bruges som et større og vigtigere element, der kan samle beboer i udsatte boligområder og skabe trygge relationer mellem mennesker med forskellige baggrunde, samt at danne rammerne for skabelsen af en ny lokal identitet, rodfæstet i beboerne og det indre netværk i boligområdet. [Mortensen 2002]

"Idræt er noget af det bedste, når det gælder om at have det sjovt og samtidig skabe fællesskab og sammenhold. Derfor er idræt også en vigtig brik i det boligsociale arbejde."
[Schmidt 2000 nr.2 s.1]

Sådan udtrykte Dorte Schmidt det i nyhedsbrevet "Brikker til et fællesskab" om idrættens evne til på en positiv og sjov måde at skabe sammenhold, tolerance, respekt og stolthed omkring boligområderne og mennesker imellem, der ellers er udsat for meget kritik og afsky fra det omkringliggende samfund. Et vigtigt led i de altafgørende integrationsprocesser, der foregår i ghettoområderne.
[Mortensen
Dette projekt beskæftiger sig med den del af ghettoproblematikken, der drejer sig om social eksklusion af indbyggerne i de belastede boligområder. Med dette projekt er det forsøgt at skabe en generator for hvordan et område, socialt og fysisk, kan bindes sammen med den omkringliggende by og derved medvirke til at opløse ghettoens isolation.
Med andre ord ligger fokus for dette projekt på den sociale dimension af ghetto-problematikken og hvordan denne kan påvirkes gennem fysisk design, ved at skabe socialt inkluderende byrum. der fokuserer på at løsne op for områdets isolation og opfordre til sociale interaktioner på tværs af kulturelle og sociale skæl, med idræt som virkemiddel.
Der arbejdes med at skabe en generator for et belastet område, der kan igangsætte en positiv social udvikling.

I dette projekt er der ikke taget hensyn til de politiske forandringer, der enten er sket, eller er under opsejling, siden landet har skiftet regering i 2011, da den nye situation endnu er ustabil og yderligere fordi ingen konkrete retningslinjer er gennemført.

Projektsitet

Ill. 1.

Strand
Esbjerg Idrætspark
Nørreskoven
Universitet
Industri
Bakkeskolen
AMU-vest
Esbjerg Gymnasium
Esbjerg HF
Motorvej
Fritids og ungdomsklub
Klub Ringgården
Indkøbscenter
Veltofte Idrætspark
Havn
Centrum
Sygehus
Banegård

Ill. 2 - Programmer I Esbjerg

Programmer

Byen Esbjerg er opstået som følge af havneindustrien, hvorfor også byens centrum ligger ganske tæt på havnen. Esbjerg er også en universitetsby, der både huser afdelinger af Syddansk Universitet og Aalborg Universitet, og dermed også tiltrækker unge studerende på videregående uddannelser.

Projektsitet ligger ca. fire kilometer nordøst fra gågaden, Kongensgade, i centrum og er markeret på kortet med et omrids. Projektsitet ligger på byens østlige ydrekant kun omtrent en kilometer fra motorvejen, der definitivt afgrænser byen.
Omkring det udvalgte område ligger flere uddannelsesinstitutioner. Nord for ligger EG, Esbjerg Gymnasium og hf, der har elever fra hele byen og AMU vest, der tilbyder voksen og efteruddannelse.
Vest for ligger den kommunale Bakkeskolen, der fungerer som den eneste helddagsskole i byen, samt professionshøjskolen University Collage Vest, der varetager flere forskellige professionsbacheloruddannelser samt efter- og videreuddannelser. UC Vest har for nyligt udvidet deres fysiske omgivelser med en tilbygning og har visioner om at være hovedcampus i Sydjylland med hovedområder indenfor sundhed, pædagogik og samfundsfaglige uddannelser. [Esbjerg kommune 2009]
Øst for området og det udsatte boligområde på Stengårdsvej ligger fritids- og ungdomsklubben, Klub Ringgården, der bl.a. bruges af børn og unge fra Stengårdsvej.
Som det sydligste på Stengårdsvej ligger et mindre butikscenter, der bl.a. indeholder en dagligvarebutik, frisør og et lokalt værtshus.

Infrastruktur - DK

Esbjerg ligger i bogstaveligste forstand på kanten af Danmark, og har derfor heller ikke en særlig central beliggenhed i forhold til den nationale infrastruktur. Byen er koblet på det nationale store motorvejs H med en sidemotorvej E20, og er repræsenteret med en regional togforbindelse i den kollektive trafik, og kun enkelte direkte forbindelser til København og Aarhus. Man kommer med andre ord ikke bare lige forbi Esbjerg uden at have et ærinde.

Trods det er Esbjerg havn en af landets største og et transitmæssigt knudepunkt for byen. Havnen er en maritim port til verden, og håndterer stor trafik hver dag. Esbjerg har også egen lufthavn, der dog måtte opgive at flyve indenrigs, men har flere afgange dagligt til både Stavanger og Aberdeen, grundet den store interesse for offshore aktiviteter i byen. Esbjerg har også færgeforbindelser til Fanø og Harwich i England.

Ill. 3. Dansk infrastruktur

Infrastruktur - Esbjerg

Ill. 4. Infrastruktur i Esbjerg

Ved at se på den overordnede vejstruktur i byen ses at projektområdet ligger ganske tæt på og parallelt med motorvejen, der afsluttes længere mod havnen. Områdets sydlige ende ligger ved et centralt knudepunkt for trafikken i Esbjerg, hvor tre store indfaldsveje mødes. Denne knudepunktsituation giver området potentiale for såvel tilgængelighed som for synlighed ved en ny anvendelse af arealet. Desuden kan biltrafikken også tilføre liv til det grønne område uden at trafikstøjen giver store gener, som hvis tilfældet var et boligområde.

Infrastruktur - Site

Ill. 5. Infrastruktur ved site

Den motoriserede trafik foregår ved sitets sydlige ende og langs dets vestlige kant. Fra den østlige side er sitet ikke i berøring med biltrafik, og ligger derved stille hen. Dog bruges den langsgående sti i mellem det grønne område og Stengårdsvej til knallertkørsel. Boligområdet mod vest har kun enkelte forbindelser til den større Degnevej langs sitet. Trafikmæssigt intensiveres billedet altså mod syd, mens det mod nord stilner af.

På sitet findes et asfalteret stisystem, der bevæger sig i et blødt vinklede forløb igennem området. Stisystemet er tilknyttet stier igennem boligområdet på Stengårdsvej mod øst og løber to steder under Degnevej i tunneler mod vest. De stiplede markeringer viser mere uformelle stier der er slået græs.

Grøn struktur - Esbjerg

Ill. 6. Grøn struktur i Esbjerg

Ses projektområdet i en nord/sydgående akse, er det tydeligt at se, at området udgør en størrelsesmæssig vigtig del af en grøn kile i bystrukturen. Den grønne kile ligger dog ikke langt fra marklandskabet ved byens østlige kant, der udgøres af et stort sportsanlæg (Veltofte Idrætspark), og den skarpe kant som motorvej E20 udgør.

Fra den grønne kile i øst strækker et smalt bånd sig nord om byen for at gribe fat i et større grønt område i byens nordvestlige del, der bl.a. indeholder Nørreskoven, Vognsbølparken og Esbjerg idrætspark. Esbjerg by er således omkranset at en grøn hestesko fra nord og kystlinjen fra syd.

Grøn struktur - Site

Ill. 7. Grøn struktur ved site

Stilles der skarpt på sitets nære kontekst ses et relativt grønt billede, udgjort af den grønne kile, en stor ubebygget grund mod nordøst (cirkuspladsen), sportsanlæg og private haver mod vest, og de store karre gårde i den markante bebyggelse på Stengårdsvej.

Set ud fra det perspektiv er beboerne i den nordøstlige del af Esbjerg rigeligt forsynet med grønne flader til rekreativt liv og muligheder for udendørs udfoldelser. Det grønne område, der er valgt til projektsite, er én kilometer lang og 100 meter bred på det smalleste sted.

Typologisk bystruktur

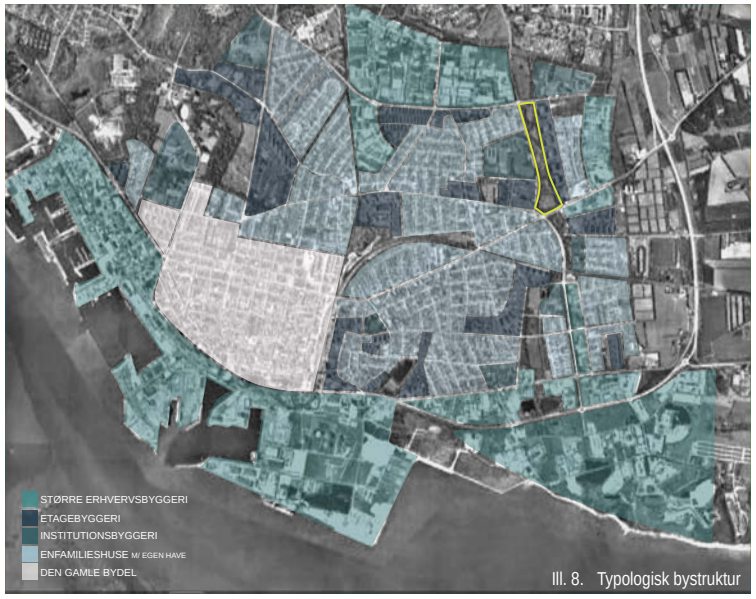

Ill. 8. Typologisk bystruktur

Esbjerg by er opbygget omkring havneindustrien, hvorfor et langt smalt bånd af erhvervsbyggeri omfavner byen fra dens sydvestlige kant. Nær havnen findes den gamle bymidte med et præcist og vinkelret karrégrid, hvor handelscentrum og banegård også er placeret. Det er værd at bemærke, at den gamle bydel udgør en relativ stor del af Esbjerg, hvilket adskiller sig fra andre større danske byer. Øst for den gamle bydel, delt af banelegemet, ligger en størrelsesmæssigt lignende bydel bestående af enfamilieshuse i en til to etager med egen have. Nord for disse to områder ligger kvarterer af boligetagebyggeri og enfamilieshuse i mellem hinanden. Som den nordlige kant på den tætte by ligger endnu et bånd af erhvervsbyggeri, der med det sydlige bånd omkranser den tætte by med erhverv.

Det udvalgte projektområde mellem Degnevej og Stengårdsvej, ligger mod øst op til et bånd af bolig etagebyggeri af en markant større skala end de omkringliggende boliger. Derefter et bånd af etplans rækkehuse, og til sidst en række af erhvervsbyggeri, som udgør byens østligste kant. Mod vest mødes det grønne område både af et parcelhuskvarter, institutioner og etagebyggeri.

Ill. 9. Esbjerg er som mange andre danske store byer opbygget som en klassisk båndby. De forskellige typologier ses tydeligt ved at fremhæve gridstrukturen i de forskellige bydele. Ved projektsitets østlige side karakteriseres griddet fx som en antennelignende struktur med en lang fordelings vej, hvor tværgående blinde veje er påkoblet.

Bydelscentre

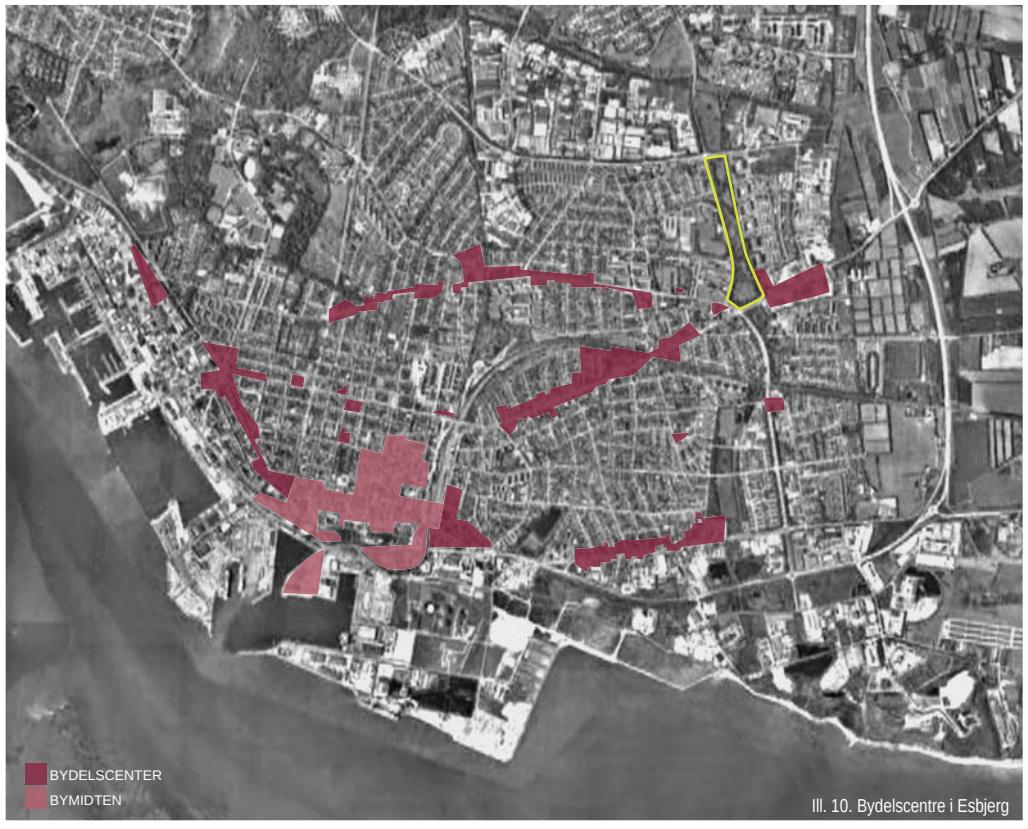

Ill. 10. Bydelscentre i Esbjerg

Projektsitet ligger ca.3 km fra byens handelscentrum, men ligger nært et lokalt bydelscenter med dagligvarehandel. Det giver sitet potentiale for at spille en central rolle i bydelen, samt mulighed for at tiltrække beboere i området under deres daglige gang i bydelscentret.

Offentlige områder

Ill. 11. Offentlige områder i Esbjerg

Ses der på de offentlige områder i Esbjerg by som helhed ligger de større områder primært spredt ud i den nordvestlige og østlige periferi af byen. Det betyder, at der i det store boligområde midt i byen og nord for banegården og den gamle bydel, ingen offentlige områder er i nærheden. Det langstrakte grønne område, der er valgt som projektsite, henvender sig derfor også til beboere langt inde i det store boligområde, og har derfor potentielt set et stort opland.

En tur i området

Projektsitet for designdelen af denne rapport ligger i hovedstaden på den danske vestkyst, Esbjerg. Området, der er markeret med en stiplet linje på luftfotoet, ligger langs en stor karrébebyggelse, der er registeret som ghetto på Stengårdsvej.

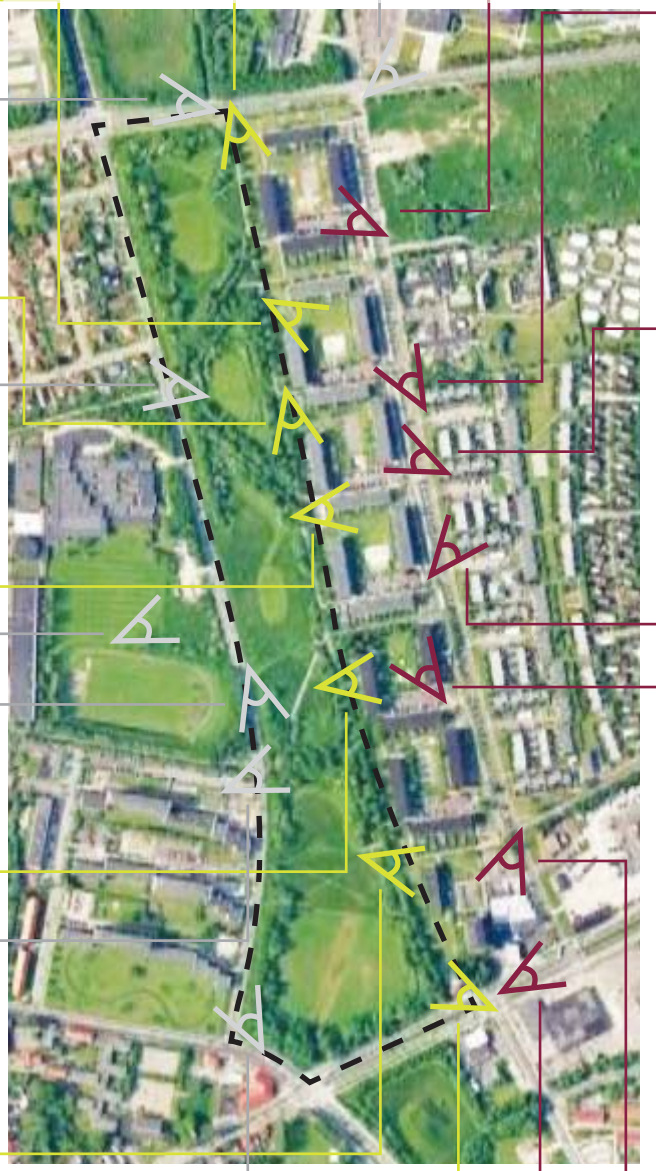

De tre bånd af billeder viser området fra tre langsgående akser. Længst mod øst, Stengårdsvej, der på den ene side har en lav rækkehusbebyggelse og på den anden lange treetagers stokbebyggelser, der danner store karrer. Længst mod vest, Degnevej, en lokal indfaldsvej. Vejen er bred og med cykelstier i begge retninger, dog er der kun fortov på den vestlige side. Den midterste akse er en stiforbindelse, hvor sideforløb tilknyttes fra boligbebyggelsen og fra det grønne område, der udgør projektsitet.

Ill. 12. Billedeserie fra site

Terræn og bevoksning

Det grønne rekreative område, der udgør projektsitet, kan overvejende karakteriseres som vild natur, hvor belagte stier løber igennem. Området kendetegnes ved diger, der lægger sig som høje volde i det grønne og derved skaber lommer af græsflader i niveau. I lommerne slås græsset jævnligt og to steder er der stillet fodboldmål op, der omdanner lommen til en uformel boldbane. Digerne er sprunget i skov og fremstår som tætte murer. Dog er der på højderyggen slået en sti i græsset, der gør det muligt at følge digets form rundt. Grundet den massive bevoksning opleves en gåtur på digetets højderyg som at bevæge sig i tunneller.

Den brede asfalterede sti, langs området mod boligbebyggelse til øst, opleves som et meget langstrakt forløb i kraft af den lige linje, som stien udgør, uden nogen form for afbrydelser. Store allétræer er plantet på begge sider langs stien i et næsten kontinuerligt forløb, med kun enkelte åbninger i rækken af træer, mod projektsitet.

Den store flade midt på området fremstår meget åben, med græsser i knæhøjde og lave træer og buske er spredt sporarisk på fladen. Enkelte trædestier går på tværs af grunden. Mod vest, hvor den trafikerede Degnevej løber, er der åbent ind til fladen, mens der mod øst og boligbebyggelsen er en tættere væg af bevoksning.

Udover denne åbning ved den midterste del af området er der en tæt væg af høj bevoksning langs de trafikerede veje, der afgrænser sitet og gør det særdeles indadvendt.
Den sydligste ende af projektsitet opleves tydeligt som en lukket lomme omgivet af diger, der giver fladen vægge i form af skrænter dækket af krat og buskads.

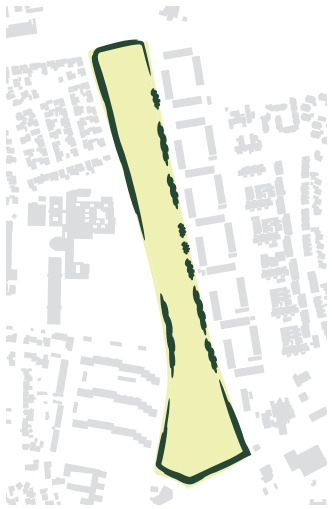

Ill. 13. Projektområdet opleves overvejende som lukket set langs dets kant. Den mørke markerede linie viser, hvor en høj og tæt bevoksning danner mur omkring sitet.

Ill. 14. Halv-meter koterne viser tydeligt hvordan sitet er opdelt i fire lommer af digekonturerne.

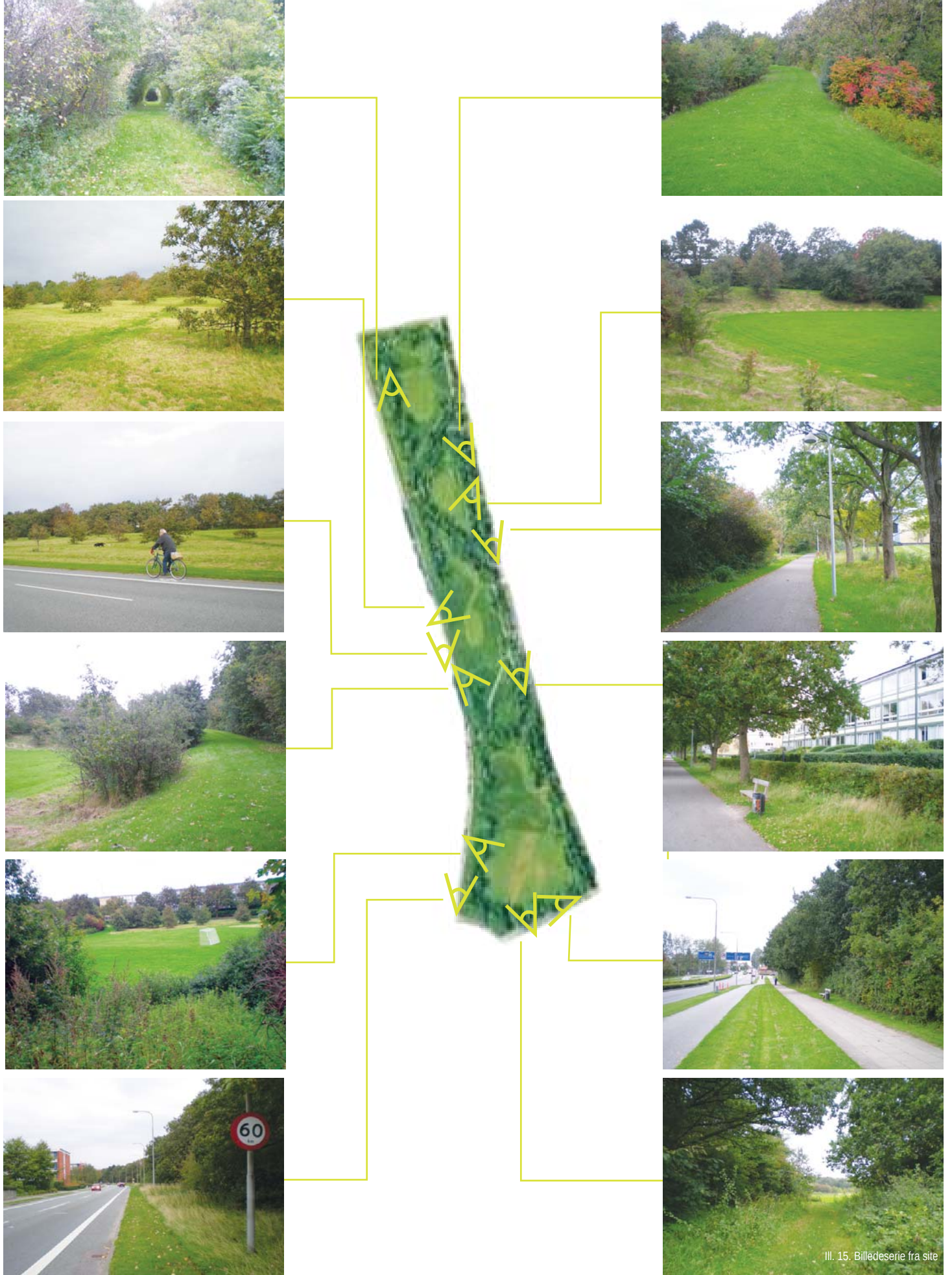

Ill. 15. Billedeserie fra site

Ghettoen på Stengårdsvej

Det grønne projektsite strækker sig langs bebyggelsen på Stengårdsvej og forstærker det lange strøg. De to langstrakte områder hører sammen og afspejler sig i aksen, der udgøres af den centrale sti, som samtidig adskiller det private boligområde fra det fuldt offentligt rekreative areal.
Den samlede struktur, sitet og boligbebyggelsen udgør, adskiller sig tydeligt af de omkringliggende strukturer, der kendetegnes ved en noget mindre skala både vertikalt og horisontalt, hvilket igen understreger samhørigheden.

Bebyggelsen på Stengårdsvej ligger i et område med optil flere sociale boligbyggerier. Selve bebyggelsen på Stengårdsvej huser ca. 2300 beboere og består af seks indre gårdrum, der omkranses af 60m lange og tre etager høje boligstokke, så de udgør karré strukturer. Karréerne er placeret på et lineært strøg, hvor de fleste tværgående bygninger udgør en kant i karréen både nord og syd for sig. Den sydligste del af bebyggelsen adskiller sig de øvrige ved at bestå i et otte etagers højhus og et etplans mindre indkøbscenter.

Den store skala bebyggelsen repræsenterer afspejles også i selve Stengårdsvej, der opleves som en meget bred vej, samt de store parkeringsanlæg langs vejen, der er tilknyttet hver af karréerne. At hver bygning er 60m lang skaber også utrolig store gårde i karréerne, der trods det at de både indeholder store parkeringsarealer, legepladser og boldbaner forekommer tomme og udenfor den menneskelige skala.

Ill. 16. Bebyggelsesstruktur omkring site

Ill. 17. Billedeserie fra site

Stengårdsvejs ry

For beboerne er Stengårdsvej et trygt og godt sted at bo, men udefra har området et blakket ry. Området bliver ofte forbundet med utryghed og ballade. De øvrige indbyggere i Esbjerg kommer ikke i området uden at have et ærinde, og da Stengårdsvej ikke kan tilbyde noget unikt er området som resultatet udstødt Mediebilledet forstærker naturligvis det negative image Stemgårdsvej har, ved at bringe skræmmende overskrifter, hvilket området jævnligt lider under. Udnævnelsen af Stengårdsvej til ghetto, med socialministeriets officielle ghettoliste i 2010 forstærkede kun det dårlige image og bekræftede fordomme om området i det esbjergensiske lokalmiljø. [Hansen 2011] [jv.dk]

Stengårdsvej i tal

For at optræde på den danske ghettoliste, skal et område opfylde mindst to af tre krav. Det drejer sig om; andelen af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande skal udgøre over halvdelen af beboerne, mindst 40% af beboerne skal ikke være under uddannelse eller have job, og til slut kræver det 270 dømte for kriminalitet ud af 10.000 for at opnå en plads på den berygtede ghettoliste. Kvarteret på Stengårdsvej opfylder de to første krav og er også på nippet til at opfylde kriminalitetskravet, ifølge tal fra 2010. [Regeringen 2010] Til sammenligning er tre af landets mest kendte ghettoer medtaget i tabellen.

Område		Antal Boliger	Indvandrere og efterkommere	Uden tilknytning til uddannelse eller arbejdsmarked	Dømte pr. 10.000 indbyggere
	Grænseværdi		50 %	40 %	270
Esbjerg: Stengårdsvej		785	62,3 %	46,7 %	2269
Aarhus: Gjellerupparken		2.448	83,7 %	53,2 %	456
Odense: Vollsmose		3.591	67,7 %	54,4 %	373
København: Mjølnerparken		559	89,9 %	52,8 %	326

Ill. 18. Tabel over ghettokriterier

Boligsocialt arbejde

3i1 bydelsprojekt spiller en meget stor rolle i det boligsociale arbejde i området i og omkring Stengårdsvej. Projektet er et samarbejde mellem de to boligforeninger i området, Ungdomsbo og boligforeningen '32, Landsbyggefonden og Esbjerg Kommune. [bydelsprojekt3i1.dk]

Projektet har seks forskellige hovedindsatsområder, der også afspejler sig fysisk i seks huse, hvor borgerne har mulighed for at opsøge hjælp. De seks huse er:

- Sekretariatet
- Sundhuset
- Infohuset
- Jobshop
- Projekthuset
- Gadehjørnet

I denne rapports sammenhæng er det væsentligt at fremhæve Sundhuset, som varetager de sundhedsmæssige opgaver, der ofte er i udsatte boligområder. Sundhuset har fire ansatte, der bl.a. står for forebyggende arbejde i form af at tilbyde personlige sundhedstjek og arrangere idrætsaktiviteter, fx hold, hvor kvinder lærer at cykle. [sundhuset.com]
Projekthuset igangsætter og understøtter nye projekter i området og hjælper til at styrke det sociale fællesskab med henblik på at skabe tolerance, tryghed og liv i gadebilledet. Blandt andet holder Projekthuset til i et fælles beboerhus på Stengårdsvej, som lægger lokaler til, at forskellige foreninger kan samles. Projekthuset er med til at arrangere fastelavnsfest og børnefestival i samarbejde med fritids og ungdomsklubben i området. Projekthuset fokuserer på at skabe lokale netværk, demokrati og foreningsdannelse. [projekthuset.com]

Bydelsprojektet spiller som sagt en vigtig rolle for området. Udover konkret at hjælpe og rådgive beboerne i området, forsøger projektet også at vende det meget negative og fordomsfulde image bydelen har så det kommer til at fremstå som et mere attraktivt boligområde. Derfor er der stor fokus på at mindske kriminalitet, styrke fritids- og foreningslivet, og i det hele taget på hvordan der kan trækkes mere ressourcestærke beboere og besøgende til område.

3i1 bydelsprojekt kører på økonomiske midler, der udløber ved årsskiftet 2011/2012. Derfor har projektet lagt kræfter i en visionsrapport, der skal sikre midler til projektets forsættelse, så der også i fremtiden kan ydes beboerne en fornem service. 3i1 har i samarbejde med boligforeningen Ungdomsbo bl.a. visioner om at skabe et multihus på cirkuspladsen ved den nordlige del af Stengårdsvej. Multihuset er stadig et projekt i den første idéfase, men der er visioner om at huset skal blive den nye attractor for området. Det skal bl.a. indeholde et verdensbibliotek, idrætsfaciliteter, 3i1 bydelsprojekt og kunne rumme store begivenheder som fx en basar. [Niras 2011] og [Bach 2011]

Tidligere har der et stort skitseprojekt for netop dette projekts site været på tegnebrættet. En stor bygningskonstruktion af glas, på sitet nær UCV, skulle fungere som samlingspunkt i bydelen. Bygningen skulle indeholde adskillige funktioner, kulturelle som hverdagsfunktioner. Bl.a. skulle bygningen indeholde et kollegium og undervisningsfaciliteter til professionshøjskolen, samt en scene, foredragssal, et torv og væksthus. Projektet var et udviklingsprojekt for boligforening Ungdomsbo og UC Vest, der nu er opgivet. [JWH arkitekter 2008]

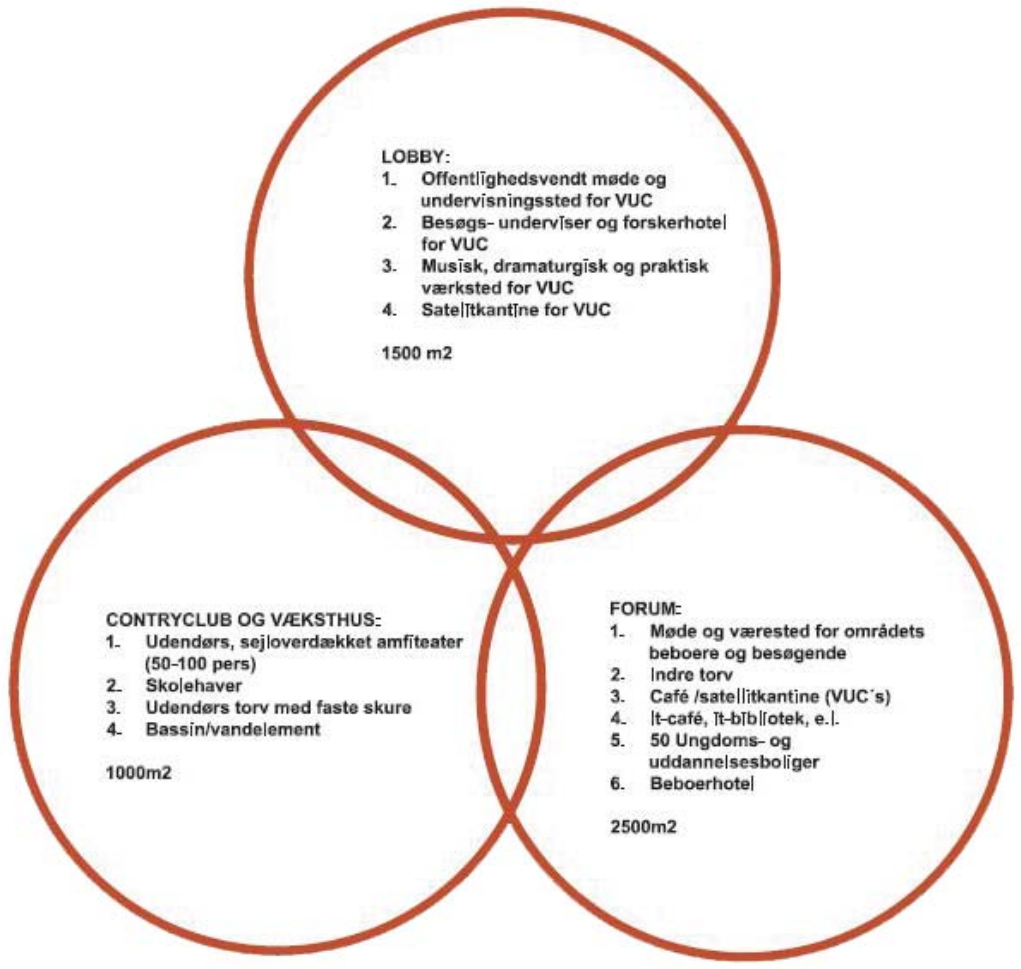

Ill. 19. Funktionsdiagram fra tidligere udviklingspprojekt på Degnevej.

Eksisterende idrætsfaciliteter

Illustrationen viser de eksisterende idrætsfaciliteter i området nær projektsitet. De markerede faciliteter omfatter både mindre, uformelle og bolignærefaciliteter og større formelle idrætsanlæg. Graden af den tilknyttet organisering varierer også, ligesom funktionaliteten nogle steder er ensidig og andre steder multifunktionel. Faciliteterne repræsenterer også forskellige grader af idræt og fysisk udfoldelse, hvor nogle kan siges at være rent rekreationelle og oplevelsesbaseret, mens andre er direkte motions- og konkurrenceorienterede.
De mindre markeringer angiver hvilke faciliteter, der har en bolignær funktioner, og de større viser de faciliteter, der benyttes af beboerne i hele lokalområdet.

Ill. 20. Eksisterende idrætsfaciliteter omrking site.

Bevægelser

På kortet er de mest markante bevægelsesmønstre omkring projektsitet markeret og opdelt i blød og hård trafik. Krydset syd for sitet er stærkt trafikeret, bl.a. på grund af den nære motorvejstilkørsel mod øst. Degnevej, der løber langs sitet har et meget lineært forløb med kun enkelte sideveje og ingen tværgående veje før ved sitets nordlige ende. Derfor bliver der også kørt stærkt på vejen, og den kan virke som en barriere for at komme fra vest og mod øst, til sitet.

Den bløde trafik omkring projektområdet er begrænset. Kun skoleelever, der bor på Stengårdsvej, krydser over sitet for at komme til Bakkeskolen mod vest. Denne trafik sker primært fast to gange dagligt, da Bakkeskolen er en heldagsskole for børn i 0-6. klasse. På Bakkeskolen møder knap 400 skoleelever ind hver morgen. [bakkesk.skoleintra.dk]
Den langsgående sti bliver fx brugt af elever, der skal til gymnasiet, som ligger nord for området. Stien bliver også brugt til knallertkørsel.
Omtrent midt på sitet er et vigtigt busstoppested placeret. Dagligt krydser utallige studerende fra UC vest den trafikerede Degnevej for at tage bussen.
Esbjerg Gymnasium og HF har knap 900 elever, mens UC Vest anslås til at have ca. 3000 studerende. [UC vest] og [e-gym.dk]

På trods af at området ikke er betydeligt befærdet ligger der et stort potentiale i de tusindvis af elever og studerende, der dagligt bevæger sig i området. Den motoriserede trafik kan derimod virker både som en barriere og som et potentiale for at gøre området synligt i Esbjergensernes bevidsthed.

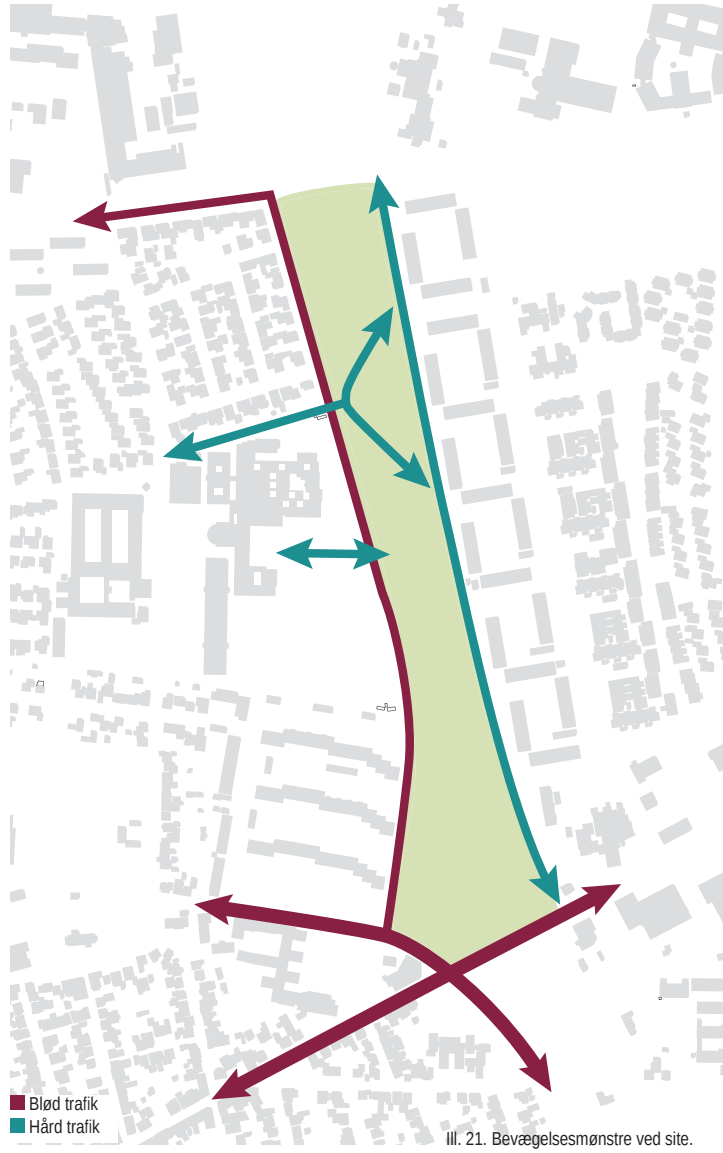

Ill. 21. Bevægelsesmønstre ved site.

Aktører og ressourcer

Illustrationen viser et bud på etablerede aktører og ressourcer i nærmiljøet, der kan blive relevante i forhold til projektområdet med henblik på organisering af aktiviteter, brugergrupper, ejerskab og lignende.

En af områdets store ressourcer er de mange børn, der bor i nærheden af projektsitet. Især det udsatte boligområde på Stengårdsvej huser mange børn og unge. Der er altså næsten 50 % flere børn på Stengårdsvej end i et gennemsnitligt boligområde i Esbjerg.

Børnene i området, og særligt på Stengårdsvej, bør opfattes som en ressource bl.a. fordi de er synlige i gadebilledet. De er en væsentlig del af bylivet i området, og er derfor mere modtagelige for at blive påvirket af nye indtryk. Det kan være en indgangsvinkel til at nedbryde nogle af de kulturelle barriere, der findes mellem beboerne i området.

Børnene i det udsatte område har ikke nødvendigvis den samme massive voksenkontakt som andre børn har, og kan derfor naturligt også ofte være meget opsøgende overfor voksne. Det kunne potentielt betyde at disse børn er mere end velvillige til at engagere sig i en idrætsaktivitet i nærområdet, hvis en voksenmodel er til stede til at lede begivenhederne.

En anden ressource i området er de mange ældre elever og studerende, der dagligt kommer i området, i forbindelse med enten UC vest, AMU centeret eller EG. I kraft af deres alder bliver de ubevidst til rollemodeller for de mindre børn. Denne position, i sammenhæng med de unges lokale tilhørsforhold, kunne potentielt set udnyttes i organiseringen af nye aktiviteter på projektsitet.

Flere ressourcer og aktører er markeret på illustrationen.

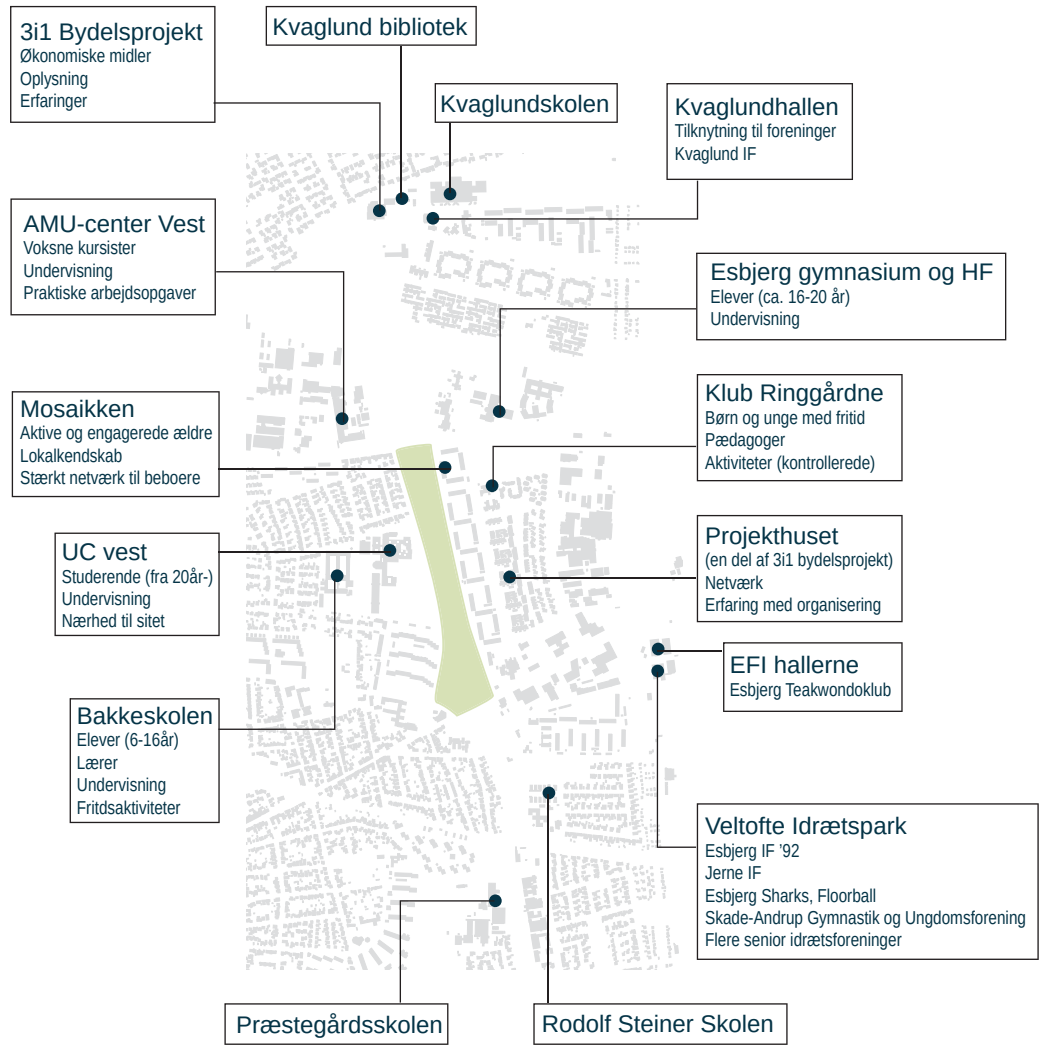

Ill. 22. Mulige aktører i forhold til aktiviteter på projektsitet, er her markeret med et udvalg af tilhørende ressourcer.

Value mapping

Projektsitet karakteriseres overordnet som en del af en grøn kile i Esbjerg, der primært består af vild natur. Væsentligt for området og grunden til netop det område er udvalgt, er den direkte nærhed til ghettoområdet på Stengårdsvej på dets ene side og den øvrige by på dets anden side. Sitet ligger således godt placeret for at kunne blive et direkte bindeled mellem ghettoområdet, som i overvejende grad virker isoleret, og det øvrige Esbjerg by. Det grønne site indeholder et stort potentiale, idet området ikke benyttes betydeligt i dag, og ikke har andre funktioner end det at være en passiv grøn struktur i byen og fungere som genvej for skolebørn mellem Stengårdsvej og Bakkeskolen.

Inddampes projektsitets potentialer i forhold til dets omgivelser er det væsentligt at fremhæve tre forhold.

- Flere væsentlige uddannelsesinstitutioner i Esbjerg er placeret nær området. Heraf UC Vest, der anslås at have ca. 3000 studerende [UC vest] og Esbjerg Gymnasium og HF med knap 900 elever [e-gym.dk]. Det betyder at utrolig mange studerende dagligt har sin gang i området, og potentielt kan påvirkes til at benytte området og derved øge en sammenbindingseffekt.

- Præcist ved sitets sydlige ende er et trafikalt knudepunkt placeret. Det betyder massiv trafik tæt ved sitet, hvilket kan udnyttes til at skabe opmærksomhed på området og give liv og tryghed.

- Området er en del af en grøn kile, der indgår i et forløb både mod nord og syd. Dette forhold gør det muligt at udbygge de direkte rekreative forbindelser til hele Esbjerg.

PROBLEMFORMULERING OG VISION

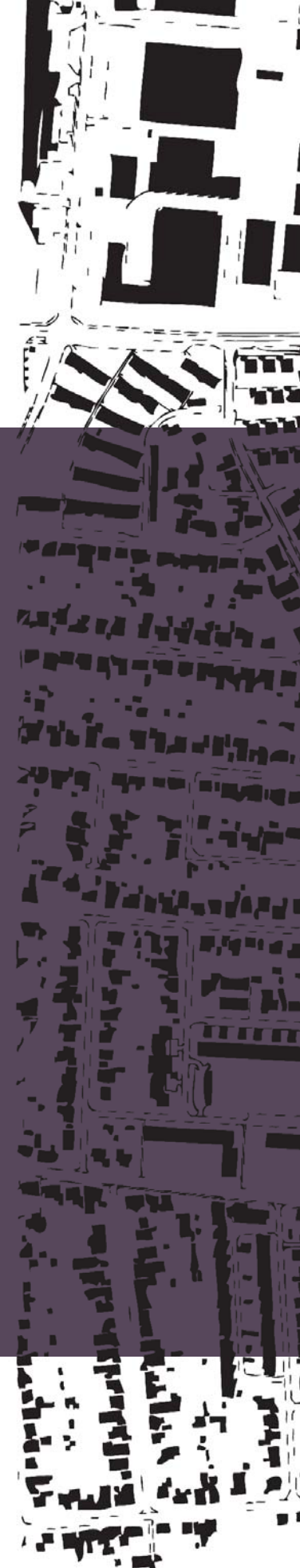

Ill. 24.

Problemformulering

Hvordan kan det grønne projektsite designes til at være et sted, der ved hjælp af idrætsaktiviteter, binder beboerne på hver sin side af sitet sammen, og derved nedbryder barrierer i mellem det udsatte boligområde på Stengårdsvej og det øvrige Esbjerg?

Afgrænsning

Opgaven afgrænses til at omfatte et skitseprojekt, hvor der lægges vægt på de konceptuelle træk i designforslaget på baggrund af den forudgående proces og sideløbende teoretiske inputs. Projektets mål er altså at fremsætte principper for hvordan den grønne kile kan forbedres, og afgrænser sig fra at detaildesigne hele området. På den baggrund tages der heller ikke højde for budgetoverslag ved eventuel realisering.

Til sidst skal det understreges at projektet ikke har hovedfokus på at aktivere særlige idrætssvage grupper, men at bruge idræt som instrument til at overkomme sociale barrierer imellem opdelte befolkningsgrupper i området.

Ill. 25. Luftfoto over site.

Vision

Visionen for dette designprojekt kan kort opsummeres i fire punkter. Det er visionen…

- At BINDE projektområdet sammen med resten af byen, og derved ophæve dets isolation.

- At skabe et SOCIALT MØDESTED, for lokalområdets opdelte befolkningsgrupper, hvor der er mulighed for social INTERAKTION på tværs af kulturelle skel.

- At AKTIVERE den grønne kile og fremhæve dens kvaliteter, ved at skabe et sted, der uformelt og spontant inviterer til BEVÆGELSE og IDRÆT.

- At tiltrække borgere fra hele Esbjerg til området og derved BRANDE BYDELEN positivt.

Først og fremmest skal området fungere som sammenbindingsled imellem det udskældte boligområde på Stengårdsvej og resten af Esbjerg by. Her er sitets placering oplagt. Det skal i fysisk forstand åbne lokalområdet og skabe en visuel forbindelse, der kan gøre livet på hver sin side af Degnevej synligt. Det er visionen, at den visuelle forbindelse også i sig selv bearbejder og nedbryder den fysiske, men også sociale og samfundsmæssige isolation Stengårdsvej lider under i dag. Kort sagt skal det grønne område gå fra at være den barriere af tæt mørk bevoksning og ufremkommelig terræn, det er i dag, til at være en attraktiv forbindelse i bydelen. Området skal ikke længere være et skjulested for lyssky aktiviteter, men et lyst og åbent sted for liv og aktivitet.

For yderligere at nedbryde isolationen af Stengårdsvej og skabe en hel by uden markante sociale grupperinger skal idrætten sociale potentiale anvendes til at skabe et socialt inkluderende byrum. Det skal understreges, at det grønne område er til brug for hele bydelen og for hele Esbjerg. Projektet er således ikke kun en indsats for det belastede boligkvarter på Stengårdsvej, men en indsats, der skal komme alle beboerne i bydelen til gode, og igangsætte en positiv udvikling af området.

Området skal danne rammerne for, at mennesker med forskellige baggrunde skal kunne mødes uformelt i det offentlige rum, og på den måde opfordre til at danne sociale relationer. Projektsitet skal fungere som et socialt mødested, der kan indeholde både organiserede, og uorganiserede aktiviteter, hvilket kan give et fælles samlingspunkt og støtte op om mødet.

Det skal intuitivt være oplagt at vælge ruten igennem området frem for fortovet på den modsatte side. Ruten igennem området skal være en spændende og oplevelsesrig erstatning for det traditionelle lineære fortov. Der skal både være mulighed for at bevæge sig på en rekreativ rute rundt på sitet og mulighed for mere direkte transitforbindelser.

Sitet skal bevare sin rolle i den grønne struktur i Esbjerg. Det skal forsat være en del af en grøn kile, der har forbindelse til et overordnet rekreativt forløb. Men udformningen skal vise forandring og vise et skift i områdets identitet. Det nye bearbejdede landskab og de nye faciliteter skal opmuntre til spontan og ubevidst fysisk aktivitet. Det skal være oplagt at udfolde sig fysisk uden, at det er selve motionen, der er i fokus. Derfor skal designudtrykket være legende, menneskeligt og oplevelsesrigt. Det skal opfordre til bevægelse, men også til ophold, der gør området til et sted for længerevarende udflugter, hvor der er mulighed for pauser imellem aktiviteterne.

Lokale ressourcer og aktører skal spille en væsentlig rolle i forhold til aktiviteterne i projektområdet. Lokal forankring og ejerskab er særlige vigtige faktorer for projektområdet, der fx skal sikres igennem organiserede aktiviteter af lokale idrætsforeninger og beboernetværk. Det er visionen at de lokale beboere opnår en stolt ejerskabsfølelse for området og medvirker aktivt til dets udvikling.

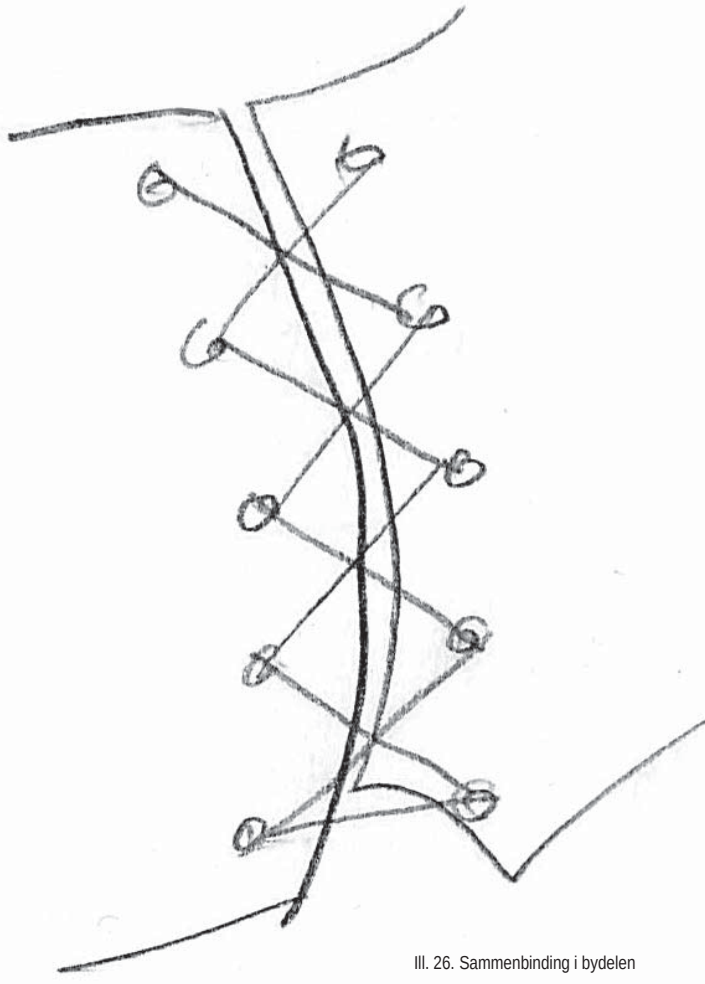

Ill. 26. Sammenbinding i bydelen

Design

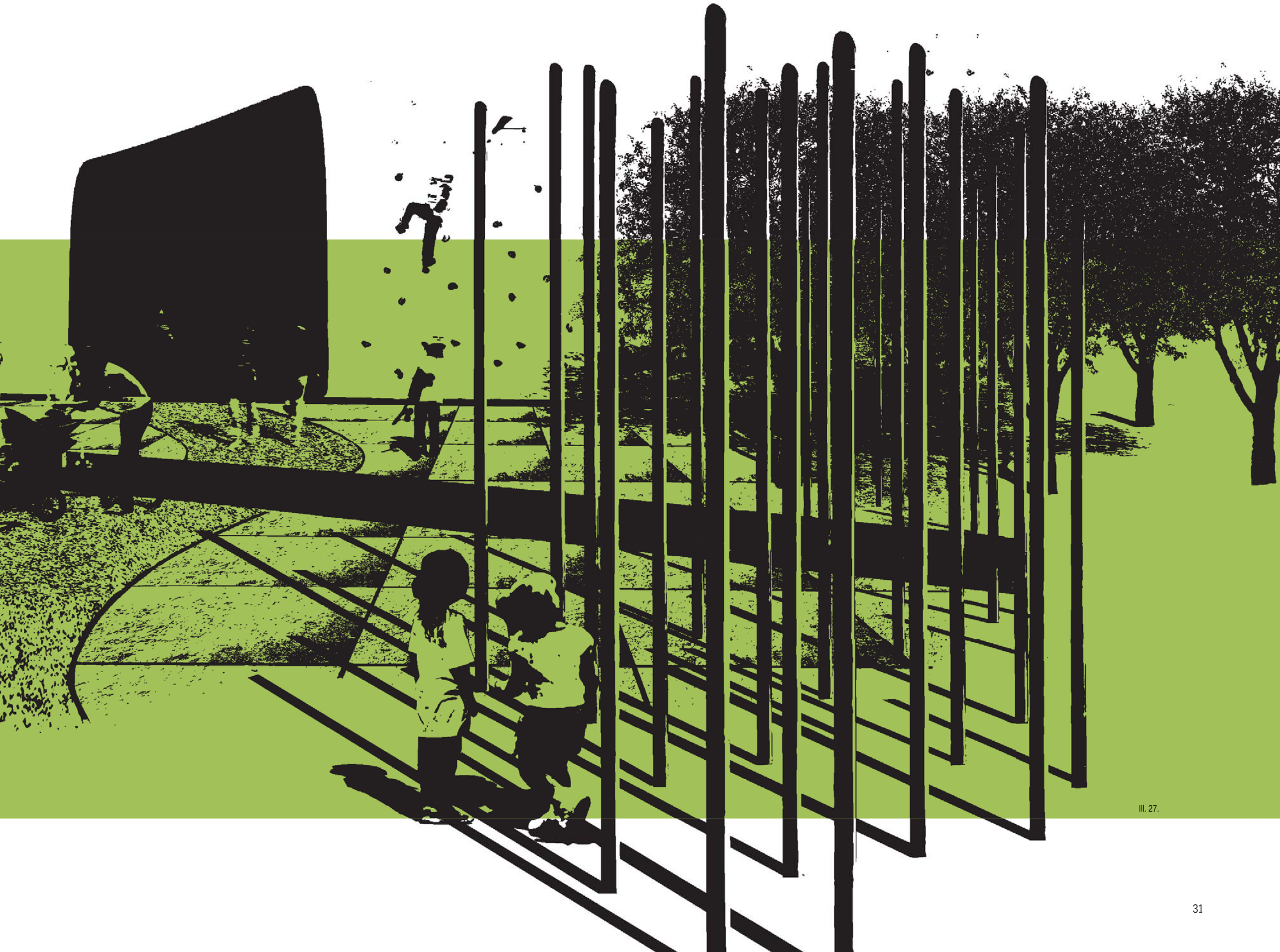

Ill. 27.

ESBJERG I BEVÆGELSE

Den nye aktivitetspark i Esbjerg er et oplevelsesrigt mødested for bydelens beboere, og udflugtsmål for hele byens borgere. Parken byder på stor landskabelig variation, der giver mange forskellige rumlige oplevelser - alle med fokus på bevægelse og tryghed. Området er fysisk åbnet med en beplantning, der spiller sammen med terrænets udformning, om at skabe visuel åbenhed og samtidig danne forskellige rumligheder.

Parken strækker sig over én kilometer som en del af en grøn, rekreativ forbindelse rundt om Esbjerg. Parken rummer et traditionelt stiforløb udvidet med særlige alternative idrætsruter, der forgrener sig ud i bydelen og griber fat i hverdagen.

Konceptet for aktivitetsparken er at bryde med traditionelle forestillinger om såvel idræt som sociale grupperinger. Gennem en legende nyfortolkning af den konventionelle idræt er det visionen at åbne området op for nye brugere og nye sociale indtryk. Ordinære sportsbaner er blevet udfordret i en nyfortolkning, der lægger op til at dyrke idræt med en kreativ tilgang, og med fokus på interaktionen mellem mennesker.

De nyfortolkninger af idrætten som parken rummer, ligestiller deltagerne, idet alle får de samme grundforudsætninger, hvor ingen på forhånd kender spillet, der udvikles undervejs. Med de samme grundforudsætninger er der også mulighed for socialt at udvikle nye relationer og dermed nedbryde fordomsfulde barrierer. På den måde virker parken som en social generator for en positiv udvikling af lokalområdet, der lægger vægt på åbenhed og interaktion.

En masterplan i 1:2000 er vedlagt som bilag.

Ill. 28. Lag i materplan

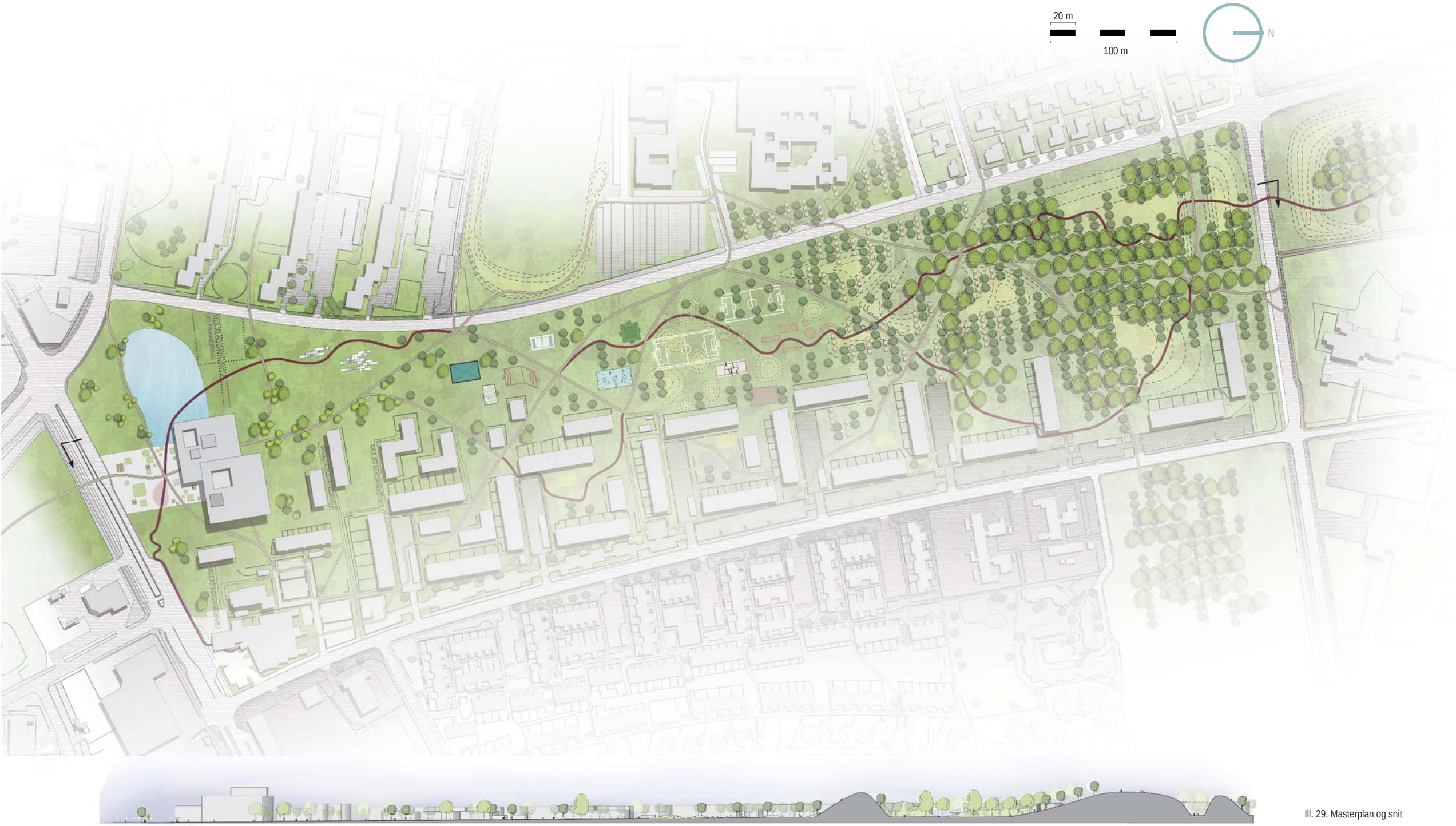

Ill. 29. Masterplan og snit

Terræn

Parken har et naturligt jævnt fald fra nord mod syd, der er bevaret i designet. Derimod er de eksisterende diger, der dannede lukkede lommer i området og virkede afgrænsende, begrænset til kun at omfatte den nordlige del af sitet. Her er digerne udvidet til høje bakker, der gennemskæres af den traditionelle sti, hvorimod den særlige idrætssti følger bakkernes kontur og giver en terrænmæssig varieret oplevelse og mere fysisk udfordring.

Bakkerne giver mulighed for leg og bevægelse både sommer og vinter, hvor det især tænkes, at kælkebakker kan tiltrække hele bydelens børn og unge.

Højden og omfanget af bakker falder mod syd, og midt på området benyttes mindre og mere formstøbte bakker som en vigtig del af de nyfortolkede idrætsfaciliteter. Herfra jævnes terrænet ud og der er kun det gennemgående naturlige fald, som former landskabets bund tilbage.
Overskudsjorden fra byggeriet og de fjernede diger bruges til at forhøje bakkerne mod nord.

Området har et højtstående vandspejl efter de eksisterende forhold, hvorfor der i designet er lagt op til at dræne jorden og etablerer et regnvandsbassin i den sydligste og laveste ende af parken. Dette gør grunden mere anvendelig og tillægger samtidig stedet endnu en landskabelig oplevelse.

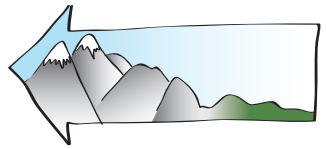

Ill. 32. Designparameter: Terræn

Ill. 31. Terrænsnit 1:4000

Ill. 30. Terrænplan 1:4000

Grønt og bebyggelse

Parkens strukturelle samhørighed med bebyggelsen på Stengårdsvej understreges ved at lade den bebyggede struktur glide ind i parkens grønne rum og omvendt ved at lade parken flette sig ind i de semi-private gårdrum i mellem bebyggelsen.

Parken kendetegnes ved at brede sig ud mod nord og overtage den tidligere bebyggelses rum, hvor området får karakter af vild og uplejet natur. I den sydlige ende er overtaget skiftet og billedet præges i stedet af plejet grønt og en tættere bebyggelse i kraft af nærheden til det trafikale knudepunkt der afgrænser sitet.

Forholdet mellem bebyggelse og grønt er markant ændret fra den eksisterende situation, der er præget af ligevægt igennem hele området. Det nye design giver en langt mere dynamisk plan, der for alvor signalerer at området er forandret og ikke længere kan identificeres med sit tidligere ry.
Den markante fysiske ændring ligger til grund for den sociale forandring, der efterfølgende vil ske i området. Den nye bebyggelse vil appellere til andre brugere, som vil blande sig med nuværende beboere i området. På den måde kan den ensartethed beboersammensætningen, området i dag er præget af, i form af socialt udsatte, måske opløses.

Den nye struktur frembringer områdets kvaliteter ved at intensivere den pulserende urbane stemning mod bydelens centrum i syd og lade naturens fredelige atmosfære overtage mod nord, hvor også Esbjerg by begynder sin afslutning.

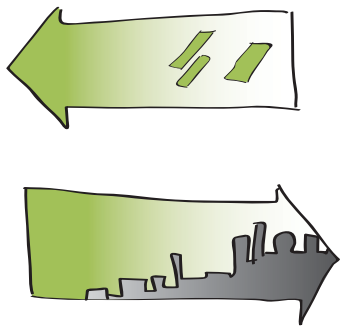

Ill. 33. Designparametre: grønt og bebyggelse

Ill. 34. Grønt og bebyggelse 1:4000

BEPLANTNING

Beplantningen udgør en væsentlig del af idrætsparkens karakter. Beplantningen er valgt ud fra at give en varieret rumlig oplevelse med fokus på tryghed og en fri synsvinkel i øjenhøjde. Konceptet for beplantningen følger principperne vist herunder og er kategoriseret efter rumlige egenskaber.
Der er bevidst arbejdet med ikke at danne for tæt beplantning, der kan virke utryg og skjulende, samtidig er det tilstræbt at holde beplantningen gennemsigtig i øjenhøjde.

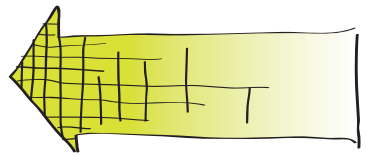

Beplantningens gridstruktur øges mod nord.

Øget intensitet af beplantningen mod nord.

Beplantningen fremstår mere plejet mod syd

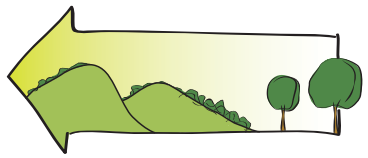

Beplantningens højde stiger i takt med at terrænets højde falder.

Ill. 36. Designparametre: beplantning

Ill. 35. Beplantningsplan 1:4000

Store løvtræer med kraftige kroner.
Eks: bøg, ahorn, løn

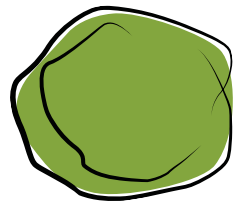
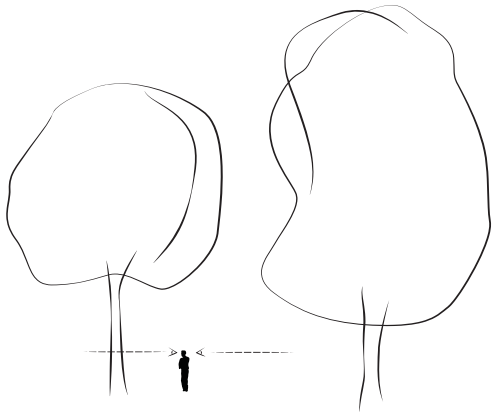

Mellemstore løvtræer.
Eks: røn, seljepil, birk, fuglekirsebær

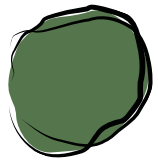
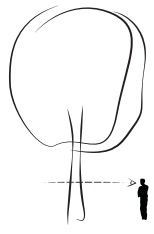

Buske.
Eks: hyld, jasmin, spiræa, slåen

Små prydtræer
Eks: rødtjørn, japansk kirsebær, æble

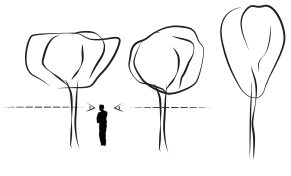

Græsser og siv.
Eks: diverse staudegræsser

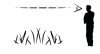

Ill. 37. Beplantningsreferencer

Ill. 38. Beplantningsprincipper

Belysning

Efter mørkets frembrud byder parken på nye oplevelser. Der er bevidst fokuseret på en grundig belysning af parkens stier og idrætsfaciliteter, for at sikre et trygt og sikkert miljø, der kan forebygge evt. kriminalitet i aften og nattetimerne. Belysningen letter både orienteringen og tilføjer nye spændende oplevelser til parken, samtidig med at den forlænger tidsrummet, hvor parken benyttes, hvilket især er væsentligt i det danske vinterhalvår.

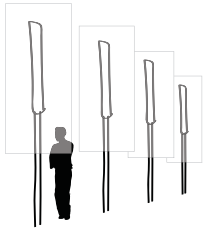

Generelt belysning af stiforløbende sker ved lysstandere, der har en god spredning af lys.

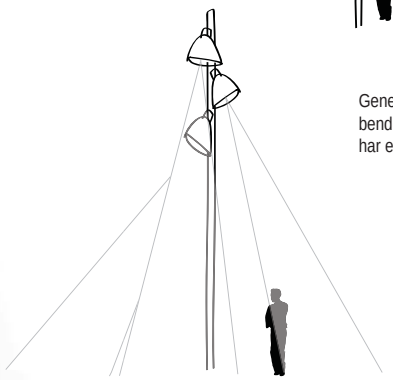

Oplysning af idrætsbanerne sker ved høje lysstandere med flere lyskilder, der kan rettes mod flere punkter.

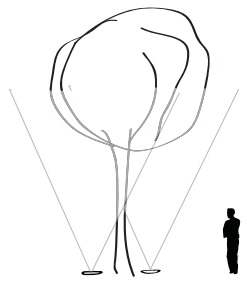

Effektbelysning af beplantningen sker ved spots i terræn, der oplyser beplantningen nedefra og giver en bedre rumligforståelse i mørket.

Ill. 40. Belysningsprincipper

Ill. 41. Belysningsreferencer

Ill. 39. Belysningsplan 1:4000

Program

Områdets program er afgørende for dets nye anvendelse, og det adskiller sig markant fra det eksisterende. I projektet er der lagt vægt på at bryde med den ensartethed, der præger Stengårdsvej i dag, hvor stort set alle bygninger bliver brugt som boliger til, hvad der kan generaliseres som udsatte familier, og hvor det grønne område slet ikke benyttes. Der er især fokuseret på at skabe sammenhæng mellem det bebyggede areal og parken, ved at drage nytte af programmer, der supplerer hinanden.

I det nye program foreslås det at opløse boligprogrammet ved at bygge nye ejendomme, der giver mulighed for at drive erhverv og appellerer, som bolig, til mere ressourcestærke beboere.
Grundet den store efterspørgsel på studieboliger i Esbjerg, og sitets nærhed til flere uddannelsesinstitutioner, foreslås det at ændre funktionen på dele af den eksisterende bebyggelse fra familiebolig til ungdomsbolig og kollegium. Et kollegium er et åbent program, forstået på den måde, at de studerende ofte er udadvendte og benytter udearealet nær boligen ofte. Et sådant program giver liv til området og kan åbne for områdets isolation.
I den eksisterende bebyggelse er det også foreslået at blande boligprogrammet med andre udadvendte programmer som daginstitutioner og fritidstilbud for alle aldersgrupper. Mosaikken, der er et eksisterende multietnisk aktivitetshus for ældre borgere med anden etnisk baggrund end dansk, er også fremhævet, da det er ønsket at gøre mødestedet mere synligt og også bringe dets aktiviteter ud i parken.

Den pågældende boligorganisation i området ønsker sig et multihus, der bl.a. kan indeholde idrætsfaciliteter, bibliotek og forsamlingssal. Et sådant hus er i projektet placeret på projektsisitets sydligste ende ud mod bydelens knudepunkt, hvorfra det vil være synligt i byen og kunne fungere som attraktor for borgere i hele Esbjerg. Huset tænkes også at indeholde de servicetilbud boligorganisationen i samarbejde med kommunen tilbyder, samt en stor torve- og basarfunktion.

Bygningen er lagt i sammenhæng med et torv, der gør det muligt at trække husets funktioner udenfor og fungere som bydelens mødested.

Selve parken har primært fokus på forskellige idrætsfaciliteter i form af nyfortolkede sportsbaner samt rekreative og utraditionelle stier igennem landskabet. idrætsbanerne er placeret ud for et vigtigt busstoppested, som hver dag benyttes af utallige elever og studerende, der kan tiltrækkes som brugere i parken.

Ill. 42. Program på site 1:4000

Organisering af aktiviteter

Idrætsparken er bevidst designet med henblik på forskellige grader af organisering af aktiviteter. Organisering spiller en vigtig rolle i et udsat område, hvor overskud og sociale ressourcer ikke altid er i højsæde. Her kan organiserede aktiviteter være med til at tage hånd om brugerne og sætte gang i anvendelsen. Derfor er parken designet både for spontane, organiserede og selvorganiserede aktiviteter.

Udover at idrætsfaciliteterne kan bruges uformelt af de besøgende i parken, lægges der også op til at lokale idrætsforeninger tager faciliteterne til sig og bruger dem jævnligt til alternativ træning, der udfordrer deres sportsmæssige kreativitet og styrker sammenholdet i foreningen.
Ved at bringe hverdagstræningen ud i byrummet opnår foreningen også øget brandingværdi, og kan erhverve nye medlemmer direkte fra gade, ved at vække forbipasserendes interesse for idræt.

Parken kan danne rum for en årlig event på linje med den velkendte ”Kulturnat”, hvor byens idrætsforeninger kan samles i parken og fordele sig på de mange forskellige baner for at spille fremvisningskampe, og hvor forbipasserende inviteres til at deltage. På den måde kan et ”åben-forenings” -arrangement promovere foreningerne og tiltrække nye medlemmer, samtidig med at området aktiveres og beboerne får adgang til at afprøve den organiserede idræt, som typisk er svær at forstå som indvandrer i Danmark.

De særlige idrætsbaner parken byder på har også potentiale for at blive anvendt til teambuilding kurser, da kommunikation, interaktion og koordinering er i fokus og udvikles ved at spille på banerne.
Derudover kan parken også bruges som udflugtsmål for såvel personlige som sociale arrangementer i erhvervsregi, da stedet byrder på en usædvanlig og ekstraordinær udendørsoplevelse.

Som en særlig vigtig del af mulige organiserede aktiviteter i parken læggers der op til at de uddannelsesinstitutioner, der er nabo til parken, benytter faciliteterne i deres undervisning. Det udvider både uddannelsesfaciliteterne og giver publikumsværdi for de øvrige brugere af parken. Eksempelvis foreslås der et samarbejde imellem uddannelserne, der giver gensidig gevinst, som at lade de idrætsstuderende ved UCV undervise folkeskoleeleverne fra Bakkeskolen i parken. De studerende får afprøvet og øvet deres pædagogiske færdigheder, skoleeleverne modtager undervisning og parkens øvrige besøgende bliver en oplevelse rigere og får indsigt i lokalområdets kvaliteter.

Lokale idrætsforeninger opfordres til at benytte banerne regelmæssigt som en afvekslende og kreativ udfordrende træning, der styrker sammenholdet og fysikken. Foreningerne kan også bruge parken som reklame for at tiltrække nye medlemmer igennem synlighed i det offentlige rum.

Banen benyttes til selvorganiseret idræt, hvor forbipasserende spontant kan støde til.

Borgerinddragelse

For at forandringen af det grønne område modtages bedst muligt og opnår forankring i lokalmiljøet er det essentielt at inddrage beboerne i udviklingsprocessen omkring parken. Udover at bliver hørt i sagen om selve udformningen af parken, kan de lokale beboere med fordel deltage aktivt i bestemmelsen af et navn til parken. I den opgave er det lokalkendskab borgerne sidder inde med særligt værdifuldt, og det at have givet navn til et sted, der i praksis giver stedet sin identitet, kan styrke beboernes ansvars- og ejerskabsfølelse.

I drifts- og anlægsfasen kan beboerne også inddrages ved at bidrage til vedligeholdelsen af parken og dens inventar, hvilket igen vil sikre en ansvars- og ejerskabsfølelse hos beboerne, der kan minimere hærværksomkostninger. Eksempelvis kan afdelingsbestyrelser eller ungdomsklubber afholde arbejdsdage, hvor bænke males, affald samles o.lign. Ligeledes kan Bakkeskolens elever, der i overvejende grad bor i lokalområdet, deltage i anlægsfasen med at plante træer i parken. På den måde undgås den distancering til området, der opstår flere steder ved at kommunen eller boligorganisationen yder den service at stå for hele vedligeholdelsen, hvor beboeren ikke føler ejerskab og derfor bliver passiv brugere.

Den offentlige park bruges til idrætsundervisning af udannelsesinstitutionerne i området. Det skaber nye oplevelser og inddrager de øvrige gæster i parken, i form af stor publikumsværdi.

Traditionelle indendørsfunktioner åbnes op og trækkes ud i byrummet. Ungdomsklubben flytter sine aktiviteter ud og gymnasieelever holder fredagscafe i parken.

De usædvanlige idrætsbaner som parken byder på, udvikler samarbejdsevner, kommunikation og interaktion, og kan derfor bl.a. også bruges som teambuilding redskab

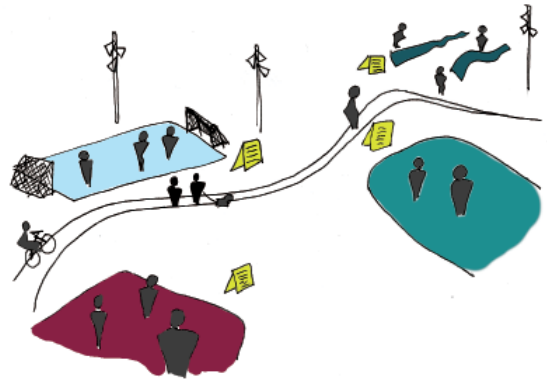

Event-aften med fokus på idræt i parken skaber positiv opmærksomhed om bydelen og kan tiltrække borgere fra hele byen. Lokale foreninger fremviser deres idræt og inddrager besøgende. Arrangementet styrker foreningslivet i området og netværket mellem foreningerne, samtidig med at potentielle nye medlemmer kan se organisationen an.

Ill. 43. Principper for organisering af idrætsaktiviteter på site.

Aktivitetsparkens plads i Esbjerg

Parken supplerer det eksisterende idrætsliv i byen, ved at tilbyde en anderledes form for idrætsdyrkelse. Esbjerg er i dag præget af flere store professionelle sportsanlæg, samt mindre udendørsanlæg med traditionelle fodboldbaner mv. Byen huser Esbjerg Idrætspark i den vestlige del af byen, der er en lille by af sportsanlæg i verdensklasse til eliteidræt, som bl.a. består af fodboldstadion, atletikstadion, en stadionhal, badmintoncenter og flere ishaller.

Hvor Esbjerg er en by, der har investeret stort i professionel idræt, er der endnu ikke lagt vægt på idrættens betydning for den almindelige borger, og det er netop her designet af en ny aktivitetspark spiller ind som et vigtigt led i byens idrætsnetværk. Parken indgår i et netværk af idrætsfaciliteter i byen, hvor der vil ske en udveksling imellem de organisationer, der er knyttet til de forskellige faciliteter.

Aktivitetsparken indgår som en del af det grønne bånd, der ligger rund om Esbjerg. Det foreslås, at det resterende af det grønne bånd også gøres tilgængeligt, så der opstår en sammenhængende rekreativ rute rundt om hele byen med mulighed for ”til- og frakørsler” undervejs, og med mulighed for at vælge forskellige længder af ruter på sin tur. En sådan rekreativ forbindelse for den bløde trafik vil byde på mange oplevelser undervejs og bidrage til at sætte fokus på en aktiv livsstil.

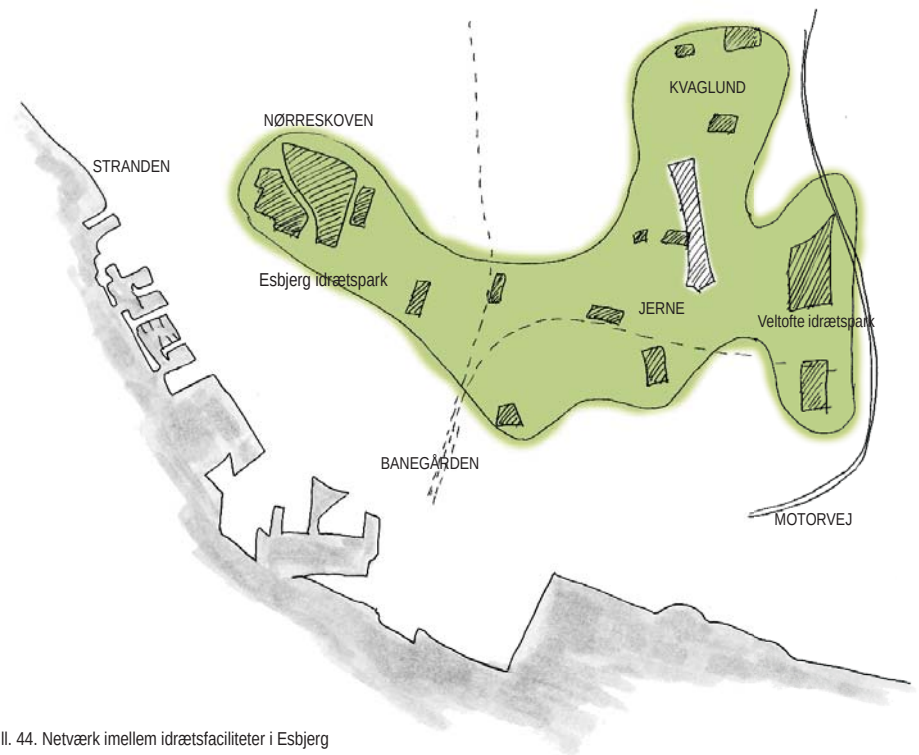

Ill. 44. Netværk imellem idrætsfaciliteter i Esbjerg

Ill. 45. Ny rekreativ forbindelse i Esbjerg

Stiforløb

Visionen for projektet er at binde det isolerede Stengårdsvej-område sammen med resten af byen, og dette er gjort ved at designe en offentlig park, der integrere det bolignære område i parken. Bogstaveligtalt bindes bydelen sammen af et stiforløb, som løber fra områdets fortove ind i parken, og snører bydelen sammen.

Vigtige knudepunkter, som uddannelsesinstitutionerne, multihuset, indkøbsfunktioner samt den videre forbindelse i den grønne kile forbindes med stierne. For netop at opnå en opløsning af Stengårdsvejs isolation og nedbryde såvel sociale som fysiske barrierer, er der lagt vægt på også at forbinde de bolignære områder, der repræsenterer de forskellige lokale grupper, i form af de semiprivate gårdrum og parcelhuskvarterer som knudepunkter.

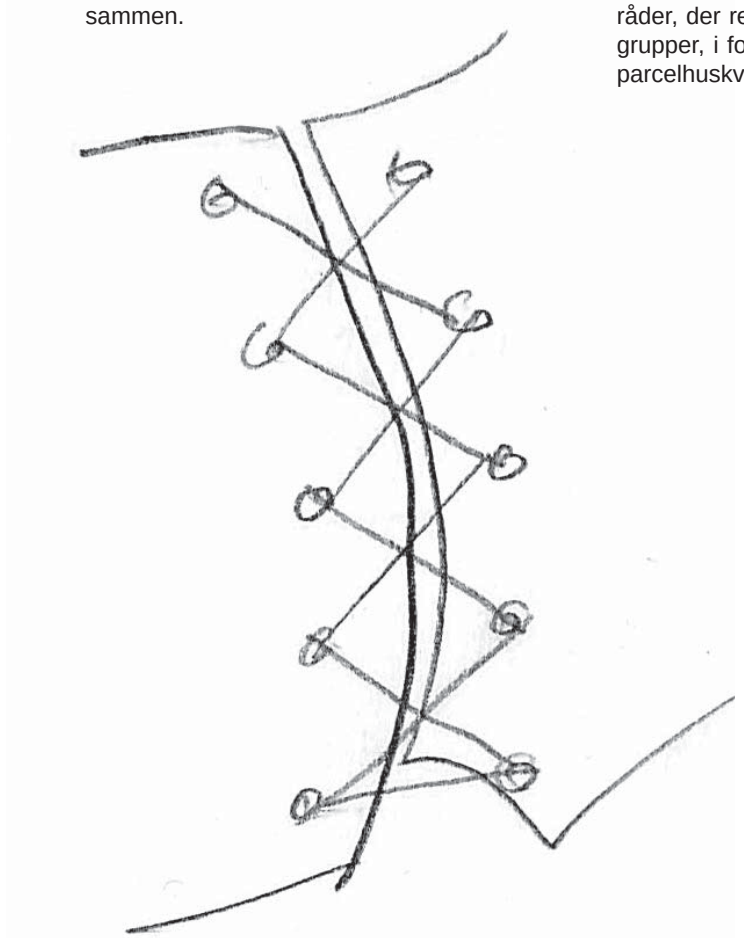

Ill. 46. Nyt stiforløb forbinder knudepunkter.

Ill. 47. Nyt stiforløb gør området tilgængeligt

En ny sti

Stiforløbet er afgørende for parkens anvendelighed og derfor er der fokuseret på at skabe et oplevelsesrigt bevægelsesstrøg igennem området. Stiforløbet består af en kombination mellem et traditionelt stisystem, der forbinder vigtige knudepunkter i området og gør parken tilgængelig for alle, og en udvidet alternativ aktivitetssti, der udfordrer bevægelsen og giver en større variation af rumlige oplevelser.

På aktivitetsstien er der integreret forskellige idrætselementer, der opfordrer til nye måder at bevæge sig på og giver nye perspektiver på parken. Aktivitetsstierne fungerer skiftevis som alternative ruter til den traditionelle sti og som genvej fra punkt a til b mod en idrætsmæssig udfordring. Eksempelvis er der på aktivitetsstien indlagt klatrenet, balancegang og bukkespring.

Stierne er planlagt på en sådan måde, at aktivitetsstierne altid er et frivilligt tilvalg, der kan supplere den landskabelige og idrætsmæssige oplevelse af parken. Aktivitetsstierne er fremhævet visuelt med en markant belægning af rød gummiasfalt, hvor den røde farve går igen i de implementerede idrætselementer på stien. Det øvrige stisystem er kendetegnet ved en hård stenmelsbelægning, der gør området tilgængelig for fodgængere og blød trafik på hjul, samtidig med at parkens grønne karakter understøttes. Kontrasten i de to belægninger fremhæver forskellen på de to typer af stier, og gør stivalget bevidst.

Ill. 48. Stenmel som belægning på traditionel sti

Ill. 49. Rød gummiasfalt som belægning og faldunderlag på aktivitetssti

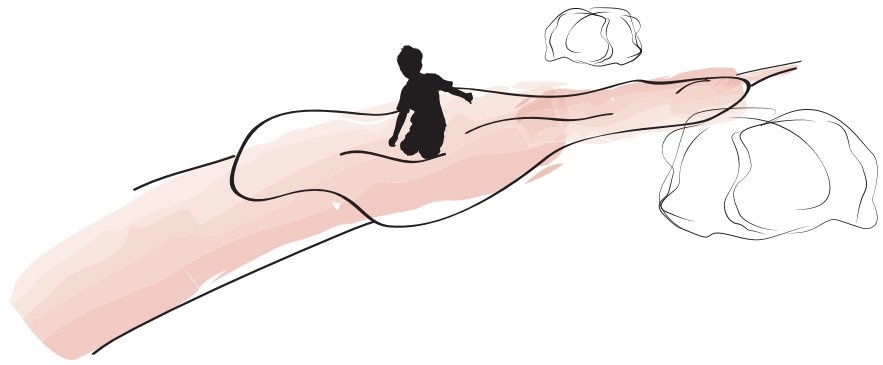

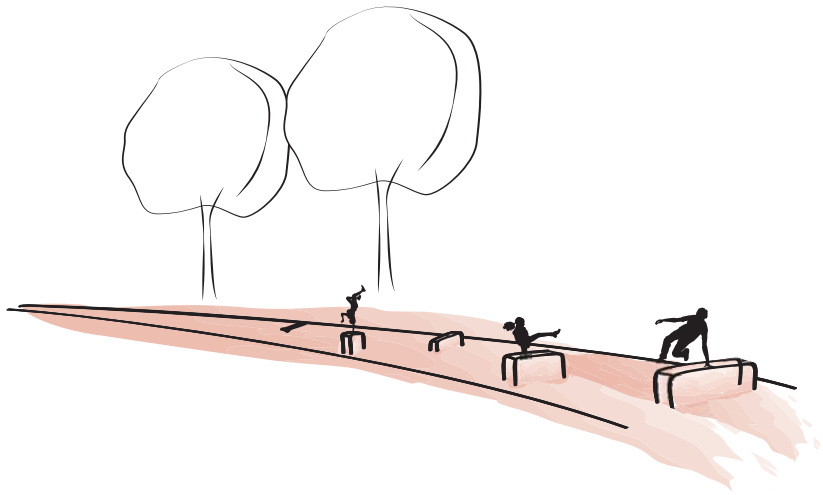

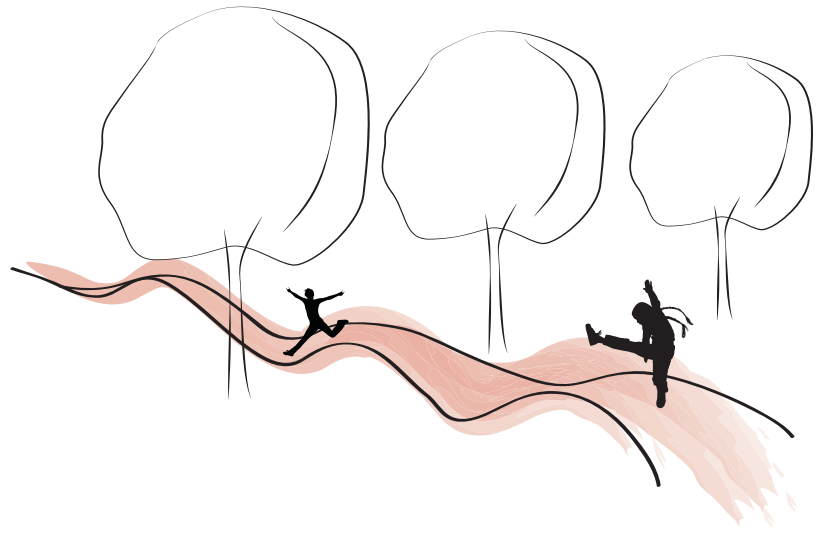

Ill. 50. Principper for implementering af idrætselementer på aktivitetsti.

Nye rumlige oplevelser

Med det ændrede stiforløb, terræn og beplantning i parken er der tilført en stor variation af rumlige oplevelser fra stierne. Før var stioplevelserne primært forbundet med utryghed, tæt bevoksning og et uoverskueligt terræn. Dette er ændret til trygge omgivelser, hvor beplantningen og terrænet skaber nye rumligheder, men ikke skærmer for udsynet, og hvor der stadig er plads til stor variation.

Her er opstillede et udvalg af forskellige situationer som tværsnit gennem stien, der er forbedret ved det nye landskabsdesign. Sti, udsigt og eksisterende hæmmende faktorer er markeret på skitserne.

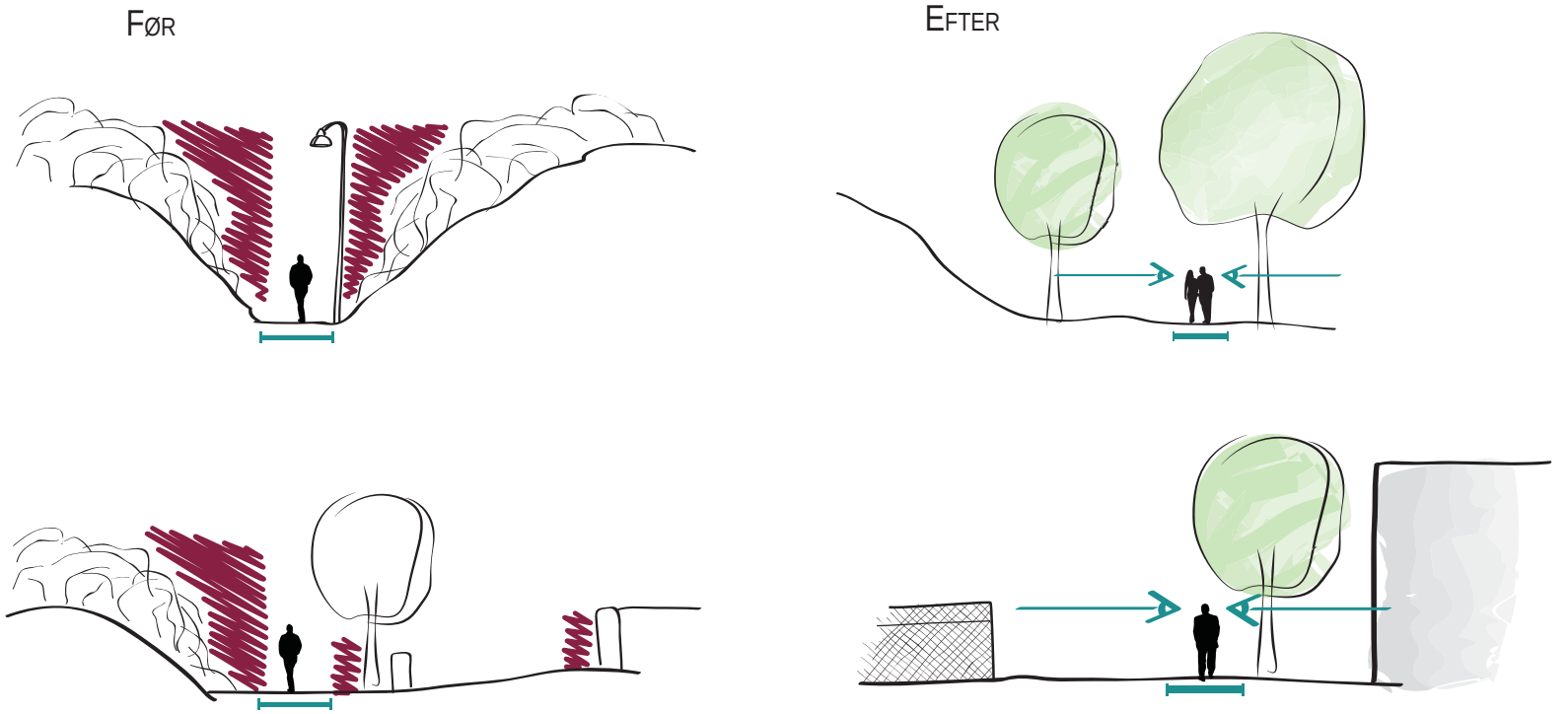

Ill. 51. Tværsnit gennem sti før og efter det nye design.

FØR

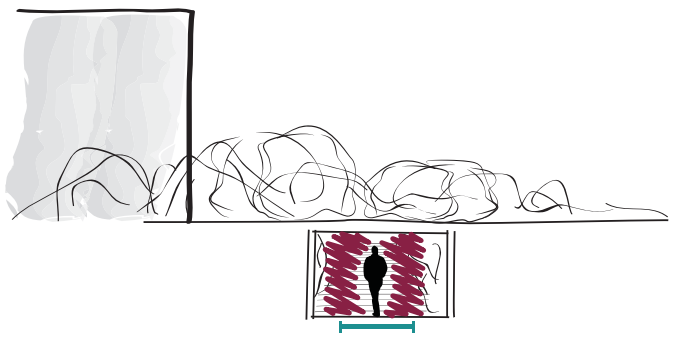

EFTER

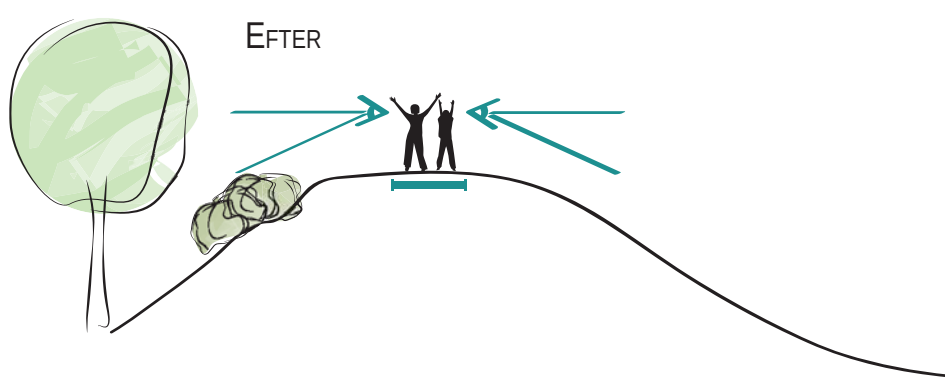

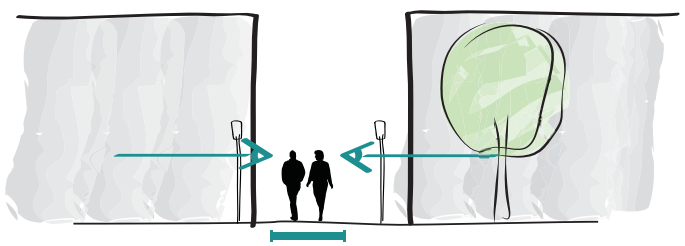

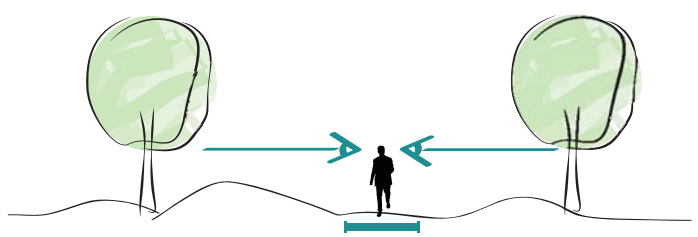

Langs stierne tilbydes en række forskellige oplevelser formet af varieret beplantning og terræn.
Gennem den nordlige del af området opleves en plantagelignende skov af løvtræer, der er plantet efter et rektangulært grid, hvor mindre træer står efter et mere fintmaskede grid, og hvor store træer står med længere afstand imellem sig og giver variation i rækkerne.
Beplantningstætheden og griddet opløses i sydgående retning og suppleres med lave buske, for i den sydligste ende at samle sig på den åbne græsflade i spredte klynger af træer.

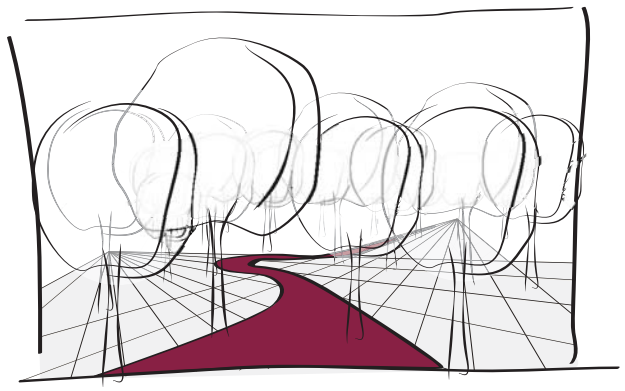

1

Stien snor sig på tværs af beplantningsgriddet gennem plantagen og giver forskellige synsvinkler gennem trærækkerne, hvor de to forskellige grid af beplantninger kan gennemskues.

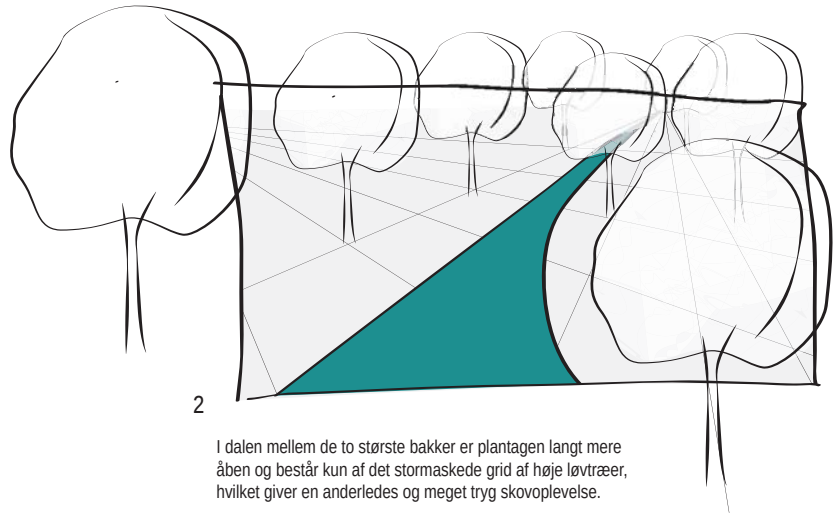

2

I dalen mellem de to største bakker er plantagen langt mere åben og består kun af det stormaskede grid af høje løvtræer, hvilket giver en anderledes og meget tryg skovoplevelse.

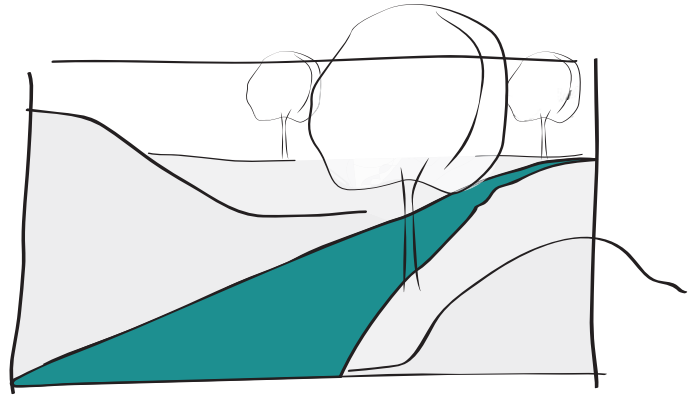

3

Skoven fortyndes mod Stengårdsvej og afsluttes ligesom det bakkede terræn. Stien retter sig ud og sigter mod det grønne areal på den anden side af vejen.

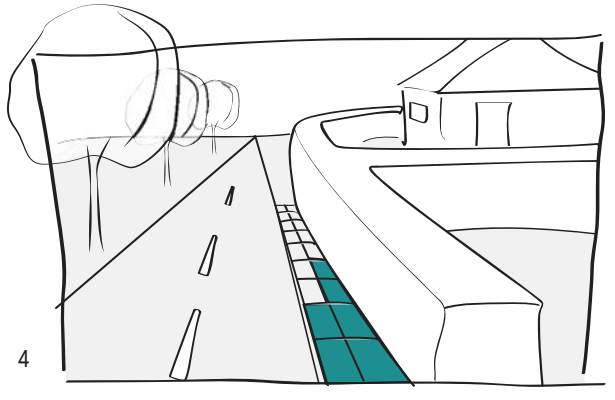

4

Mod vest strækker stien fra parken sig helt ind i parcelhuskvarteret og griber fast i det bolignæremiljø her, ligesom stien har fat i gårdene på Stengårdsvej.

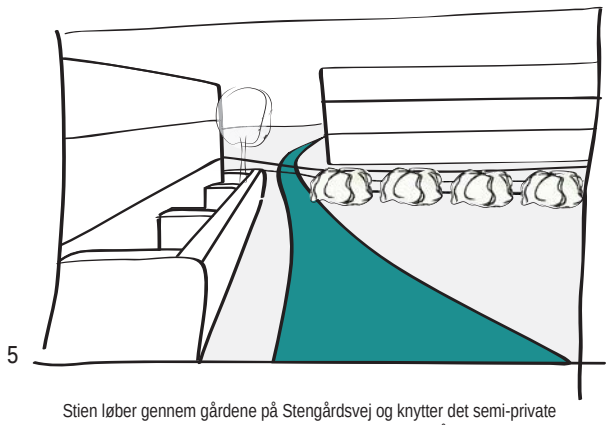

5

Stien løber gennem gårdene på Stengårdsvej og knytter det semi-private rum til den offentlige park, for at lede beboerne ud i området.

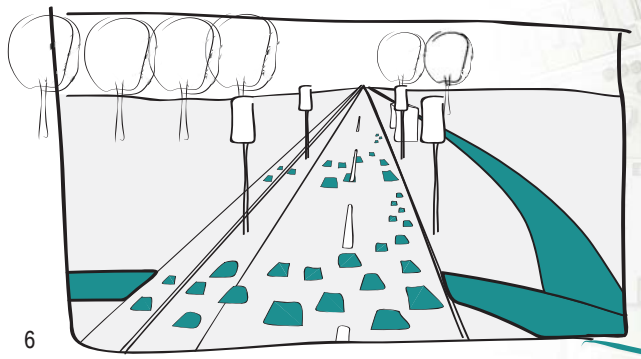

6

Overgangen ved den stærkt trafikerede Degnevej markeres tydeligt, for at skærpe bilisters opmærksomhed på blød trafik og for at rette fokus på den ændrede prioritering mellem blød og hård trafik i området. Stien fra parken føres over vejen og griber fat i de studerende fra UC vest og det flittigt benyttede busstoppested.

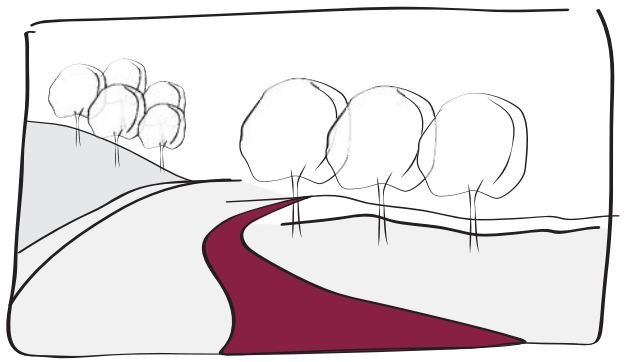

7

Midt i parken fører stien hen til de mange boldbaner på den åbne græsflade, hvor enkelt træer stå som forsmag og afrunding på plantagens beplantningsmønster.

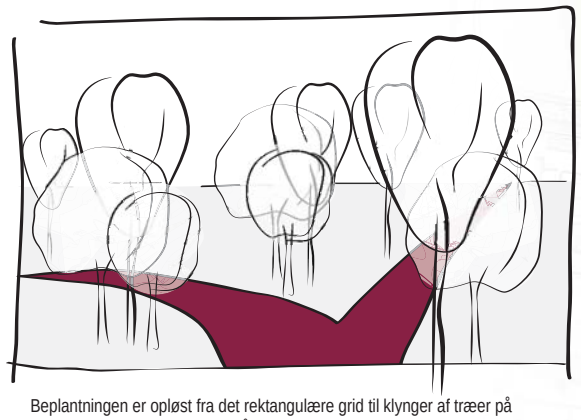

8

Beplantningen er opløst fra det rektangulære grid til klynger af træer på begge sider af stierne, der består af forskellige træsorter. Stierne fører ind i multihuset og ud på torvet i modsatte ende.

Ill. 52. Forskellige rumlige forløb på stierne (plan 1:4000)

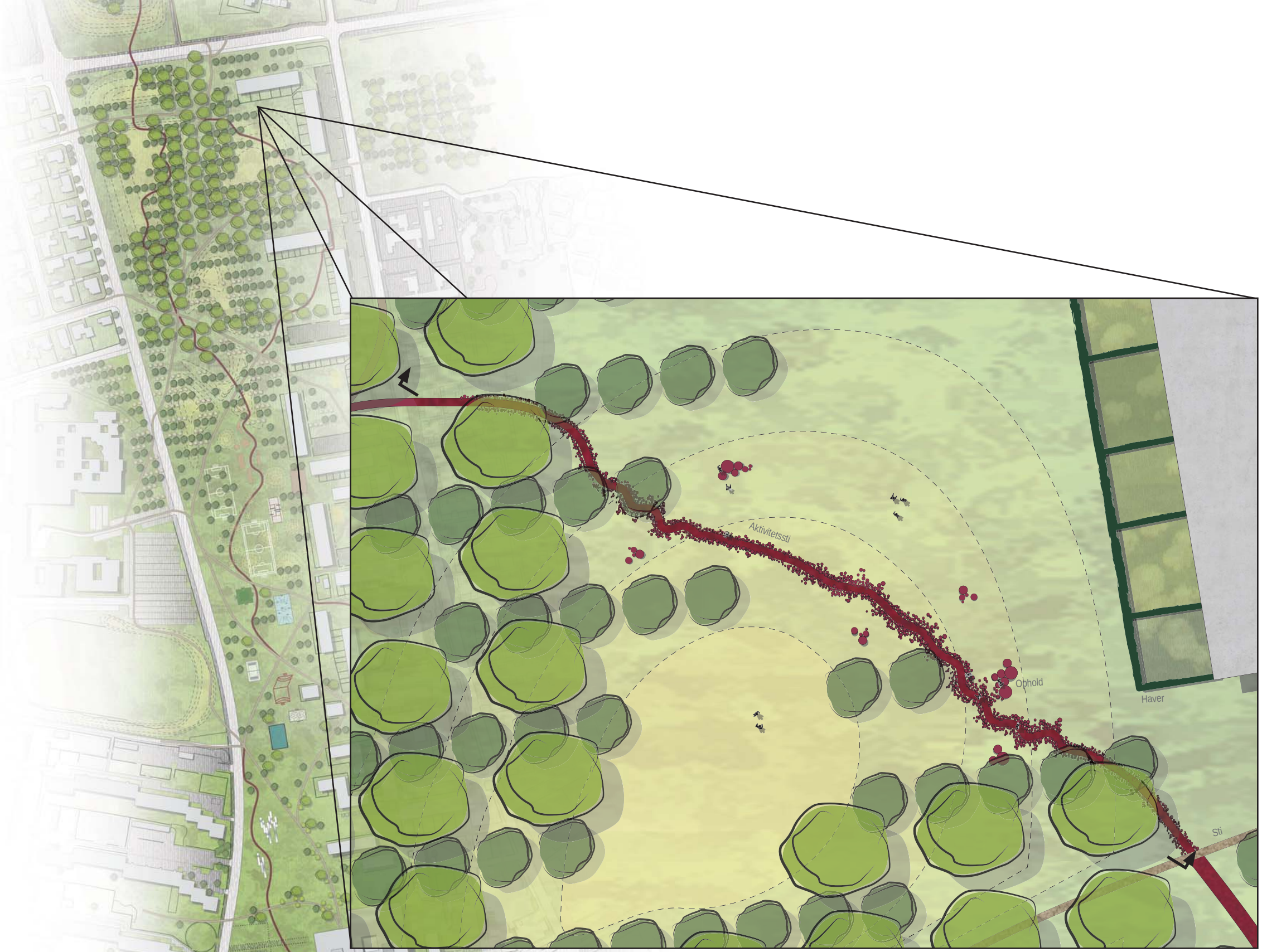

Ill. 53. Plan for nedslag nord 1:500

Nedslag nord

Den røde aktivitetssti fører ud til en lysning i skoven, hvor den strækker sig op over bakkekammen med en jævn smal overflade i midten og et utal af små balancestubbe i samme røde farve på begge sider. Stubbene er i tre forskellige størrelser og står i tilfældigt mønster langs den smalle sti, der snor sig mellem stubbene. Balancestubbene breder sig ud i bakken og opfordrer til også at klatre på bakkes skrænt. Større stubbe vokser op af bakkerne, og fungerer som siddepladser, klatrestativer og udkigsposter.

Nedslaget er et konkret eksempel på hvordan den røde aktivitetssti er udformet og indgår i landskabet. Stien er et alternativ til den traditionelle sti, og byder på en fysisk udfordrende tur op over de højeste bakker i terrænet, hvor parken kan opleves på en ganske særlig måde.

Ill. 55. Referencer fra konkurrencen "En god omvej"

Ill. 56. Referencer fra konkurrencen "En god omvej"

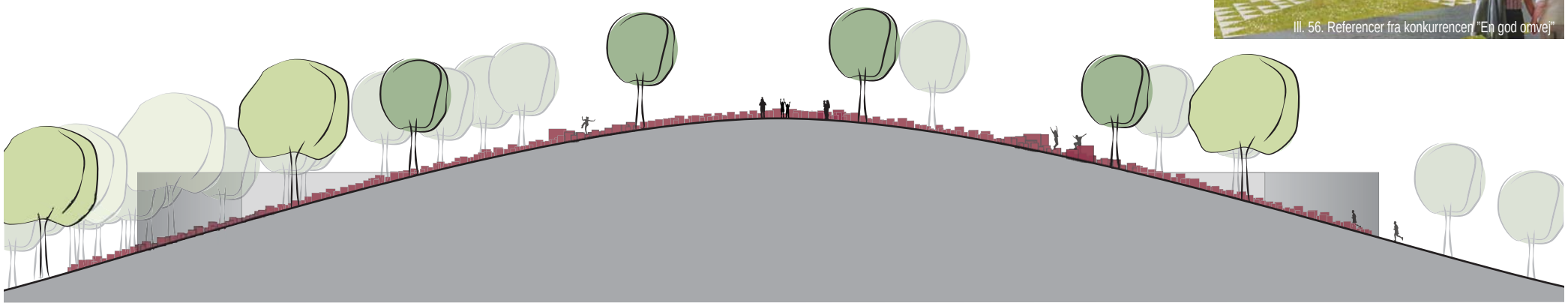

Ill. 54. Snit for nedslag nord 1:500

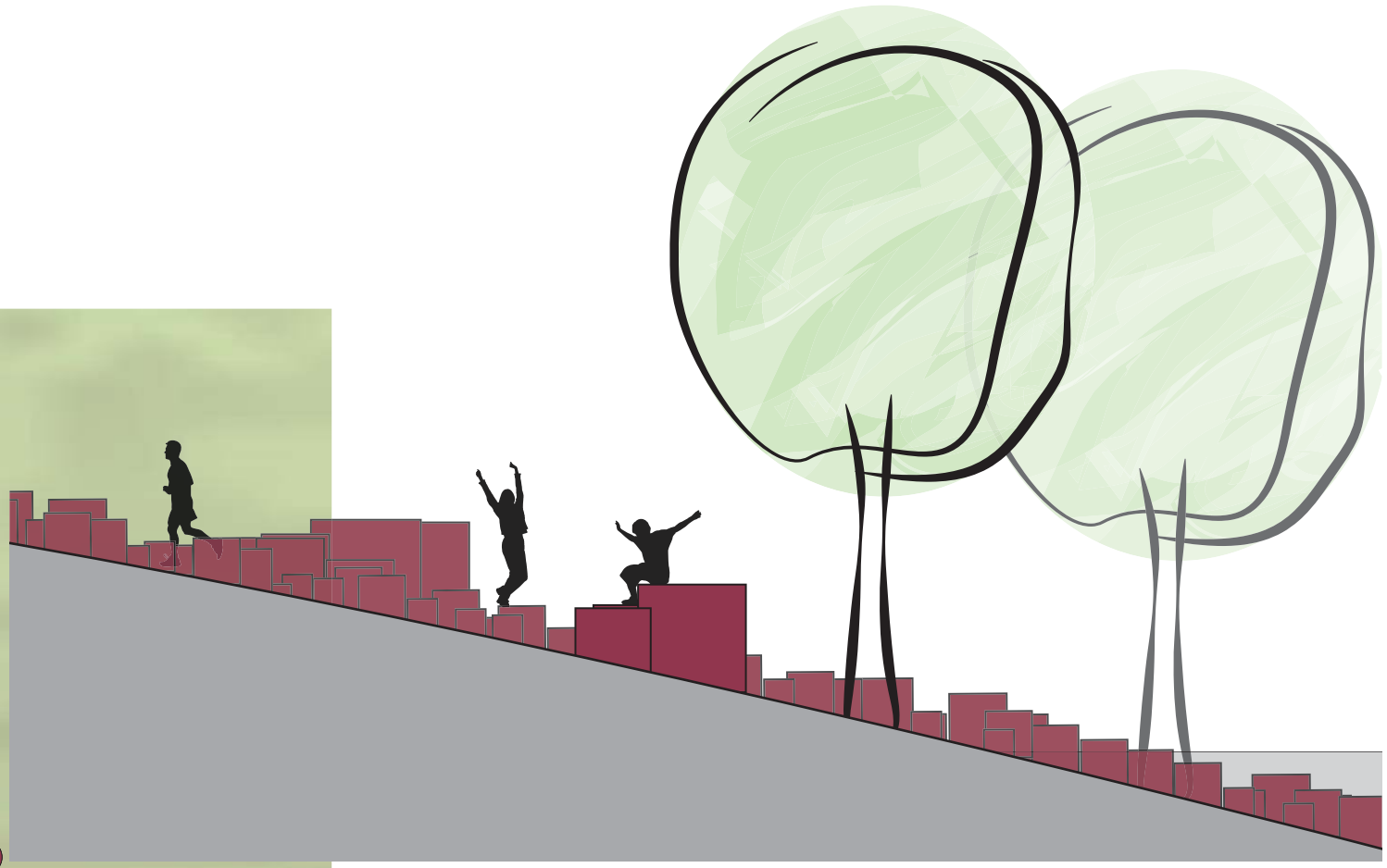

Ill. 57. Snit for nedslag nord 1:100

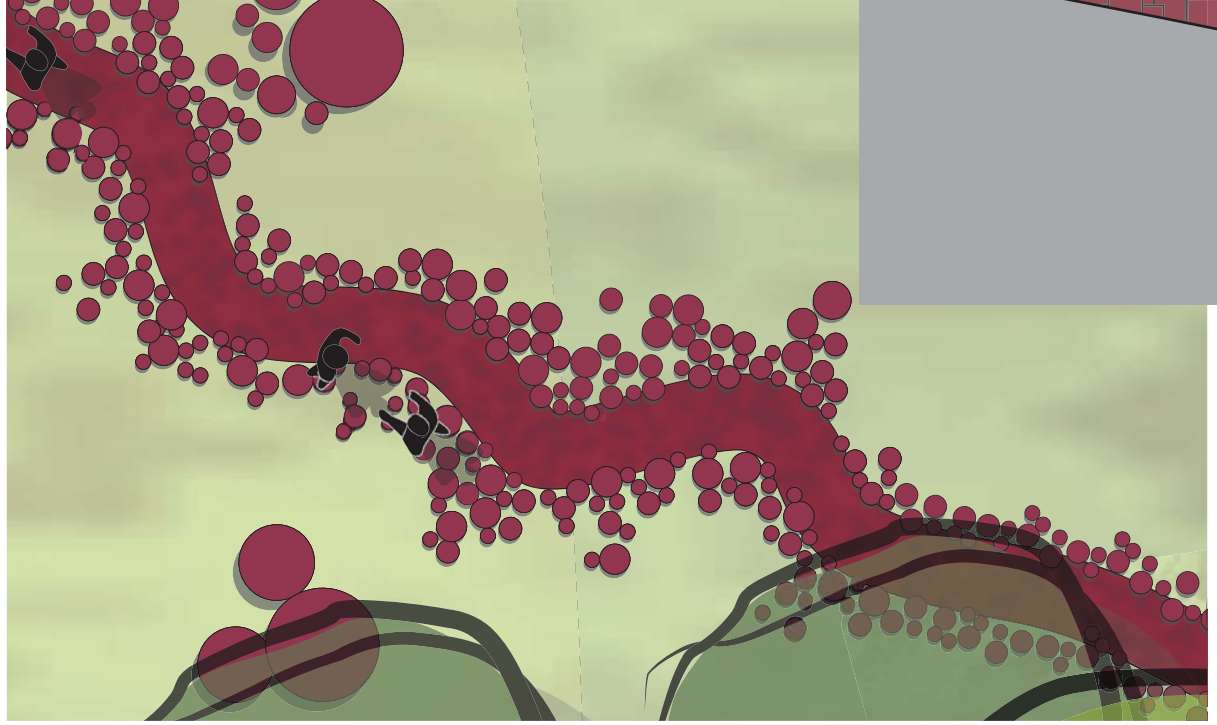

Ill. 58. Plan for nedslag nord 1:100

III. 59. Visualisering af aktivitetssti, nedslag nord

1:4000

Ill. 60. Plan for nedslag midt 1:500

Nedslag midt

I centrum af aktivitetsparken ligger idrætsbanerne. Den bakkede fodboldbane, der er i fokus ved dette nedslag afspejler det generelle princip, der gælder for alle idrætsbanerne i parken, nemlig at kendte og traditionelle sportsgrene er blevet nyfortolket i form af en alternativ udformning af den fysiske bane.

Fodboldbanen er kridtet op i græsset, men banearealet bugter sig over to bakker og gør fladen markant anderledes, hvilket understreges af den traditionelle banegrafik. Det er tydeligt at banen signalerer en konflikt imellem den traditionelle opfattelse og den rent faktiske situation hvilket giver anledning til undring og nysgerrighed.

Det er netop målet for aktivitetsparken af opnå en bevidst tilstedeværelse og nærværende oplevelse hos brugeren, som kan vækkes ved en kontroversiel idrætsbane. Ved at gøre brugeren nærværende, skabes der grundlag for interaktion mellem de besøgende i parken. Distancen mellem de hyppigt omtalte beboere på Stengårdsvej og borgerne i Esbjerg kan derved mindskes.
Den alternative boldbane kan åbne en fordomsfuld fastlåsthed hos den besøgende, hvad enten denne er aktivt deltagende i spillet på banen eller står som tilskuer på afstand.

Foruden at banerne benyttes spontant af besøgende i parken, inviteres lokale idrætsforeninger også til at bruge faciliteterne i deres organisatoriske regi, som en afvekslende og kreativt udfordrende del af træningen. Ved at bringe forskellige organisationers træning ud i offentlige byrum forhøjes interessen for idræt, organisationen brandes og byrummet tilføres nyt liv og nye oplevelser.

Ill. 63. Reference på utraditionel sportsbane.

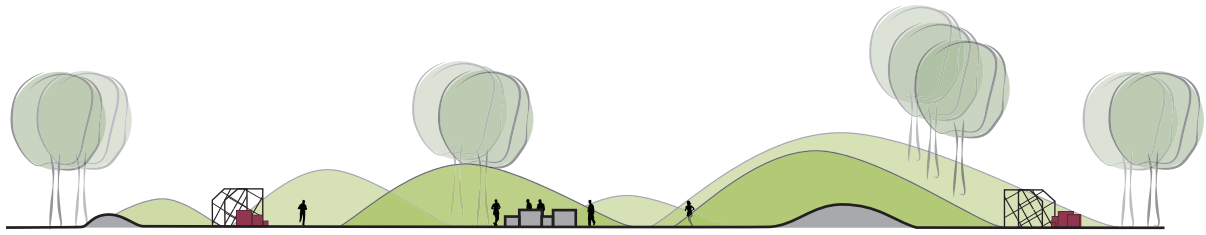

Ill. 61. Snit B for nedslag midt 1:500

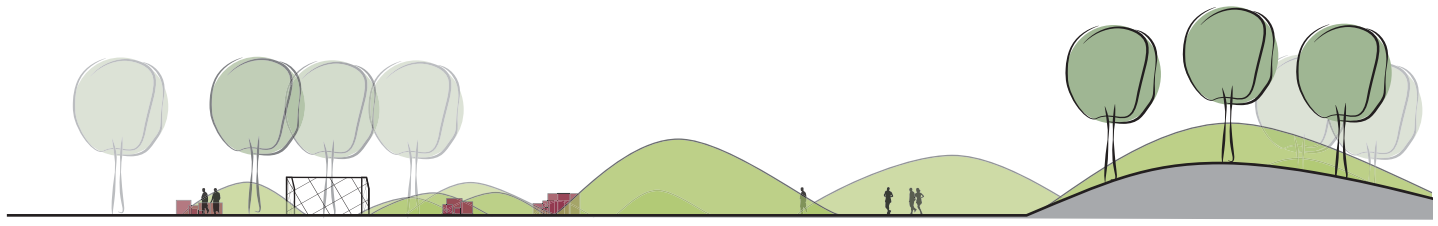

Ill. 62. Snit A for nedslag midt 1:500

Ill. 64. Principper for hvordan traditionelle idrætsbaner nyfortolkes

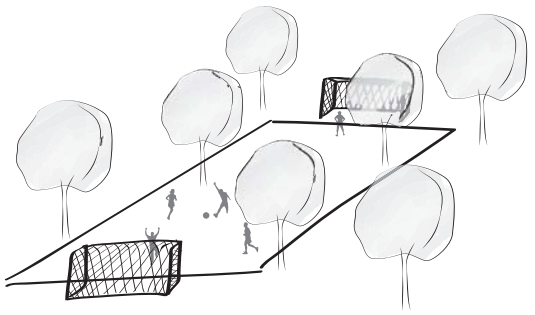

Fodboldbane med store træer

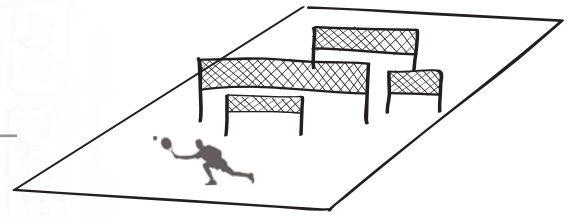

Tennisbane med flere net

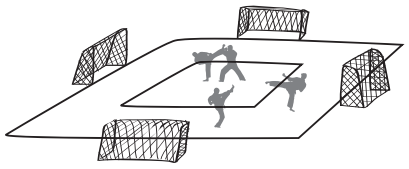

Udvidet taekwondokamareal med ekstra areal og mål

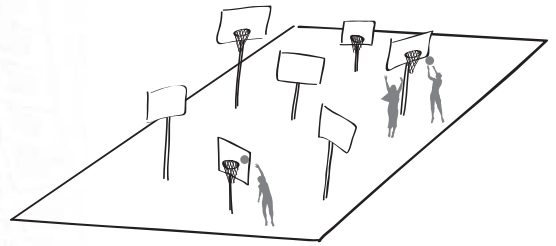

Basketballbane med flere kurve i forskellige højder

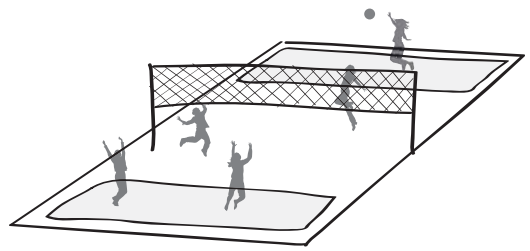

Volleyballbane med indlagte trampoliner

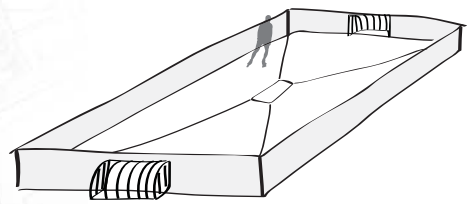

Hockeybane med hælding

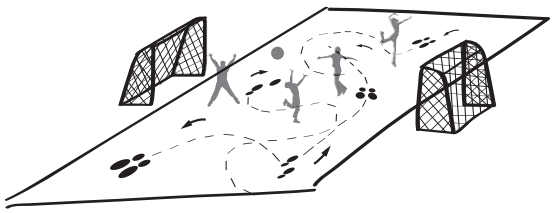

Boldbane med grafik efter dansetrin

cykel- og skaterbaner

1:4000

Ill. 65. Visualisering af nyfortolket fodboldbane, nedslag midt.

1:4000

Ill. 66. Plan for nedslag syd 1:500

Nedslag syd

Torvet er aktivitetsparkens indgangsportal. Som en løber, ruller den sig ud fra multihuset til fortovets kant og inviterer ind på området. Overfladen præges af grønne rektangulære aftryk, der gennemtrænger den hårde belægning og sender et signal om den bagvedliggende park, og samtidig genspejler mønstret af facadens vinduespartier.

Torvet er knudepunktet for stierne i parken, der her krydser og løber ud i boligområderne for at gribe fat i beboeren. Den røde aktivitetssti spænder over søen, for derefter at lande på torvets overflade. Vand springer op ad den røde gummibelægning, og gør turen ad stien til en tidsbestemt forhindringsbane mellem vandstråler for at undgå at blive ramt.

I pladsens centrum samles stierne i et kryds og valget står mellem at gå gennem det åbne multihus, hvor en sti løber hele vejen igennem bygningen og ud i parken på den anden side, eller at forsætte af den røde sti igennem en skov af høje slanke pæle.
På stien gennem multihuset opleves en arkadelignende stemning, hvor der til den ene side er et stort grønsagsmarked i gang, og højere oppe, udsigt til øvende gymnastikhold på et indskudt plan. Arkaden rummer på samme tid både en tæt atmosfære af livlig aktivitet og en fornemmelse af at bevæge sig i det fri.
Udenfor fører den røde sti igennem pæleskoven, hvor pælene viser sig at være bløde og bøjelige stænger. For at komme igennem må stængerne flere steder bøjes til side og du må sno dig ind i mellem.

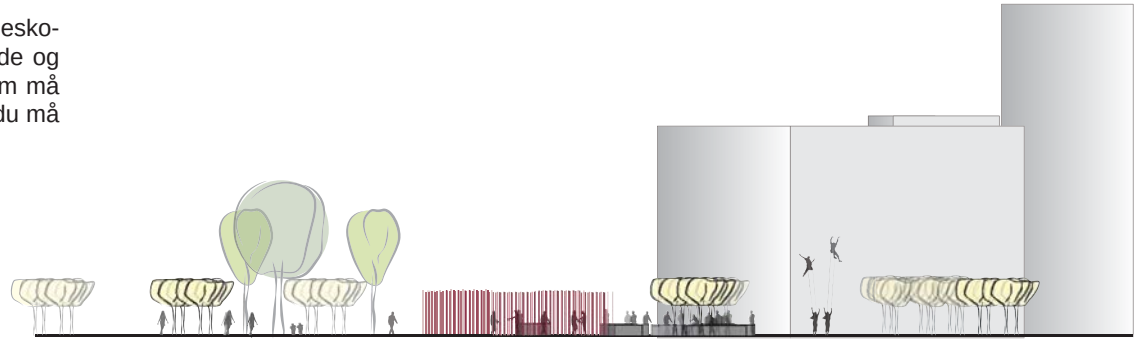

Ill. 68. Snit B for nedslag syd 1:500

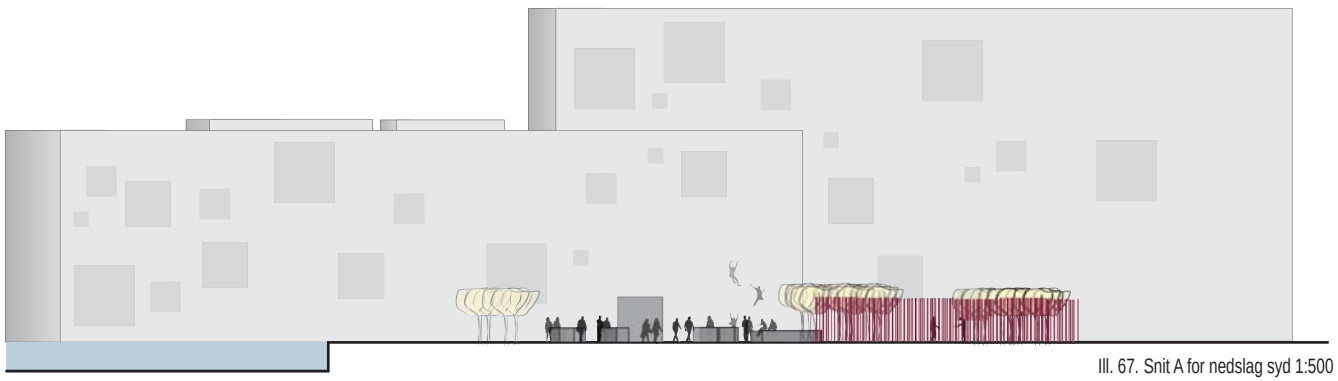

Ill. 67. Snit A for nedslag syd 1:500

Interaktiv kunst, "sway'd", Salt Lake City, USA

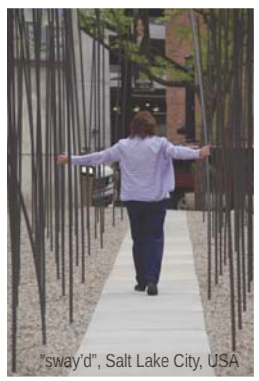
"sway'd", Salt Lake City, USA

Grand Canal Square, Dublin, IRL

Grand Canal Square, Dublin, IRL

Klatrevæg

Interaktion på markedsplads

Vand i byrum, Detroit, USA

Vand i byrum, Detroit, USA

Vinduesfacade, The Zollverein school of Management and Design, D

Vinduesfacade, The Zollverein school of Management and Design, D

Boldbane på 1. Sal, over boghandel. Utrecht, NL

Ill. 69. Referencer for nedslag syd.

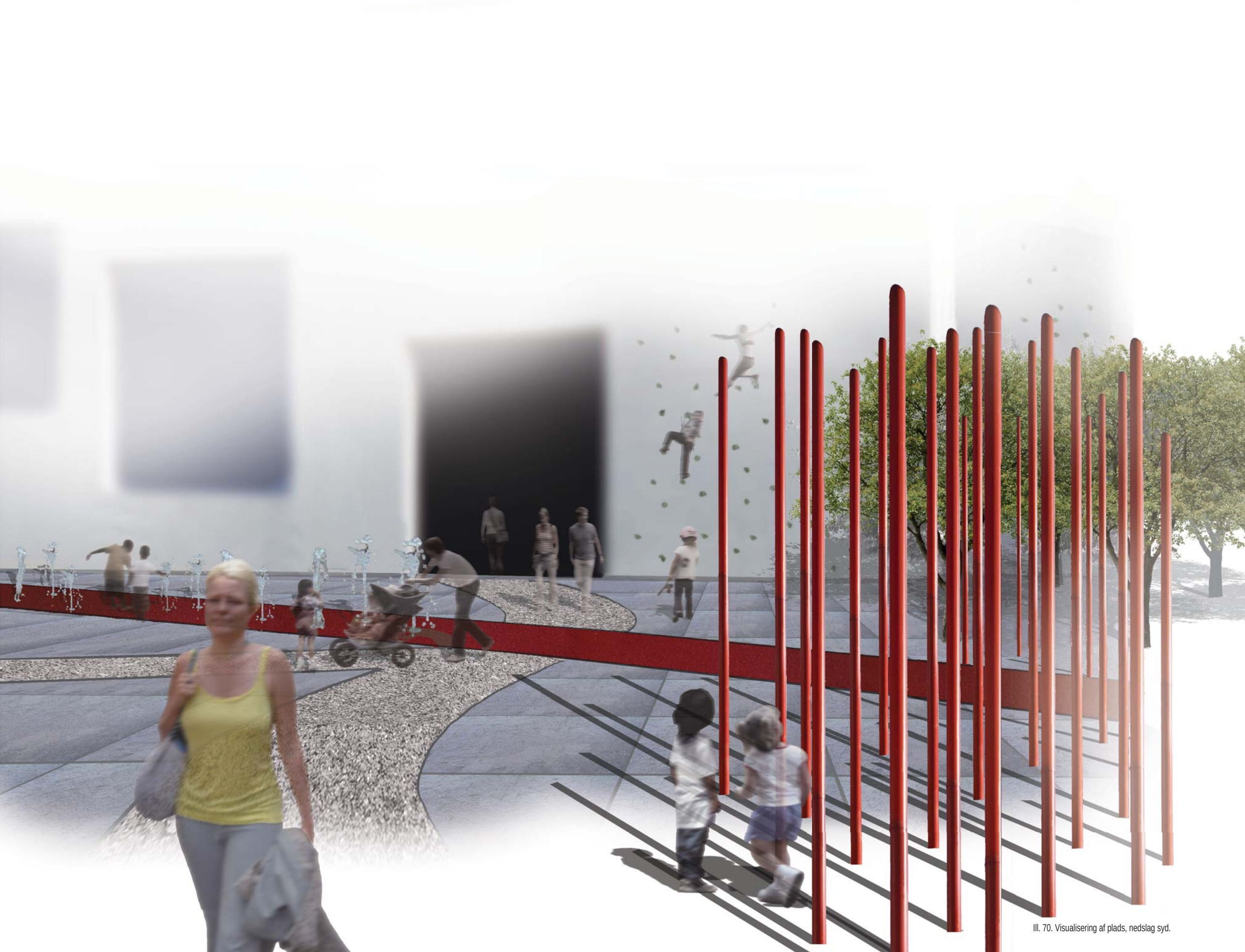

Ill. 70. Visualisering af plads, nedslag syd.

Konklusion og refleksion

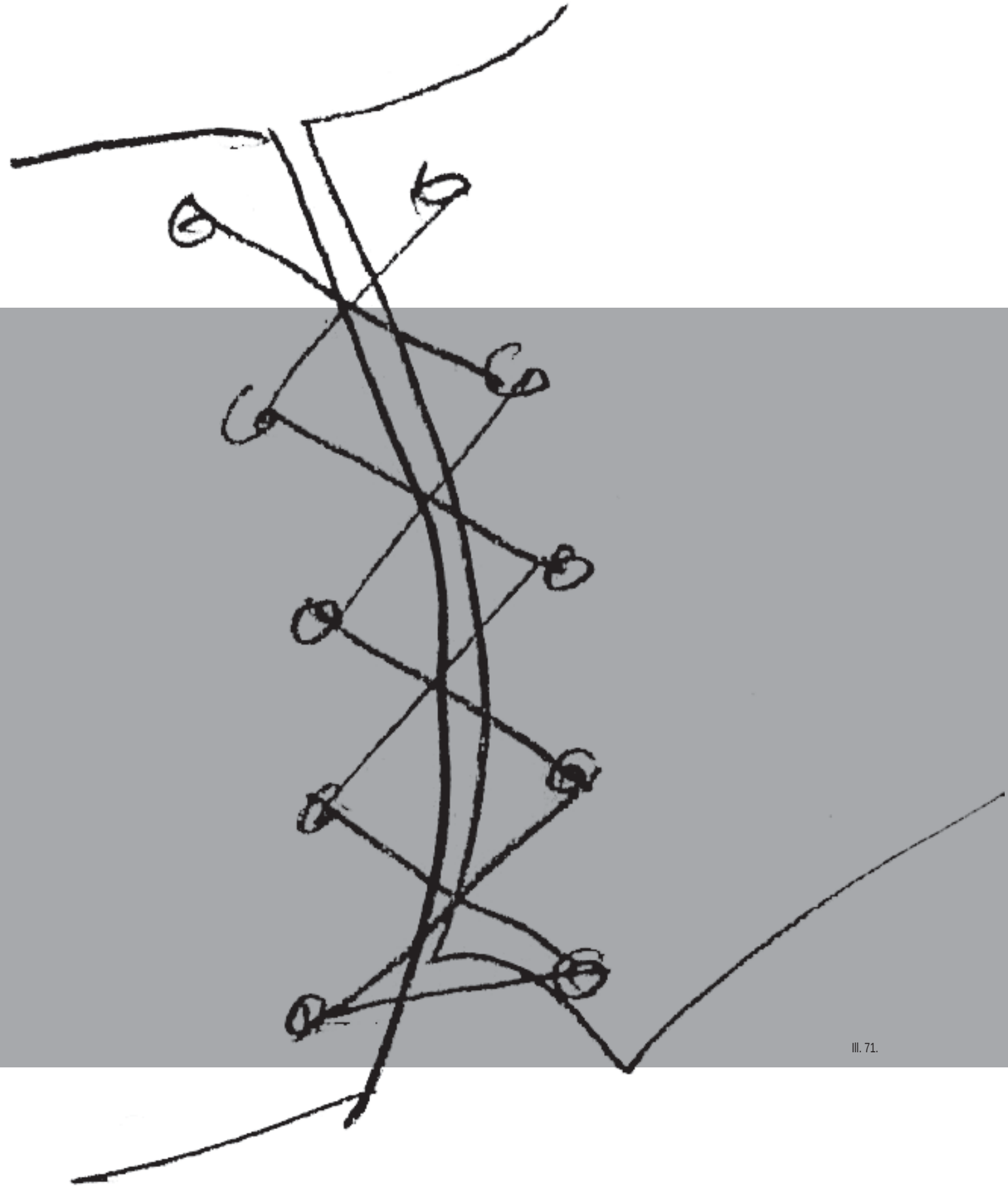

Ill. 71.

Konklusion

Designet af en ny aktivitetspark i Esbjerg tager udgangspunkt i ønsket om at påvirke det udsatte boligområde på Stengårdsvej i en positiv retning, der kan åbne området, både for beboere og for borgere i det øvrige Esbjerg.
På baggrund af den teoretiske rapport (Ghettoen i bevægelse) er der fundet et stort potentiale i at anvende idrætten som et socialt instrument og som generator for positiv udvikling i et udsat område. Det er netop baggrunden for at designe en offentlig park med implementerede idrætsoplevelser i området på Stengårdsvej.

Registreringerne i området viser, at projektsitet har et stort potentiale for at blive det bindeled, der kan medvirke til at løsne op for Stengårdsvejs isolation ved at tage rollen som et aktiverende fællesområde for hele byen, og ikke mindst for de nærmeste borgere, der til daglig har sin vante gang omkring sitet.

Sitet er en del af det grønne bånd, der ligger omkring Esbjerg, men indtager i dag en meget passiv rolle i bydelen, idet områdets eneste funktion er som genvej mellem Bakkeskolen og boligerne på Stengårdsvej.
Området består derudover af en kraftig bevoksning på diger, der løber over grunden og danner tætte og skjulte lommer i terrænet.

Potentialerne for projektsitet består, via dets beliggenhed, af den grønne forbindelse, området er en del af, som løber rundt om hele Esbjerg by. Forbindelsen til det grønne bånd giver en unik mulighed for at skabe en rekreativ sammenhæng og infrastruktur til resten af byen. Flere store uddannelsesinstitutioner ligger også i den nære kontekst til sitet og giver et stort potentiale for inddragelse af deres aktiviteter og brugergrupper. Endvidere ligger sitets sydlige ende direkte ud til et trafikalt knudepunkt i Esbjerg, der giver mulighed for at skærpe synligheden af et nyrenoveret område i byen og derved tiltrække nye brugere.

På baggrund af disse indledende registreringer fastslås problemstillingen til at dreje sig om at afhjælpe Stengårdsvejs isolation, ved at knytte området beboere tættere sammen med resten af byens borgere igennem socialt integrerende idrætsaktiviteter på det grønne projektsite.

Visionen har været at skabe et socialt mødested, der giver mulighed for, at mennesker med forskellige kulturelle og sociale baggrunde kan mødes i det offentlige rum under lige forudsætninger. Det nye byrum skal nedbryde sociale barrierer og virke som generator for området, så fordomme og det negative image af bydelen ændres positivt. Det grønne strøg skal aktiveres og facilitere de idrætsaktiviteter, der kan rumme social interaktion og samle områdets beboere.

I løsningsforslaget er det lagt vægt på at nyfortolke kendte idrætsgrene ved at udfordre traditionelle og regelbestemte sportsbaner med nye udfordringer og oplevelser. Eksempelvis bliver en fodboldbane suppleret med et bakket terræn, der har stor indflydelse på hvilken retning bolden kan trille og hvor lavt og langt det er muligt at skyde. Samtidig påvirker terrænet spillernes mulighed for overblik over banen og valg af løberuter.

Konceptet bag nyfortolkningen af idrætten er at skabe fysiske faciliteter, der lægger op til interaktion, kommunikation og tolerance imellem de som aktivt anvender baner og de som oplever aktivitetsparkens faciliteter gennem andres anvendelse.
Ved at tage udgangspunkt i en traditionel sportsgren og nyfortolke den, skabes et nyt spil, hvor alle er bekendte med grundlaget, men hvor alle, i kraft af den fysiske ændring af banen, har de samme grundforudsætninger for at deltage.
At have de samme grundforudsætninger giver lighed, og dermed større mulighed for en

positiv udveksling mellem de forskellige befolkningsgrupper i byen samt potentiale for at bidrage til en fælles integration.

Idrætselementerne i parken er ikke blot repræsenteret af de særprægede baner, men er også integrerede i det stisystem, der løber gennem hele den grønne park. Stisystem er todelt, og består af en traditionel landskabssti og en særlig aktivitetssti med indbyggede idrætsmæssige udfordringer, der lægger et ekstra lag til oplevelserne i parken. Eksempelvis trækkes de røde aktivitetsstier op over det bakkede terræn, som præger parkens nordlige ende, og giver en klatreoplevelse, der også udfordrer balance evnen, mens de traditionelle stier skærer sig gennem bakkerne og forbliver i det naturlige, svagt stigende terræn.

I designet er der arbejdet aktivt med udformningen af parkens landskabelige rumlighed, med henblik på en stor variation af rumlige oplevelser samt at skabe tryghed i parken. Parken udvikles fra nord med tæt plantagelignende beplantning af løvtræer og høje bakker, mod syd til åbne græs flader med spredte klynger af træer og en højere bebyggelsestæthed. Beplantningsprincipperne er dannet ud fra et tryghedsperspektiv i sammenhæng med terrænudformningen, hvor der er fokus på at skabe frit udsyn i øjenhøjde overalt i parken og undgå snævre og lukkede utrygge situationer.

Aktivitetsparken afsluttes mod syd i en kerne bestående af et stort torv, et multihus for lokal kultur og idræt samt en sø, hvor parkens drænvand udledes. Aktiviteterne fra multihuset kan lejlighedsvis trækkes ud på torvet, der rummer flere forskellige idræts og interaktionselementer. Med front mod det vigtige vejkryds fungerer denne kerne som attraktor for forbipasserende og som indgangsportal til aktivitetsparken.

Refleksion

Med det grønne område ved Stengårdsvej som udgangspunkt for designprojektet er det lykkedes at skabe et løsningsforslag på områdets isolation fra den resterende del af Esbjerg by, området er vha. idrætsaktiviteter gjort mere åbent og indbydende.

Først og fremmest er projektområdet gjort til et sted .
I dag er området et uidentificerbart stykke jord uden nævneværdigt formål og funktion, der end ikke kan refereres direkte til, da det ikke har noget navn. Arealet er ikke en del af den lokale stedsbevidsthed. I projektet her, er der netop rettet fokus på området og dets potentialer, som udnyttes og giver området en ny identitet, der manifesterer dets tilstedeværelse. Projektet handler naturligvis ikke om at personificere 10 hektar jord, men om at frembringe og benytte de egenskaber, der ligger i området til gavn for lokale og regionale borgere og deres problemstillinger.

Som problemformuleringen viser, er der i projektet fokuseret på at opløse den isolation Stengårdsvej lider under i dag og give beboerne i det udsatte område og de omkringboende borgere noget at være fælles om, som kan mindske afstanden mellem de sociale grupperinger. Gennem den teoretiske rapport (”Ghettoen i bevægelse”) er idræt identificeret som et middel til at nå målet; social interaktion og integration. Netop derfor er projektområdet designet som en aktivitetspark, der udover en varieret landskabelig oplevelse består af idrætsfaciliteter, som lægger op til såvel spontane som organiserede aktiviteter i det offentlige rum.

Som det i teorirapporten nævnes, er det essentielt at tilbyde en bemærkelsesværdig oplevelse, for at kunne tiltrække borgere til byrummet og dermed sætte rammerne for social interaktion. Det er visionen at en særlig park med fokus på bevægelse og alternative fortolkninger af traditionel idræt ville kunne vække den nysgerrighed hos borgerne, der er nødvendig for at kunne tiltrække flere brugere. Parken tilbyder en helt ny og anderledes form for oplevelser og fysisk udfoldelse, som ikke findes andre steder – heller ikke i Esbjerg, som derimod har et stort udbud af faciliteter for professionelle sportsudøvere.

Aktivitetsparken i østbyen, finder modsat de professionelle faciliteter, sin målgruppe hos den almindelige borger, og appellere især til de lokale beboere igennem de direkte stiforbindelser ud i parcelhuskvarterets gader og ind igennem lejlighedernes gårdmiljø på Stengårdsvej.

På denne måde arbejdes der med en flydende overgang mellem semi-privatsfæren og det fuldt offentlige rum, hvor målet er at skabe en mere inviterende tilgængelighed, som i højere grad opfordrer borgerne til at indtage det offentlige rum. For kun ved at få borgerne ud i det offentlige rum, på neutral grund, er der mulighed for at nedlægge sociale og kulturelle barrierer og skabe den interaktion, der ligger til grund for gensidig forståelse og integration.

Der har ikke været fastsat en nøje udpeget målgruppe for designet, som eksempelvis hjemmeboende børn, da ønsket har været at ramme bredt i byens og lokalmiljøets befolkning. Parken er offentlig og er dermed i høj grad også et sted for andre end de besøgende, der direkte benytter faciliteterne aktivt. Det er mødet imellem mennesker, der er essentielt for projektet, hvilket betyder at tilskuerværdien, oplevet fra sidelinjen, er prioriteret i lige så høj grad som oplevelsen for den besøgende, der deltager fysisk aktivt.

Det er oplagt at stille spørgsmålstegn ved hvorvidt et nyt fysisk design kan ændre på fastgroede sociale og kulturelle barrierer. Her fremhæves det, at en radikal fysisk ændring af omgivelserne, der inddrager det omkringliggende lokalmiljø, og hvor nye fælles byrum opstår, vil medvirke til at opløse grænserne for

det isolerede boligområde.
Med samme argumentation er der flere steder i landet planer om at nedrive bygninger for markant at ændre strukturen i et område, og dermed påvirke en før fastlåst opfattelsen af stedet og tiltrække nye beboere. Nedrivningen af boligstokkene i dette projekt bidrager endvidere til at skabe en langt mere dynamisk plan for området, der forventelig med en afsmittende effekt, signalerer et aktivt ønske om identitetsforandring.
Endvidere har afstanden fra bolig til idrætsfacilitet en afgørende betydning for anvendelsen, hvilket støtter op om placeringen af fysiske faciliteter på grænsen til de bolignærer områder. [ue.dk]

På trods af de markante egenskaber en forbedring af det fysiske miljø har, er det klart, at et så omfattende problem som ghettodannelser og stærke, modstridende sociale grupperinger ikke kun løses med dette ene indgreb, men skal løses med en samlet indsats, der involverer flere forskellige faktorer. Hvorfor der i dette projekt også er lagt vægt på at knytte organisatoriske ophæng på de fysiske faciliteter, i form af tilknytning af lokale idrætsforeninger og uddannelsesinstitutioner.
Det er vurderet, at den bedste sociale effekt opnås ved at skabe et offentligt rum, der både giver bedre mulighed for at udvikle den spontane byrumsidræt, samt at understøtte de mange kvaliteter, der ligger i den organiserede idræt og de oplevelser, der kan videregives ved at bringe den ud i det offentlige rum.

Som arkitekt David Bülow udtrykker det, i forbindelse med udviklingen af nyt byrumsinventar til gavn for gadeidrætten i otte danske udsatte områder, er målet ikke kun at ændre motionsvaner og forbedre sundheden, men i højere grad at skabe et fælles mødested at samles om.
”Målet er at danne en inkluderende social ramme om de fysiske aktiviteter ”, siger David Bülow, partner i Primus arkitekter [ue.dk], hvilket netop også er fokus i dette projekt.
Projektet om det nye byrumsinventar er udviklet i samarbejde med organisationen Gam3, der også er beskrevet i ”Ghettoen i bevægelse”. og er på den måde aktivt knyttet til en organisation, der netop arrangerer succesfulde gadeidrætsaktiviteter for børn og unge i udsatte boligområder. [ue.dk]

Gennem den nyfortolkning af traditionelle sportsbaner, som præger aktivitetsparken er der skabt opmærksomhed om, hvordan fysisk design kan påvirke den mentale indstilling hos brugeren. Ved først at skabe kontakt til brugeren og ved at appellere gennem et kontroversielt design, er det visionen at kunne åbne mentalt for nye indtryk og gøre brugeren nærværende i situationen. I denne situation er der grundlag for at skabe tolerance og forståelse på tværs af sociale grupperinger og øge mulighederne for en vellykket interaktion.
Det er målet med de alternative idrætsbaner, at tillægge idrætten, som social generator, en yderligere kvalitet, der ved at give alle deltagere de samme grundforudsætninger, også appellerer til den ikke-idrætsvante borger.

Referenceliste

Trykte medier

[Andersen 1998,1. i Mortensen 2002:9]
Andersen, Jytte (1998, 1.). En god og kreativ medspiller. Artikel i Nyt fra Lokale- og Anlægsfonden. Fra [Mortensen 2002, s. 9]

[Esbjerg kommune 2009]
Esbjerg kommune (2009). Helhedsplan 2009

[JWH arkitekter 2008]
JWH arkitekter (2008). Udviklingsprojekt, et sted i forstaden – Jerne, Ungdomsbo og University Collage Vest

[Mortensen 2002]
Mortensen, Morten (2002). Idræt som socialt kit – Evaluering af Det Idrætspolitiske Idéprogram IV

[Nielsen og Ibsen 2008]
Nielsen, Gert og Ibsen, Bjarne (2008). Kommunale forskelle på børns idrætsdeltagelse. En undersøgelse af fire kommuner. Idrættens Analyseinstitut.

[Niras 2011]
Niras (2011). Visionsrapport, Bydelsprojekt 3i1 Esbjerg

[Pilgaard 2009]
Pilgaard, Maja (2009). Sport og motion i danskernes hverdag. Idrættens Analyseinstitut.

[Regeringen 2010]
Regeringen (2010). Ghettoen tilbage til samfundet – Et opgør med parallelsamfund i Danmark. Socialministeriet.

[Schmidt 2000 nr.2 s.1, i Mortensen 2002:10]
Schmidt, Dorte (2000). Brug for idræt i boligområderne. Artikel i Brikker til et fællesskab, nyhedsbrev udgivet af Kommunernes Landsforening og Boligselskabernes Landsforening. nr.2 s.1.
Fra [Mortensen 2002, s. 10]

[Socialministeriet 2011]
Socialministeriet (2011). Liste over ghettoområder pr. 1. januar 2011, udstedt af socialministeriet.

Hjemmesider

[bakkesk.skoleintra.dk]
http://www.bakkesk.skoleintra.dk/Infoweb/Designskabelon_Esbjerg2/Rammeside.asp?Action=&Side=&Klasse=&Id=&Startside=&ForumID= dato 06/10 2011

[bydelsprojekt3i1]
http://bydelsprojekt3i1.com/ dato 06/10 2011

[e-gym.dk]
http://www.e-gym.dk/index.php?prasentation-af-skolen dato: 29/9 2011

[projekthuset.com]
http://projekthuset.com/ dato 06/10 2011

[sundhuset.com]
http://sundhuset.com/ dato 06/10 2011

[ue.dk]
http://www.ue.dk/nyhedsarkiv/58211.aspx dato: 16-12-2011

Personligt notat

[Bach 2011]
Personligt notat fra møde med Steen Møller Bach, leder af SSP og Forebyggelse, Kultur og fritid, Esbjerg Kommune, september 2011

[UC vest]
Personligt notat fra telefonsamtale med uddannelseskontoret på UC Vest, Degnevej 16, DK-6705 Esbjerg Ø, T 7266 2000, september 2011.

ILLUSTRATIONSLISTE

Alt kortmateriale er baseret på tekniske kort fra Aalborg Universitets geodatabibliotek. Illustrationer med luftfotos er baseret på billedmateriale fra http://maps.google.dk/

Ill. 1. Egen illustration

Ill. 2-11. Egen illustration (ill. 10-11. Er baseret på http://ims02.esbjergkommune.dk/website/ekpviewer/default.cfm)

Ill. 12-17. Egen illustration

Ill. 18. Egen illustration på baggrund af [Regeringen 2010:38-39]

Ill. 19. JWH arkitekter, ”Udvilkingsprojekt, et sted i forstaden_Jerne”, (for Ungdomsbo og University Collage Vest), s.22

Ill. 20-24. Egen illustration

Ill. 25. Egen illustration på baggrund af http://map.krak.dk/

Ill. 26-36. Egen illustration

Ill. 37.:
37,1 http://www.haro.com/dk/parket/alt-om-parket/traesorter/ahorn.php
37,2 http://skoven-i-skolen.dk/default.asp?m=10&a=138;
37,3 http://www.vestrehus.dk/svampeplantesider/ahorn.htm
37,4 http://www.skoveniskolen.dk/default.asp?m=17
37,5 http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Artsleksikon/Planter/Froeplanter/Traeerog-buske/Loevtraeer/Birk.htm
37,6 http://skoven-i-skolen.dk/default.asp?m=10&a=143&day=16&month=10;
37,7 http://lundhede.datascan.dk/acatalog/Internet_butik_Colli_10_stk__587.html#a41_2d78y
37,8 http://natur-vesthimmerland.dk/skovhave-vesthimmerland/Fuglekirsebaer.htm
37,9 http://www.landbrugsarven.dk/leksikon/hyld/
37,10 http://www.plantetorvet.dk/planteresultat.php?familieid=662&plantetype=8&side=6
37,11 http://www.plantetorvet.dk/planteresultat.php?familieid=151&plantetype=6;
37,12 http://da.wikipedia.org/wiki/Sl%C3%A5en
37,13 http://www.kortegaard.dk/aktuelt/uge-24.aspx
37,14 http://www.haven.dk/hwarticles.asp?detail=14887
37,15 http://www.vest3.dk/Aktuelt/Parcellen/aebletra.htm
37,16 http://www.lenekjaer.dk/vandredagbog.htm;
37,17 http://www.biopix.dk/udspaerret-dvaergbunke-aira-caryophyllea_photo-43333.aspx
37,18 http://www.vestrehus.dk/svampeplantesider/topgraes.htm

Ill. 38-40. Egen illustration

Ill. 41. Egne fotos, http://www.ghform.dk/index.php?pid=86&popup_image=plaza_vej-_og_par-klampe_popup-1.jpg;

Ill. 42-47. Egen illustration

Ill. 48.

Ill. 49.

Ill. 50-54. Egen illustration

Ill. 55. http://www.engodomvej.dk/projekterne/Pages/SolroedKommune.aspx

Ill. 56. http://act-a.dk/urban-design/voldsom-omvej

Ill. 57-62. Egen illustration

Ill. 63. http://www.amandinealessandra.com/research/?p=182;

Ill. 64-68. Egen illustration

Ill. 69.:
69,1 http://vimeo.com/24765907
69,2 http://redthread.utah.edu/be-swayd-by-temporary-art-works/5664
69,3 http://www.worldarchitecturenews.com/index.php?fuseaction=wanappln.showprojectbigimages&img=2&pro_id=14669;
69,4 http://www.worldarchitecturenews.com/index.php?fuseaction=wanappln.showprojectbigimages&img=2&pro_id=14669;
69,5 http://www.polterabend.dk/annonce/4/Fyn/203/
69,6 http://biggreenboulder.com/tag/boulder/page/3/
69,7-69,8 egne fotos
69,9 http://www.municharchitecture.de/?attachment_id=53
69,9,1 http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sanaa-essen-Zollverein-School-of-Management-and-Design-220409-03.jpg
69,9,2 http://architettura.it/architetture/20031018/index_en.htm

Ill. 70. Egen illustration

Appendiks: Alle illustrationer er egen produktion.

Appendiks

Designproces:
Afsnittet består af udvalgte skitser fra den proces jeg har gennemgået for at komme frem til det endelige designforslag. Skitserne bliver gennemgået kronologisk og grupperet under overskrifter, samt suppleret med korte beskrivelser og uddybninger af skitseringens betydning for den videre proces.

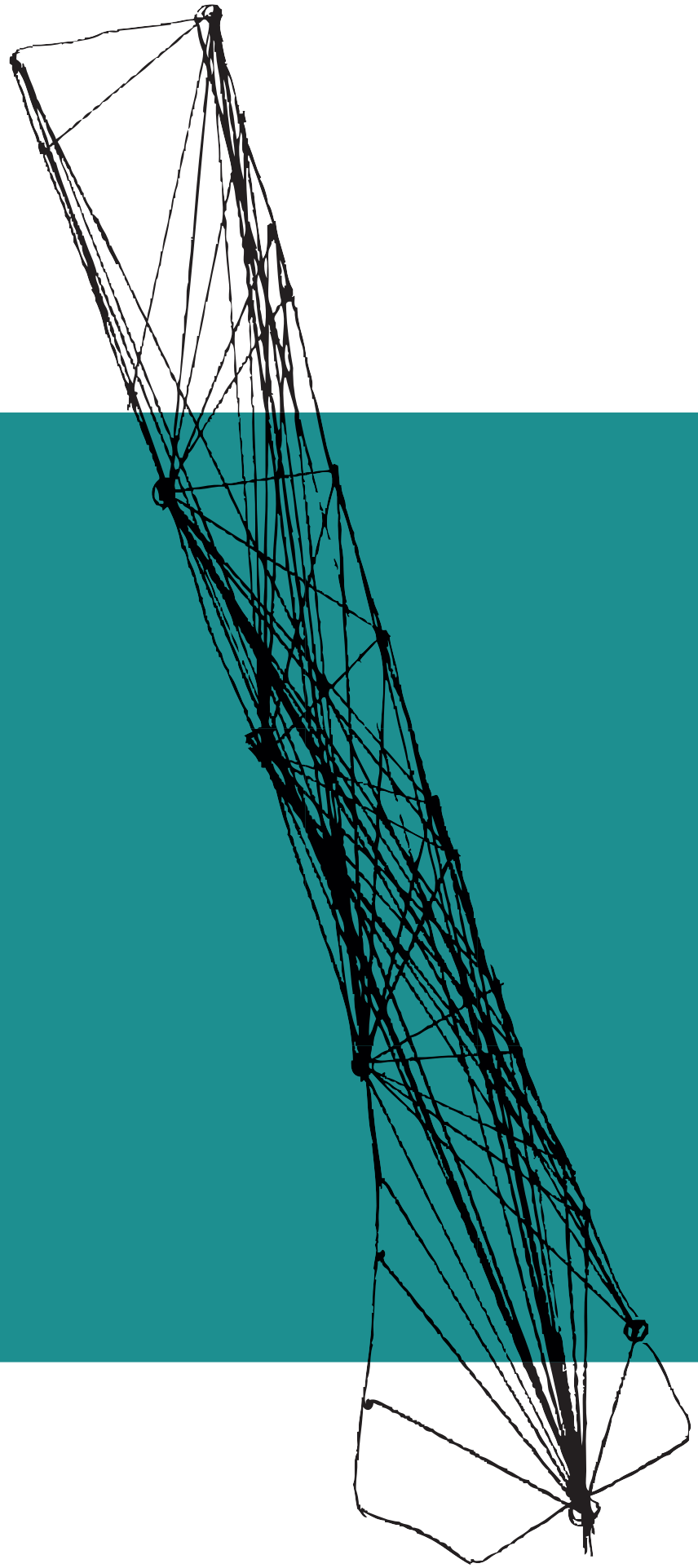

Skala forståelse

Efter de allerførste skitseringer på sites grundplan var det nødvendigt med en bedre rumlig forståelse for området. Som en indledende øvelse for rigtig at forstå projektsitets størrelse, lavede jeg sammenligninger med andre og mere velkendte steder, hvor jeg tidligere har færdes. I Aalborg området sammenlignede jeg med min egen lokalpark, Østre Anlæg, Tivoli Karolinelund og den centrale C.W. Obelsplads, der alle blegnede i forhold til sitets omfang. For bedre at matche sitets skala sammenlignede jeg også med tre verdenskendte parker: Central Park (New York City), Hyde Park (London) og Parc de Lavilette (Paris).

Sammenligningen satte sitet i perspektiv, og områdets reelle størrelse blev langt mere nærværende efter at kunne koble vante personlige rumlige oplevelser på dimensionerne. Sitet er ca. 1 km lang og 100 m bred på det smalleste sted.

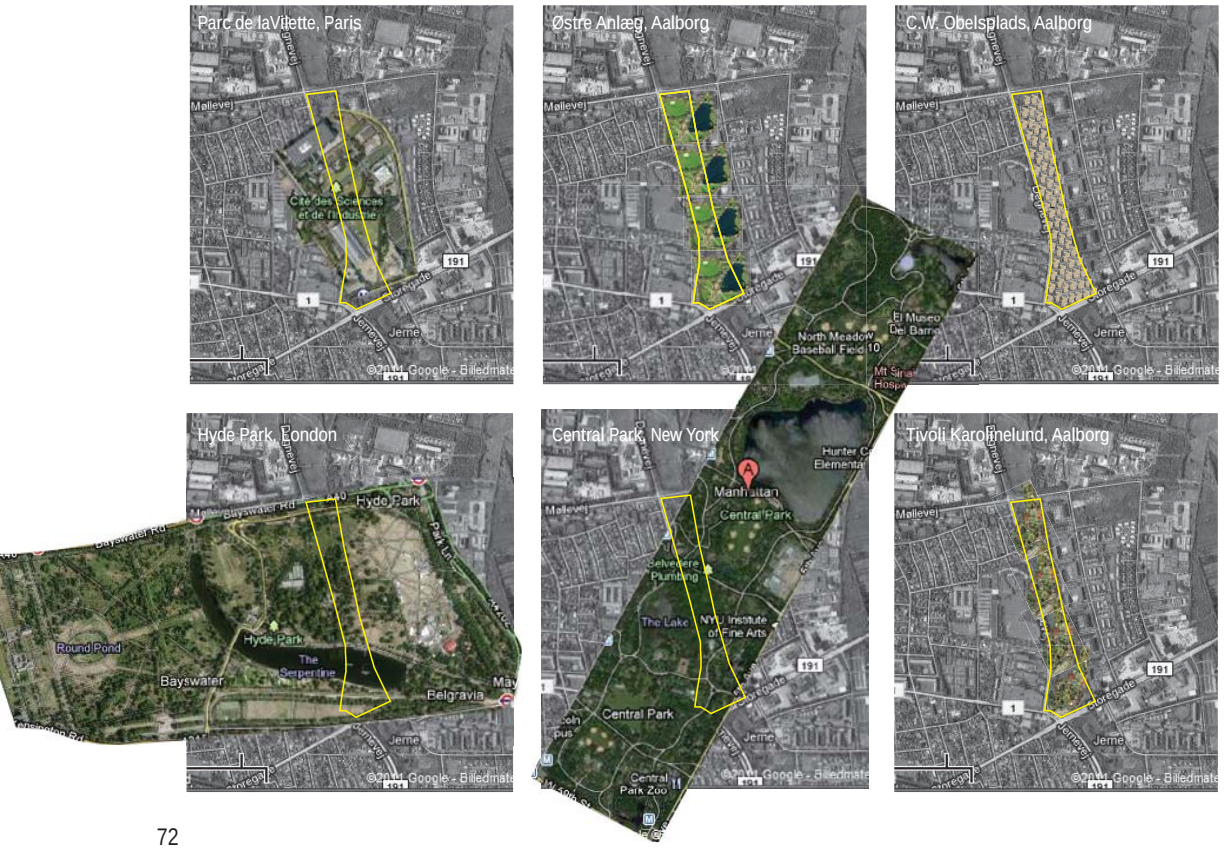

Placering

For at kunne bestemme en retning for designet af området, kortlagde jeg forskellige metoder til, hvordan nytilførte elementer kunne placeres på sitet. En centralisering var logisk oplagt pga. sitets langstrakte figur, men efter en grundig mapping af området og konteksten blev det klart, at det i højere grad var hensynsmæssigt at placere et intenst centrum i den sydlige ende. I nærheden af de store trafikerede veje vil de nye tiltag på område vække mest opsigt og pirre nysgerrigheden hos de forbikørende, som netop er hensigten.

Forsøg med placering af elementer langs kanten, i midten eller sporadisk på sitet gav forskellige virkninger i forhold til tilgængelighed og graden af offentlighed. Eksempelvis giver rand-princippet, hvor der placeres bygninger m.m. langs kanten af sitet, et semioffentligt og et privat rum i det indre af sitet, der ikke virker imødekommende for besøgende.

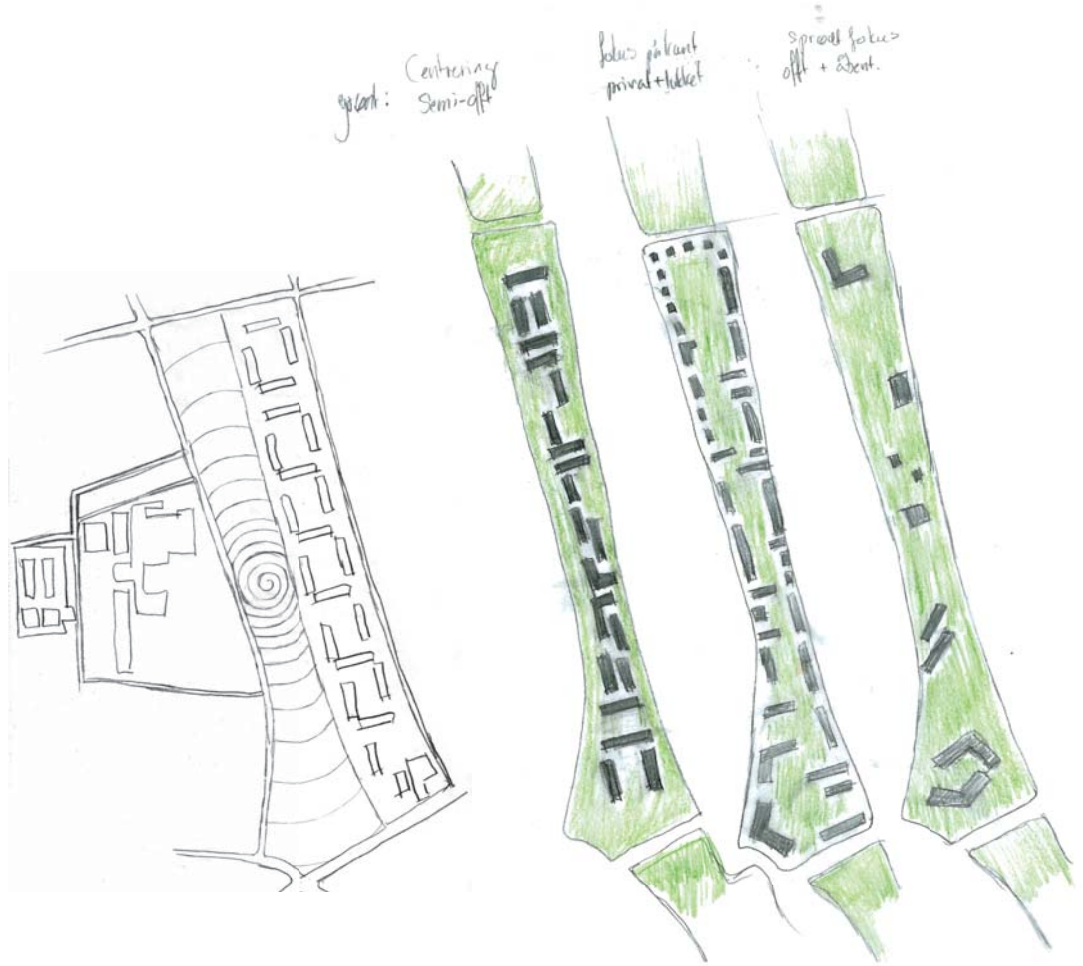

Overordnede strukturer

Projektsitet er som bevist ved skalasammenligningerne et stort område og det var derfor et naturligt udgangspunkt, at begynde med at opdele sitet i mindre og mere forståelige dele. Ud fra eksisterende linjer i den omkring liggende bebyggelse og infrastruktur skitserede jeg på grundplanen forskellige strukturer. De fremhævede linjer var hovedsagelig tænkt som stiforbindelser igennem parken.

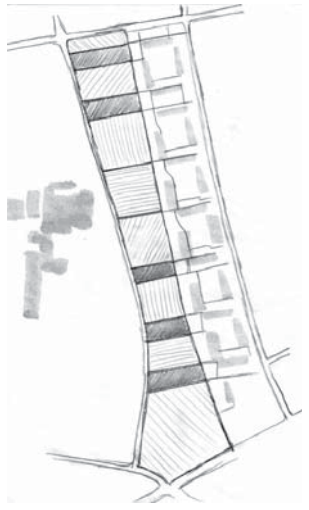

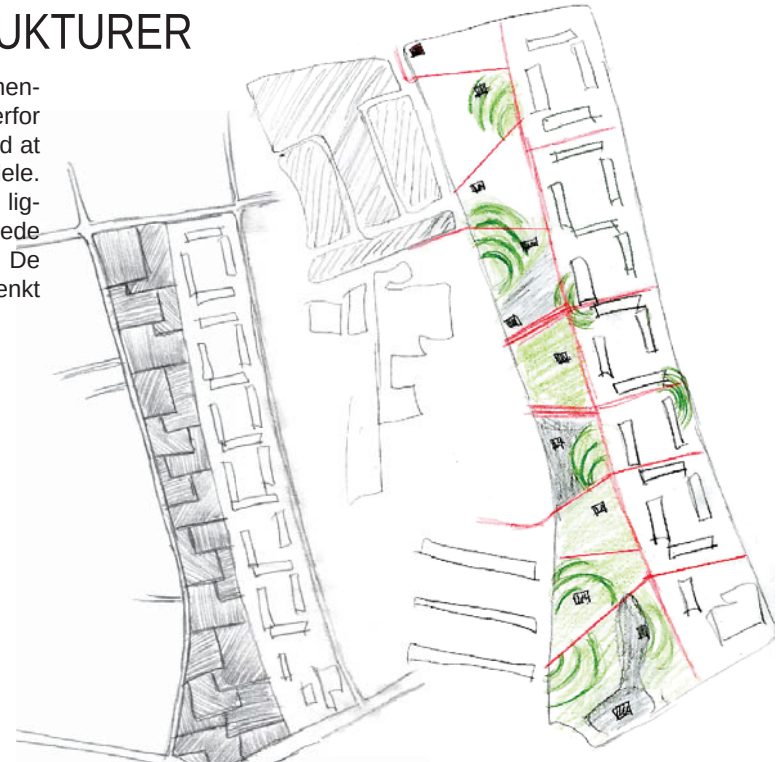

Mødet med den eksisterende bebyggelse

Projektsitet ligger lige op til en markant bebyggelse, der med sine godt 60 meter lange treetagers boligblokke ikke lader sig stå uset hen. Som forsøg på at trække beboerne ud i det grønne område er en rekreativ sti trukket helt tæt op til bygningen, hvilket også giver udsigt til livet i området indefra lejlighederne. Nærheden til boligerne giver også en stor tryghedseffekt, der netop er særlig relevant i et belastet område, som dette. At ligge et åbent program som eksempelvis en beboercafe ind i den eksisterende bebyggelse kan trække beboerne ud i området og give ekstra kvalitet til livet i området.
At trække en forbindelse fra den grønne kile ind i gennem gårdrummene er en direkte måde at vise beboerne vejen ud i området og knytte de semioffentlige gårdrum sammen med det helt offentlige areal i kilen.

For at sikre en sammenhæng mellem boligområdet og det offentlige område kan det samme inventar benyttes på begge sider af den eksisterende langsgående sti. Der er i dag et stort areal fra bebyggelsen og til stien.

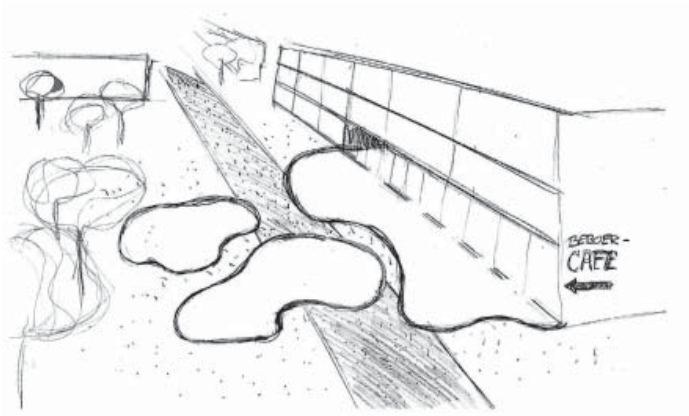

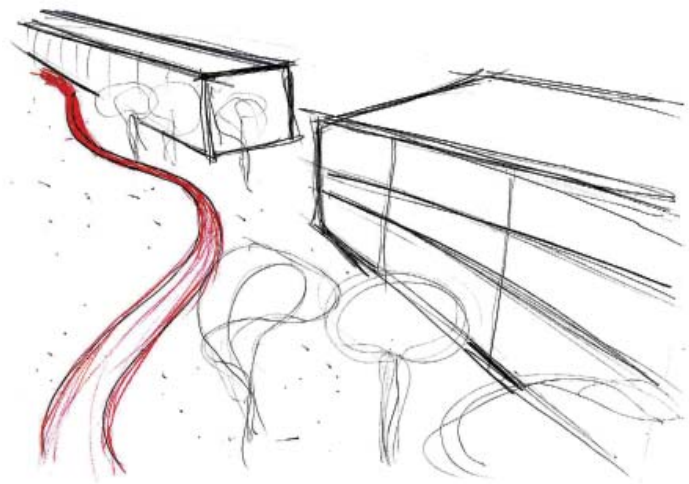

Programovervejelser

I kraft af projektsitets centrale placering i forhold til flere af Esbjergs uddannelsesinstitutioner er det oplagt at inddrage disse. Her forsøges det at bryde den massive ”mur” bebyggelsen udgør med sit ensidige boligprogram, ved at tillægge det funktioner i forhold til de omkringliggende uddannelser. Eksempel vis kan nogle af bygningerne fratages boligfunktionen og omdannes til undervisningslokaler, eller studieboliger, hvilket der er stor efterspørgsel på i byen. For at opbløde den, på den ene side mangfoldige beboerskare, men også ensidige, overvejede jeg at blande studerende ind imellem de nuværende beboere i hver opgang. En sådan total blanding af beboere ville hjælpe til at gøre de traditionelle grupperinger mere opblødte, men også være imod menneskets natur, der befinder sig bedst blandt ligesindede i det nære miljø.

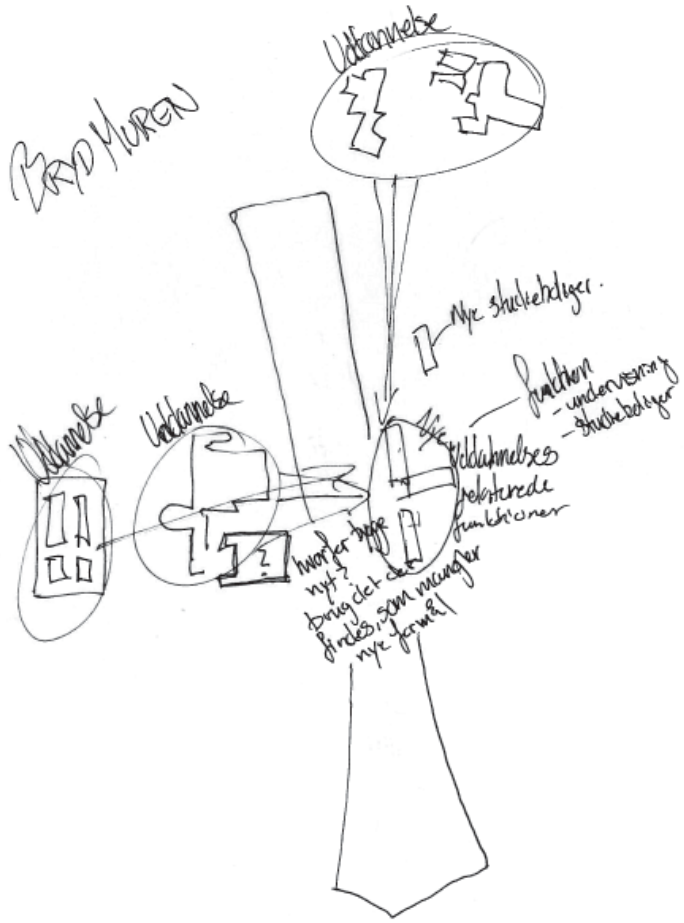

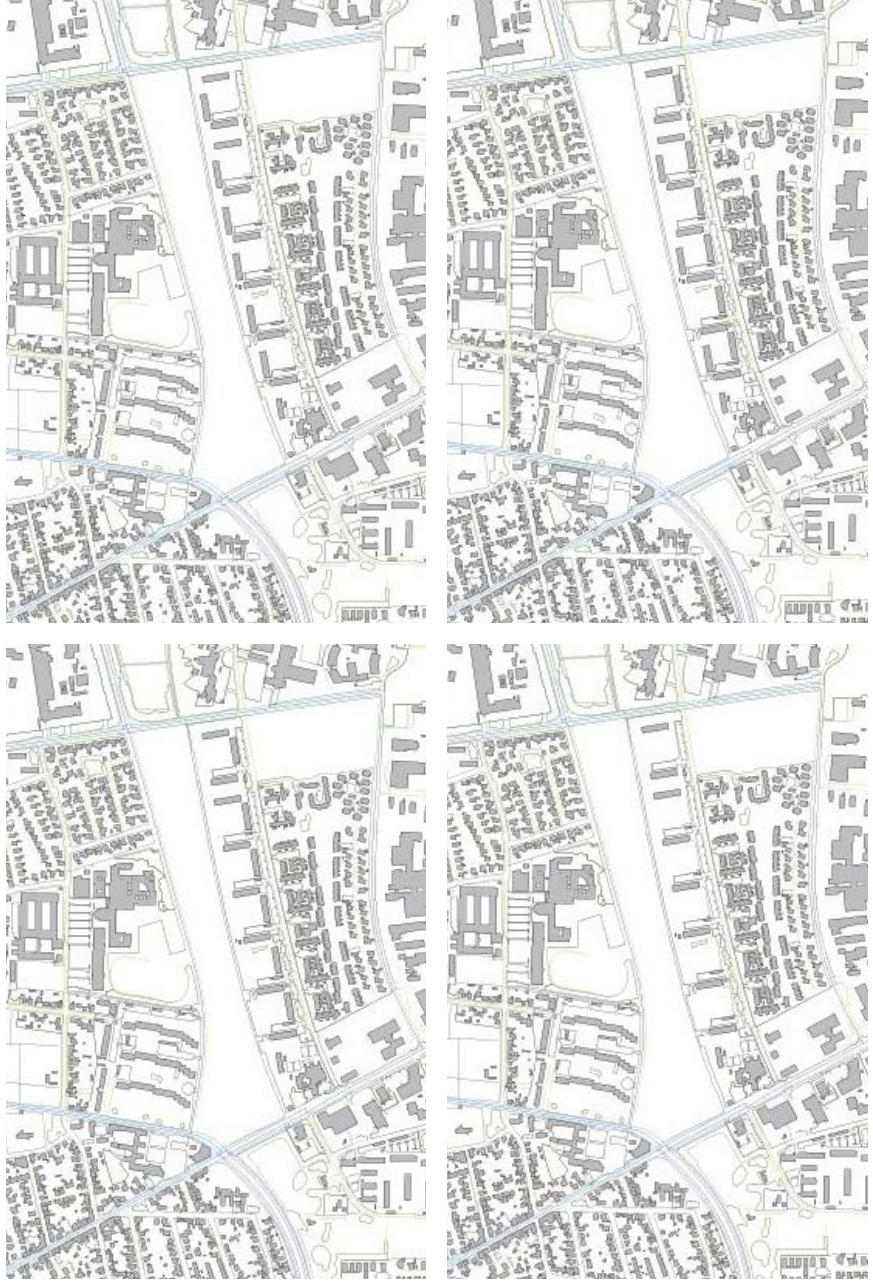

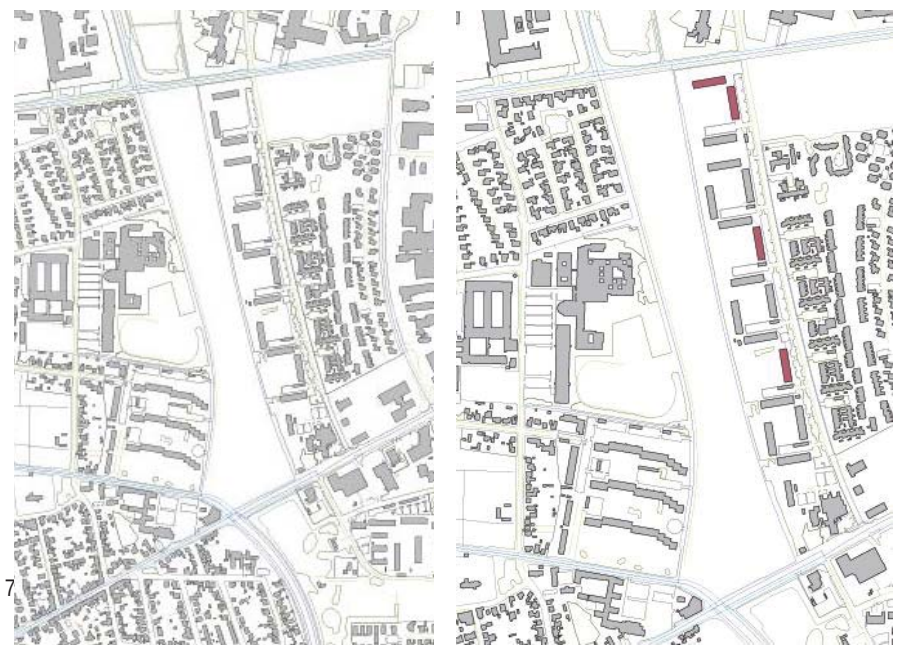

Eksisterende og ny bebyggelse

For at lave en social ændring i det udsatte området er et af midlerne en fysisk ændring i omgivelserne. Det har jeg arbejdet med i forhold til en markant forandring af det bebyggede miljø, som både vil åbne området og appellere til en anden gruppe end de nuværende beboere.

Det er undersøgt hvordan og hvilke bygninger der kan nedrives for at bryde den strukturelle mur af bebyggelse de 60 meter lange boligblokke danner langs Stengårdsvej. Nedrivningen af et så markant antal kvadratmeter som det er afprøvet her er naturligvis ikke realistisk eftersom Esbjerg i dag står i en boligmangels situation, men en ny struktur i området vil dog stadig have stor betydning for dets udvikling.

Fortætning af bebyggelsen er også afprøvet, ved at danne tre enklaver af forskellige bebyggelsesformer i samspil med den eksisterende bebyggelse. På trods af, at den eksisterende bebyggelse kun er tre etager høj opleves den med sine lange stokke og store gårdrum som udenfor menneskelig skala. Ved at lave en fortætning bliver der skabt nærhed, samt gårdrum i mindre og mere privat skala. Hver enklave ville dermed have sit eget torv, der kunne fungere som et fælles mødested for enklavens beboere.

Zoneinddeling

For at sætte ord på de stemninger jeg ønskede mig i området inddelte jeg sitet i tre zoner, med hver sine stikord tilknyttet. Den nordlige zone præges af en vild naturoplevelse, den mellemste præges af uddannelsesinstitutioner, mens den sydligste zone præges af intenst byliv. På den måde stiger intensiteten af programmer fra nord mod syd.

Hvor skarp opdelingen af zoner skal være blev også undersøgt, med forsøg på at bløde grænserne op og lade zonerne glide ind i mellem hinanden, og et total mix af zonerne, der til sidst opløstes i uigenkendelige inddelinger.

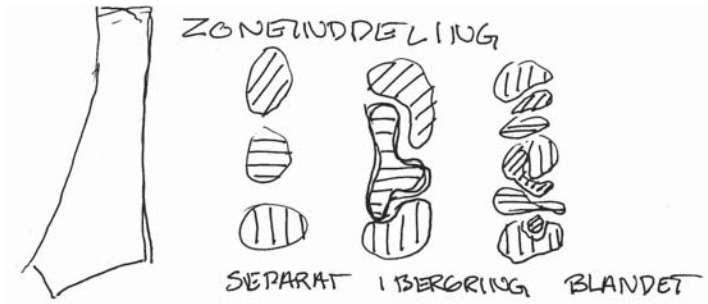

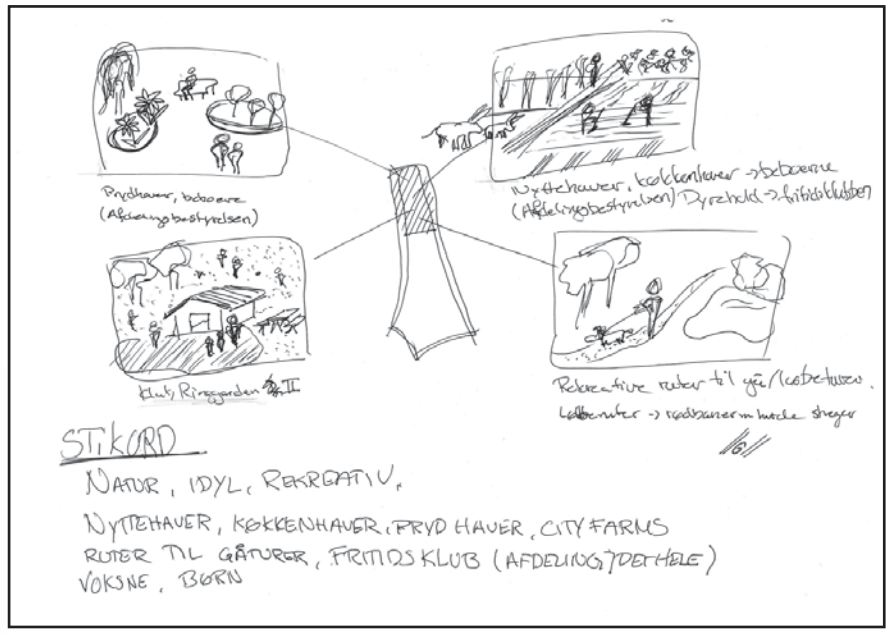

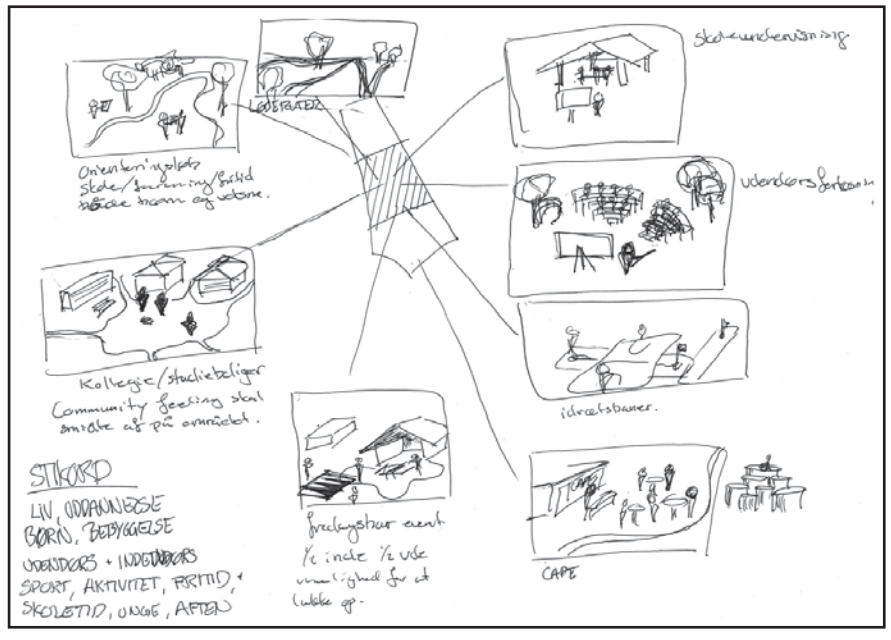

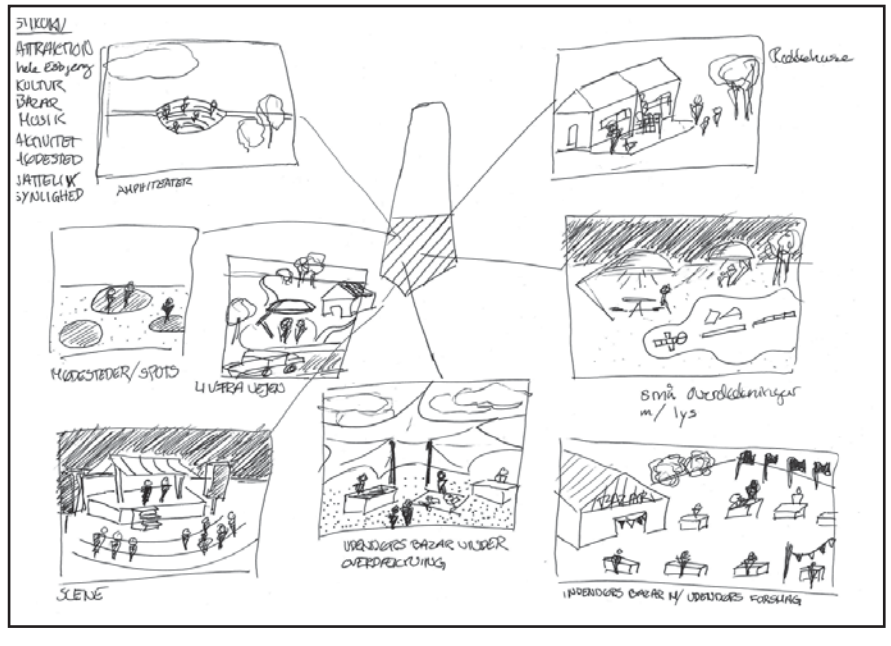

Sammenbinding

Et nyt og udbygget stisystem med afsæt i de eksisterende stier skal binde zonerne sammen og øge tilgængeligheden i området. Stierne forgrener sig ud fra de eksisterende stier i et poetisk udtryk, set fra luften. Men stierne var primært baseret på den eksisterende plan uden hensyn til de konkrete rumlige oplevelser og nye ændringer generelt på området.

DESIGNPARAMETRE

Som redskab til at styre de forskellige oplevelser på sitet ændredes zoneinddelingen til mere flydende overgange mellem nord og syd på sitet. Grafer og pile blev en metode til at diagramatisere udviklingen, hvor venstre er lig den nordlige ende at sitet og højre den sydlige. Diagramatiseringen blev et vendepunkt i designprocessen, der tydeliggjorde konkrete principper for designet.

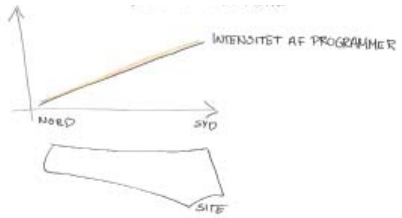

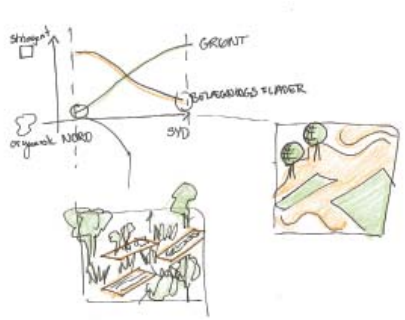

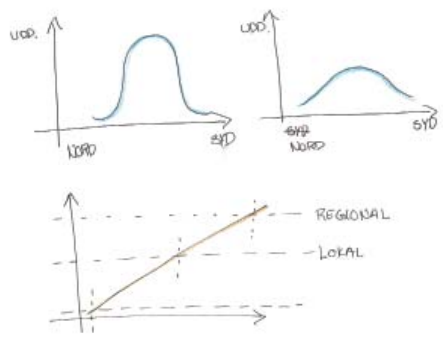

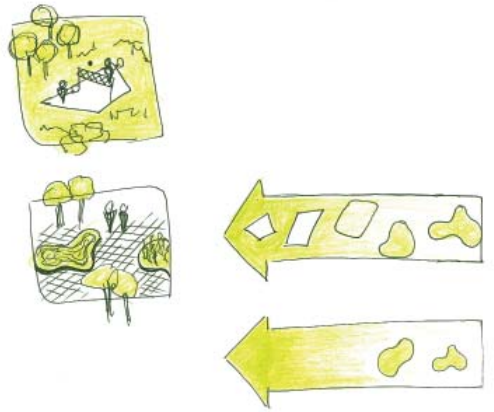

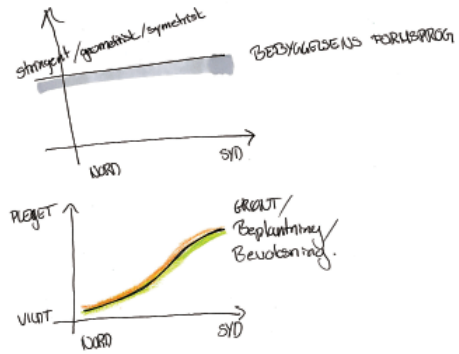

NORD/SYD
FRA VILDT TIL PLEJET NATUR.

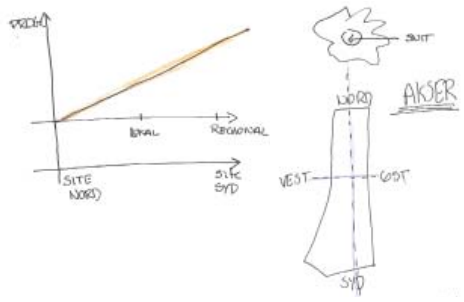

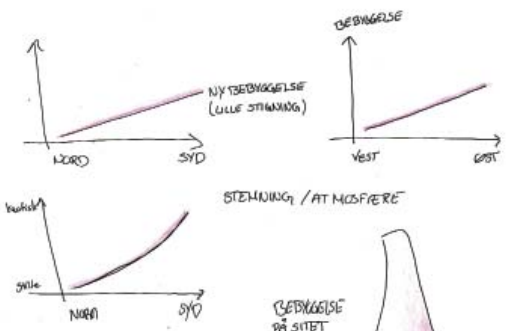

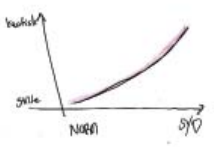

STEMNING / ATMOSFÆRE

BEBYGGELSE PÅ SITET

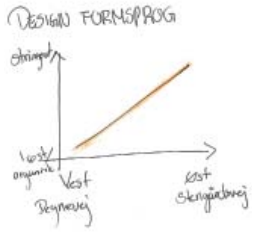

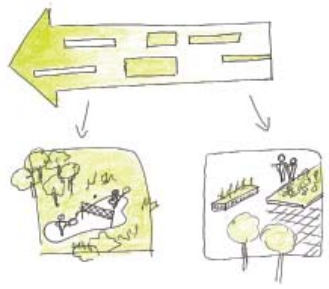

NORD/SYD
GRØNT - MÆNGDE

NORD/SYD
BEPLANTNINGSHØJDE (OG TÆTHED)

NORD/SYD
BEBYGGELSESTÆTHED

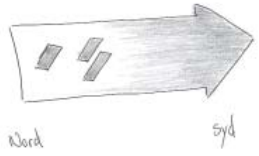

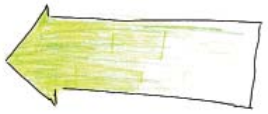

NORD/SYD
MÆNGDEN AF GRØNT

NORD/SYD
TÆTHED BEBYGGELSE

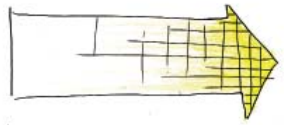

GRØNT
NORD/SYD
STYRET / KONTROLERET

ØST/VEST FORMSPROG

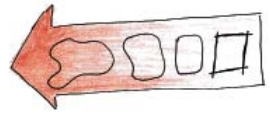

VEST/ØST FORMSPROG

Tests af Designparametre

Designparametrene blev afprøvet i utallige tolkninger, hvoraf der her ses et udvalg, hvor de mest vellykkede er fremhævet. For at kunne fokuserede på opgaven opdelte jeg designet i flere lag, hvor hvert element kunne blive gennemarbejdet og senere sammenlagt og tilpasset med de andre lag.

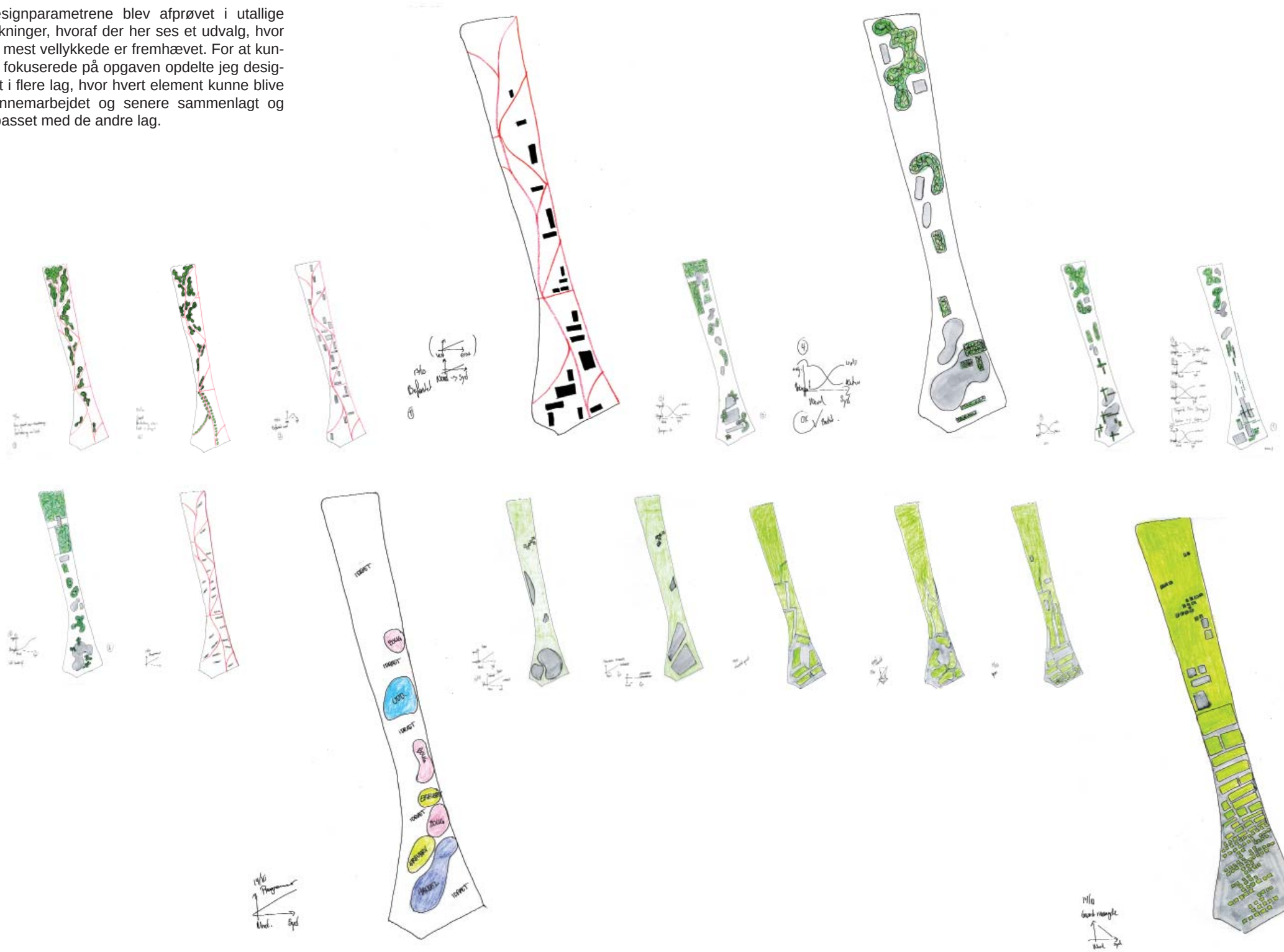

En samlet plan

De første bud på en samlet masterplan så sådan ud. Baseret på forrige afprøvninger blev lagene her samlet i en masterplan, der forsøgte at tage højde for alle designparametrene. De to planer viser forskellige tolkninger og kombinationer af designparametrene.

Hvor er idrætten?

Under udviklingen og afprøvningen af de overordnede designparametre, faldt et væsentligt fokus for projektet i baggrunden – nemlig integration og udformning af idrætsfaciliteter i parken. Fokus fra det overordnede landskab i parken skiftede derfor til idræt.
Her kom tanken om en idrætspark frem. Eksempelvis kunne projektområdet være tætpakket med fodboldbaner og indeholde samtlige baner i Esbjerg. Derved ville fodboldinteresserede være tvunget til at komme til området for at dyrke deres sport, og derved ville en trafik af udefrakommende til området være sikret. Idrætsparken ville virke som en attraktor. Dog ville en sådan ide have fatale konsekvenser for resten af byen.

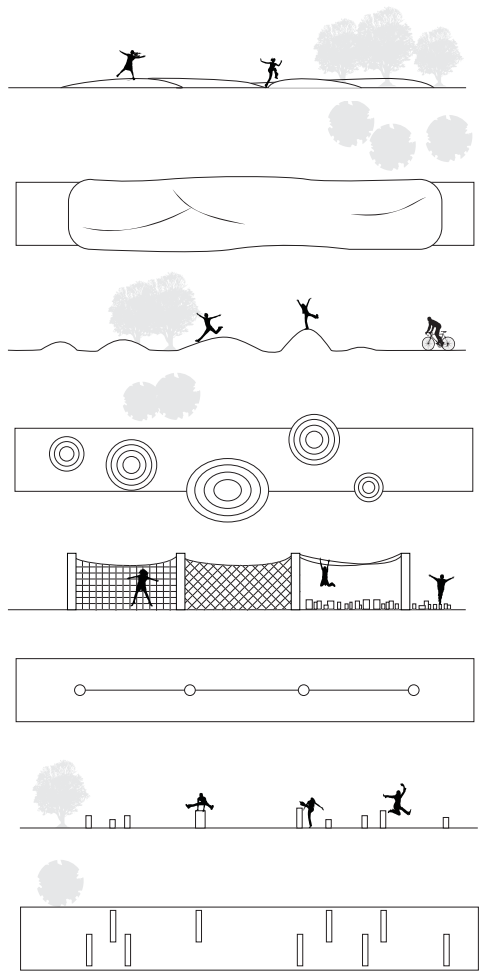

Udsnit af aktivitetsstien i plan og snit

I stedet faldt fokus på at integrere idrætsaktiviteter i selve stiforløbet gennem parken, så en udfordrende fysisk aktivitet ville falde mere naturligt, og samtidig appellere til spontane aktiviteter og give en ekstra oplevelse med på vejen. Her blev grundstenen til en særlig aktivitetssti lagt. Et bevægelsesstrøg hvor idræt integreres i vejen fra A til B.

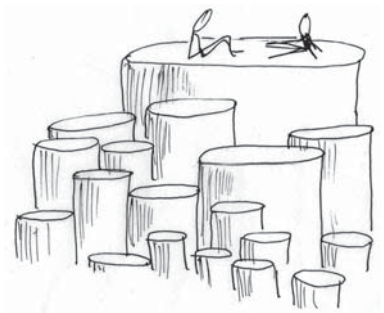

14 fodboldbaner på området

Grafik på stien

Som en detaljering af stierne i parken, blev forskellige grafikker på belægningen undersøgt. En særlig grafik på aktivitetsstierne kan invitere til at vælge den særligt udfordrende aktivitetssti i stedet for den traditionelle sti, og dermed styrke idrætten. Eksempelvis kan en grafik, der efterligner en atletik løbebane opmuntre til at løbe i stedet for at gå.

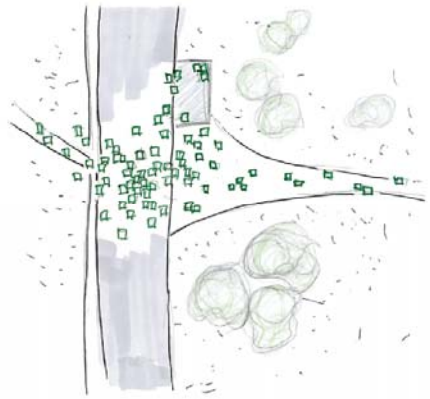

Særlig grafik ved overgang

Ved busstoppestedet midt på sitet er det ønsket at føre stien over den stærkt trafikerede vej, og her er det oplagt at bruge grafikken med et andet formål. Nemlig at bruge grafik på belægning som markering for bilisterne på linje med et traditionelt fodgængerfelt. En anderledes og mere markant grafik vil dog øge fokus på fodgængernes høje prioritering i området, og dermed øge bilisternes opmærksomhed.

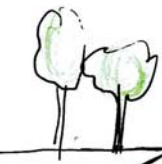

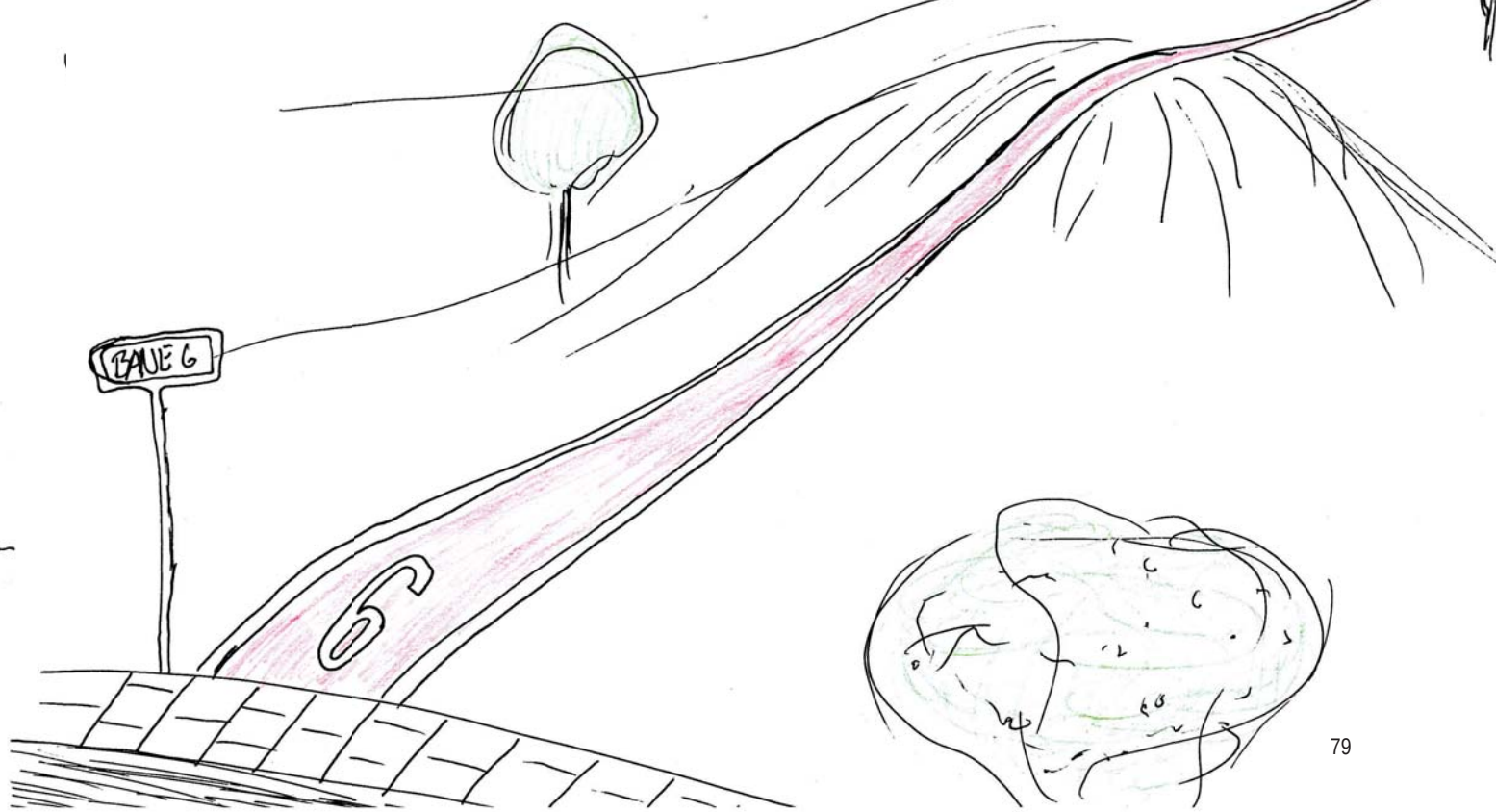

TERRÆNBEARBEJDNING

Projektområdet har et meget karakteristisk og iøjnefaldende terræn. Udover den jævne stigning fra syd mod nord, præges området at en række diger, der står som volde i landskabet og skaber lukkede lommer mod bebyggelsen og dybe grave, hvor de eksisterende gangstier er trukket igennem. Terrænet er i høj grad med til at hæmme orienteringsevnen og gøre oplevelsen af området utryg og uigennemskuelig.
Derfor var det klart at terrænet skulle ændres væsentligt for at skabe en velfungerende park. Under skitseringen arbejdede jeg med at fjerne en del af digerne og gennemskærer dem på forskellig vis. I denne fase arbejdede jeg næsten udelukkende i plan og snit tegninger.

Udfaldet blev at understøtte den naturlige stigning af terrænet mod nord. Digerne i den sydlige ende blev fjernet helt. for at skabe fuld udsigt fra vejkrydset til området, mens digerne i den nordlige ende blev udtyndet. De tilbageblivende blev forstærket af jorden fra de nedlagte diger. Fra toppen kan der nu skabes overblik over parken, hvorved orienteringen styrkes.

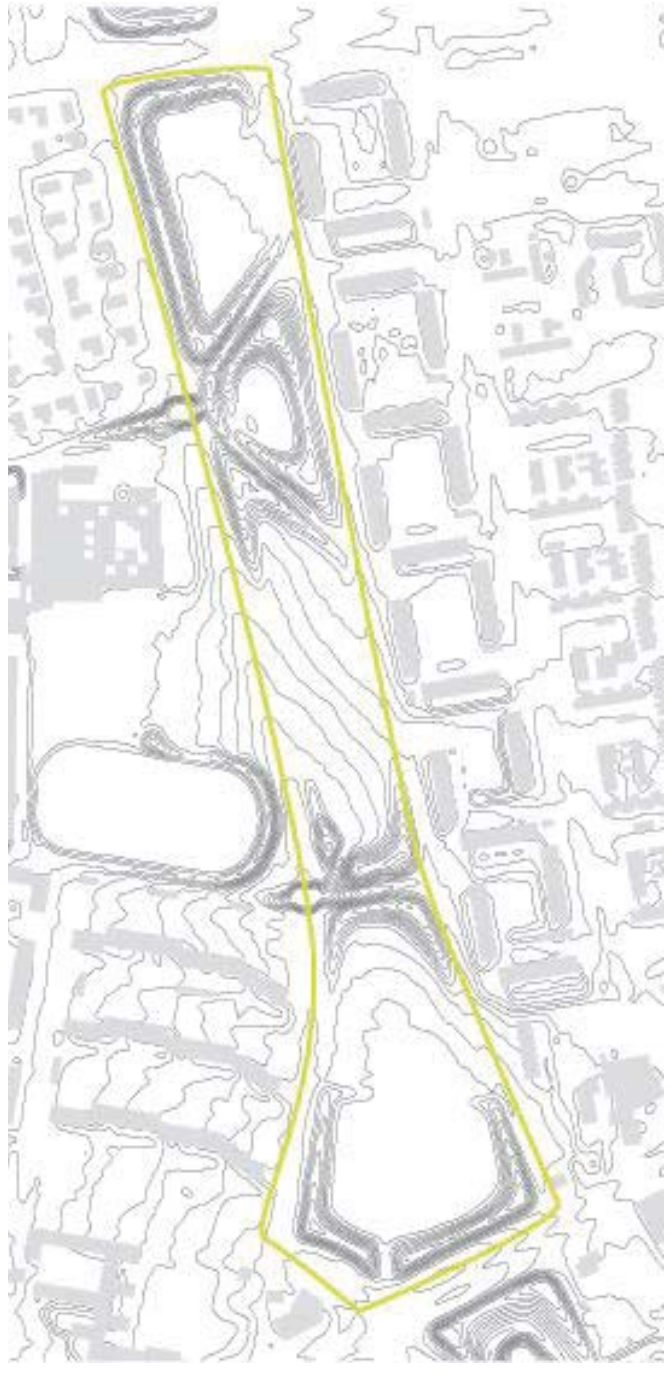

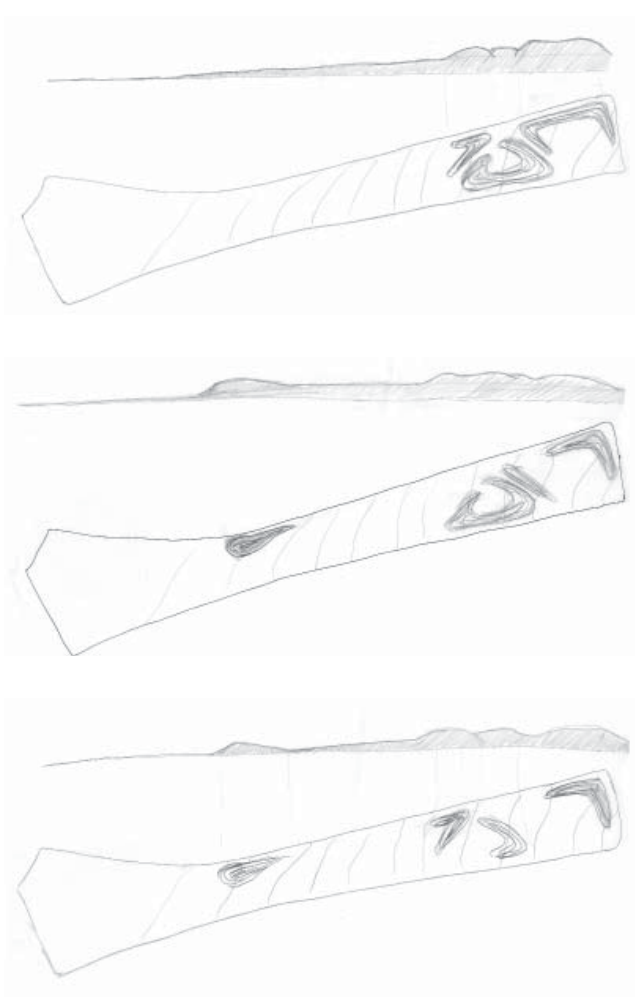

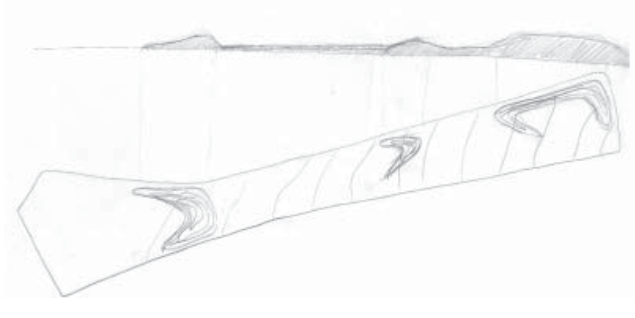

Fokus på nedslag

Den overordnede plantegning blev, efterhånden som den lå bedre fast, suppleret med mere detaljerede situationer knyttet til bestemte steder i parken. Dette gav input til hvordan den overordnede plantegning kunne specificeres yderligere og til hvilke steder, der skulle udvælges som nedslagpunkter i skala 1:500.

Eksempelvis blev overgangen med UC Vest forbundet med placeringen af flere boldbaner, der kunne have tiltrækningskraft på de studerende.

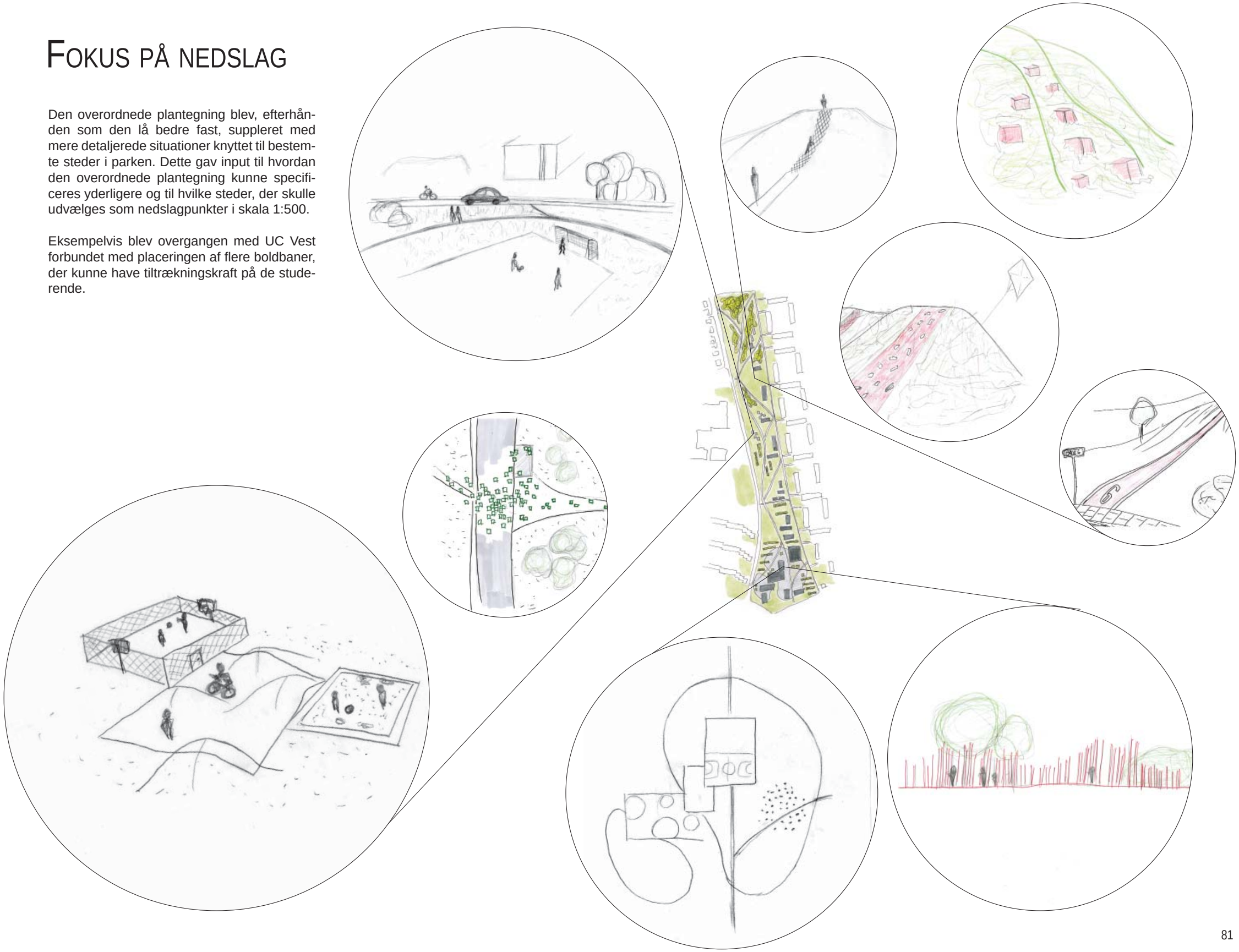

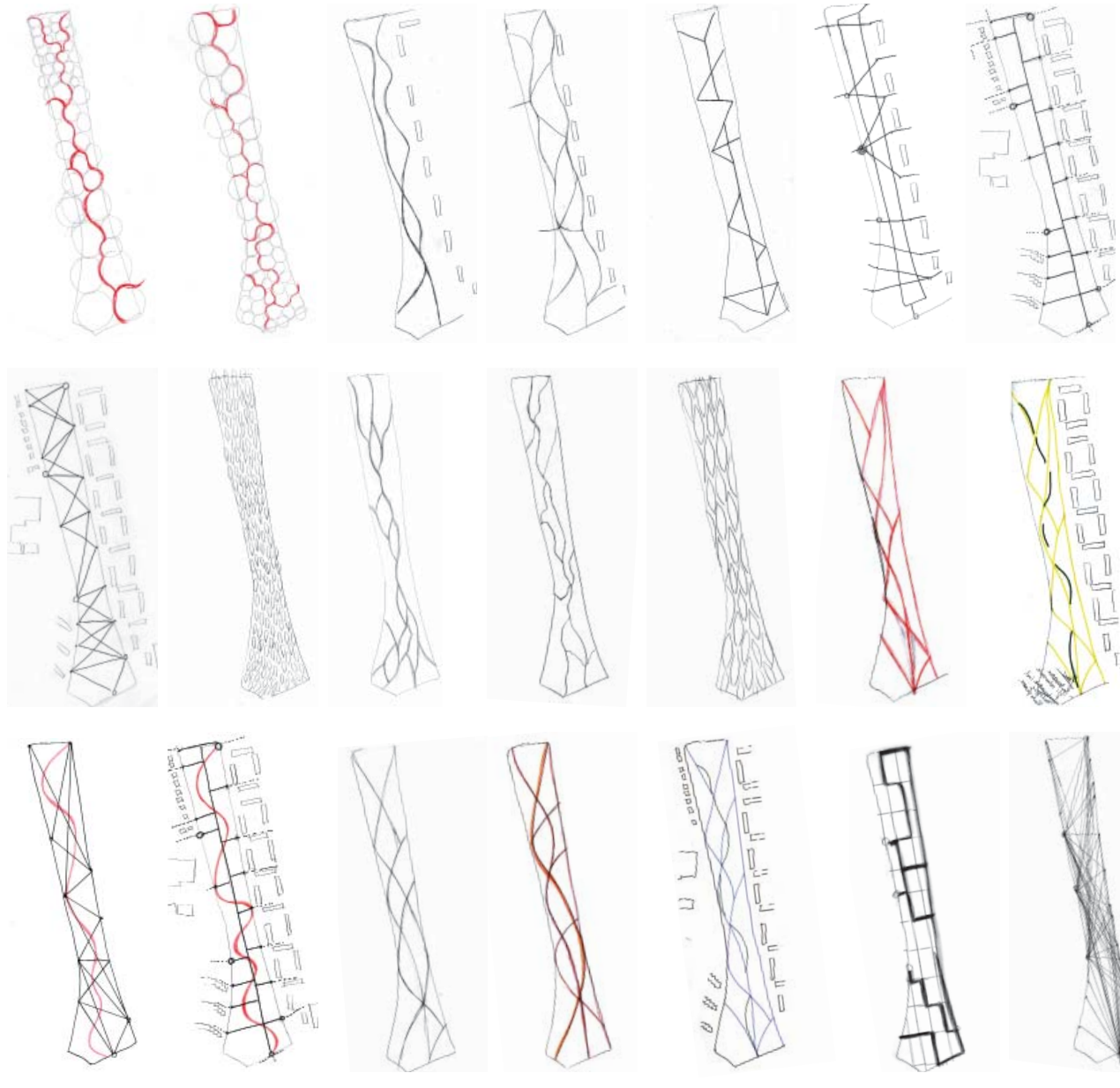

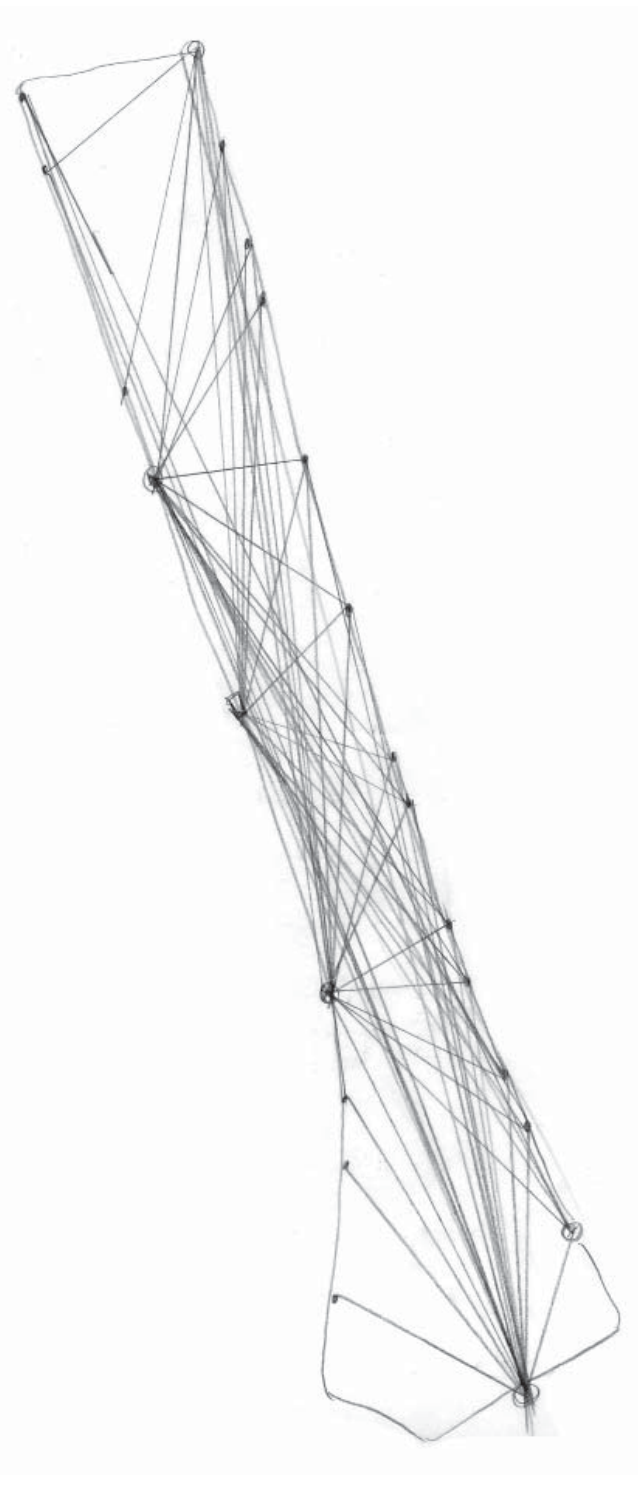

STIFORLØB

Igennem hele designprocessen er der blevet arbejdet hårdt på at skabe det stisystem, der skulle gøre parken tilgængelig. Der var to funktionskrav til stien; den skulle lede en hurtig og ukompliceret vej fra A til B og samtidig være en rekreativ rute igennem området, med en landskabelig og social oplevelse for øje.

Det resulterede efter en del skitsering i et todelt stisystem, som en kombination af de mest markante transitlinjer i området og en leissure-rute til at slentre igennem landskabet på.

Efterhånden som idræt på stien blev arbejdet ind i projektet og konceptet om en særlig aktivitetssti kom frem, ændredes det todelte stisystem sig til at bestå af en traditionel landskabelig sti, der så vidt muligt bevægede sig mellem udvalgte knudepunkter, samt den særlige aktivitetssti, som hængtede sig på systemet, men tilbød genveje igennem nogle af knudepunkterne til gengæld for en sjov udfordring på vejen.

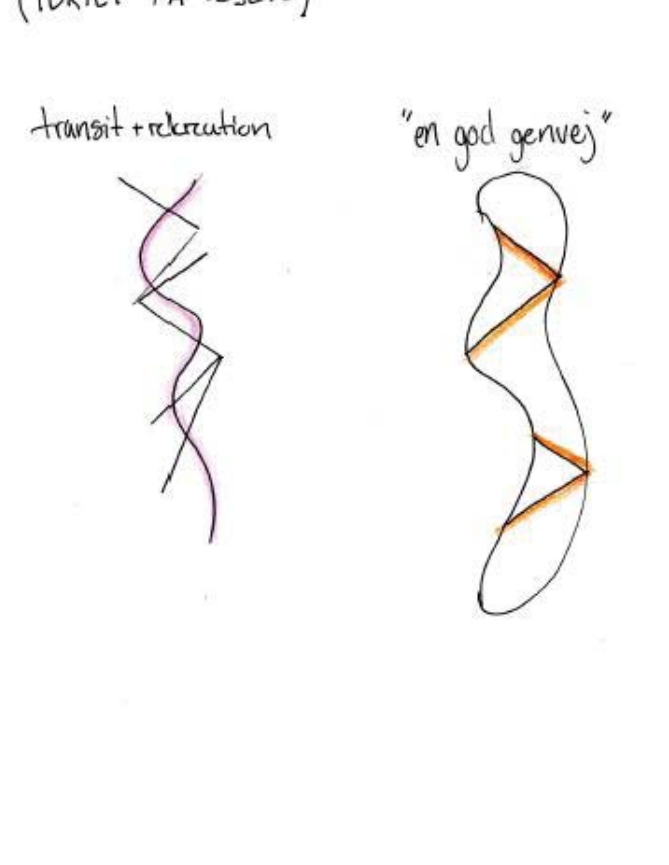

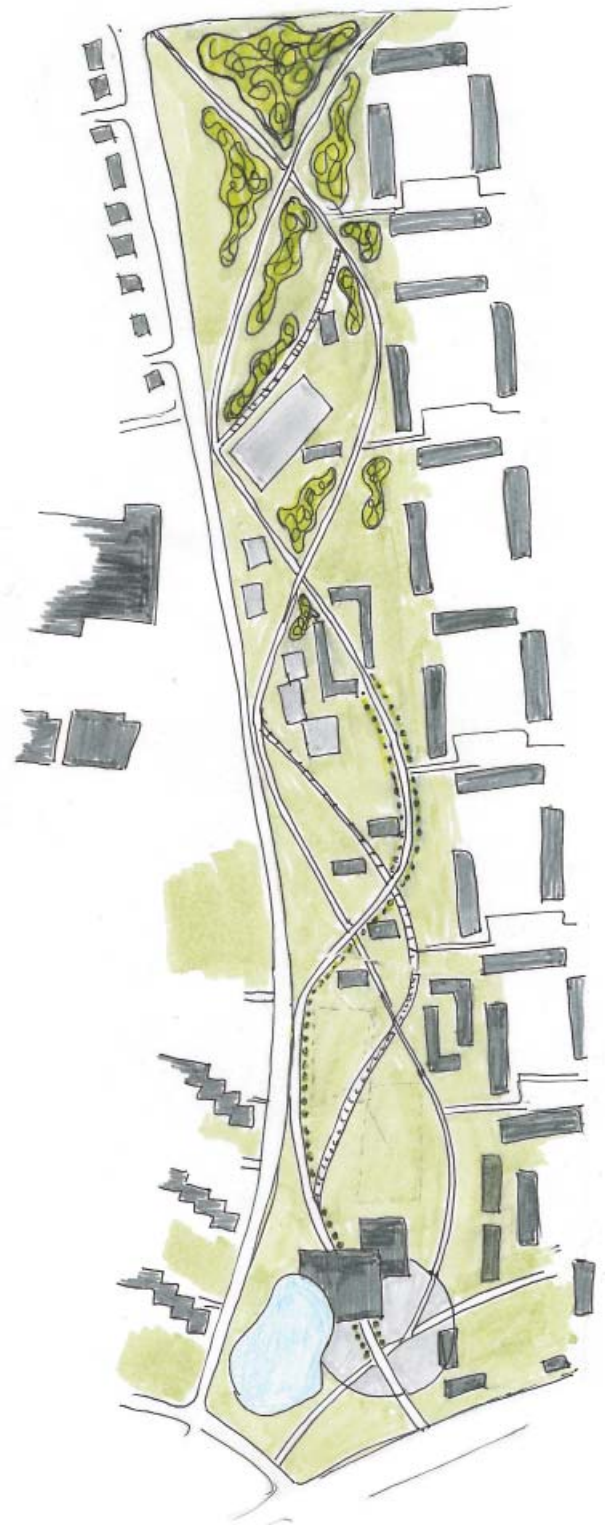

Nedslag nord

Gennem arbejdet med at konkretisere nedslaget i nord, var den rå naturoplevelse i fokus, som det overlegne element.
Den røde kunstigt skabte sti står i kontrast til omgivelserne og tilpasser sig dem derfor.
Eksempelvis som stubbe, der vokser på af bakkeskråningen, eller som en sti igennem høje siv, hvor siv vokser op igennem og bryder stien.

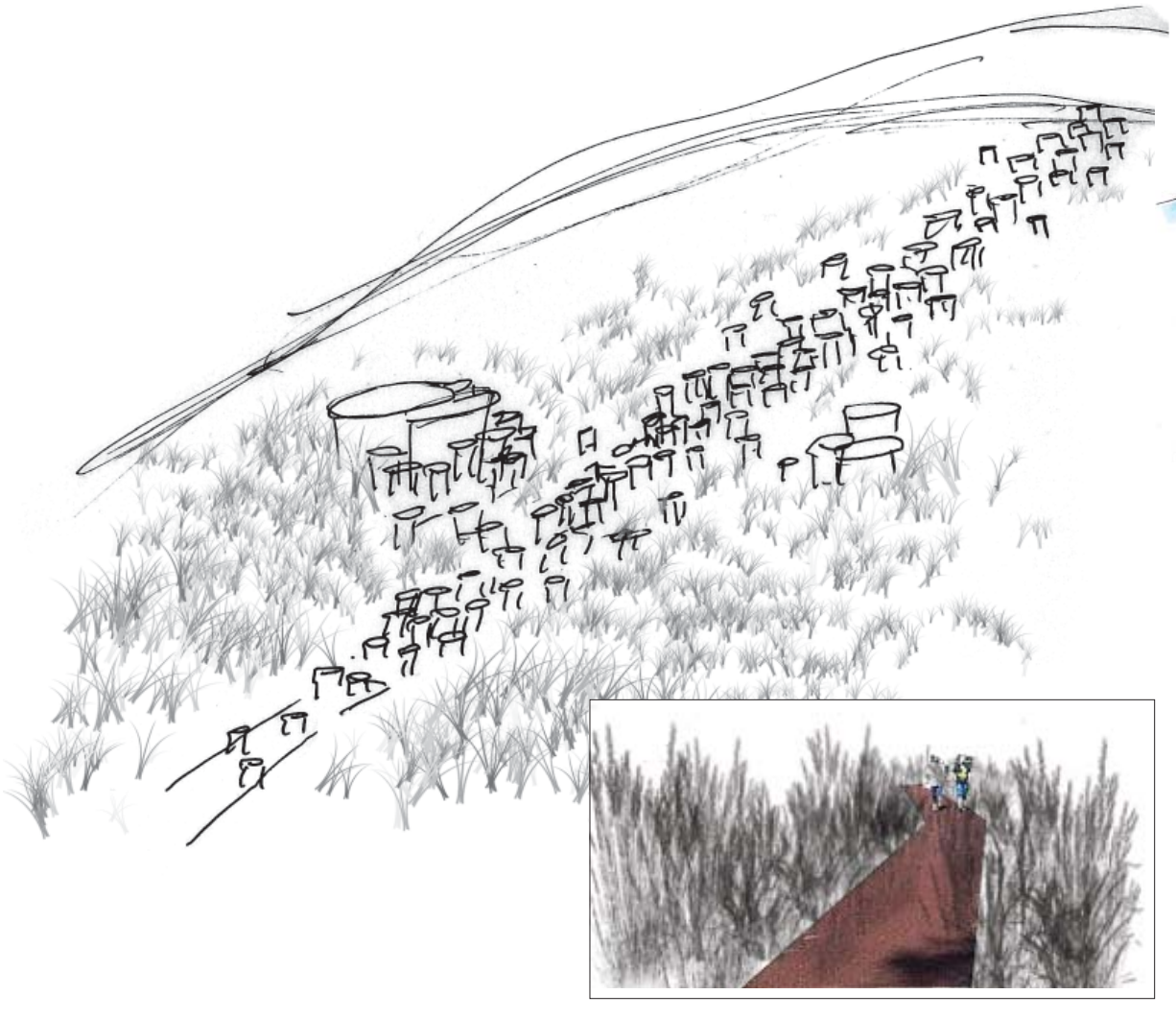

Nedslag syd

Som nedslaget i syd var det oplagte at vælge bydelstorvet ved multihuset, da det optræder som et naturligt bymæssigt centrum for området. Nedslaget består af treenigheden; sø, bygning og plads. Udfordringen har primært været at få de tre elementer til at spille sammen og fungere som en helhed, dog har det bevidst været med pladsen i hovedfokus hele tiden.

Torvet kendetegnes ved hårde flader, der brydes at grønt. Men hvor det grønne former sig efter de hårde overfladers præmisser. Eksempelvis er der arbejdet med geometriske grønne flader, der afspejler facadens mønster af vinduer.

For ikke at skabe oplevelsen af en øde plads på tidspunkter, hvor der ikke er stor menneskelig aktivitet i byrummet, er der bevidst arbejdet med hyppigt at bryde den hårde flade med grønne flader, magen til overfladen uden for den belagte kant. På den måde integreres pladsen i parken, og parken i pladsen.

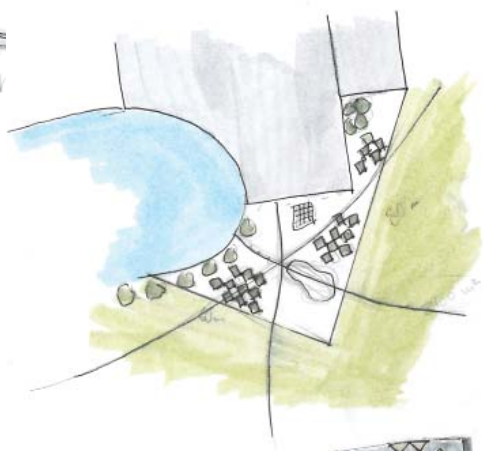

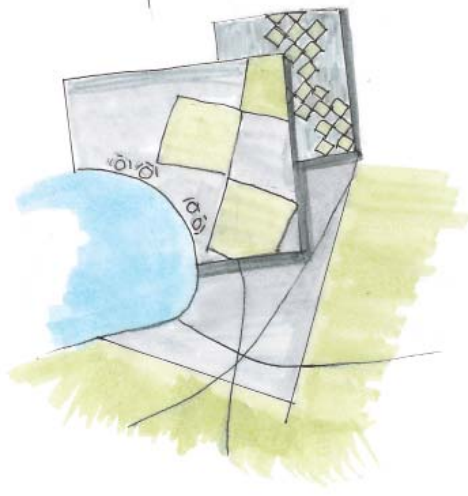

Nedslag midt

På nedslaget midt på området kommer konceptet om at nyfortolke idrætten i høj grad til udtryk. Det sker i form af de alternative sportsbaner, der samles i dette område. Der er blandt andet arbejdet med placeringen af banerne i forhold til hinanden og i forhold til det meget brugte busstoppested langs vejen.
I processen med at nyfortolke kendte sportsbaner, tog jeg udgangspunkt i dimensionerne på traditionelle baner. Det er vigtigt at beholde en vis grad af genkendelse i udformningen, for at kunne skabe rammerne om de nye spil der kan opfindes.

Østbyen i Esbjerg huser et taekwondocenter og derfor er der eksempelvis taget udgangspunkt i et traditionelt taekwondo kampareal. Kamparealet er, som det ses på nedenstående skitser, tilført en overdækning for at muliggøre en sikker anvendelse i regnvejr. Endvidere er kamparealet tillagt ydereligere underlag med fald og fire modstående mål. På den måde kan banen nu også bruges til at spille en slags hockey med fire mål. Et fald på en del af underlagt, har stor betydning for boldens fart.

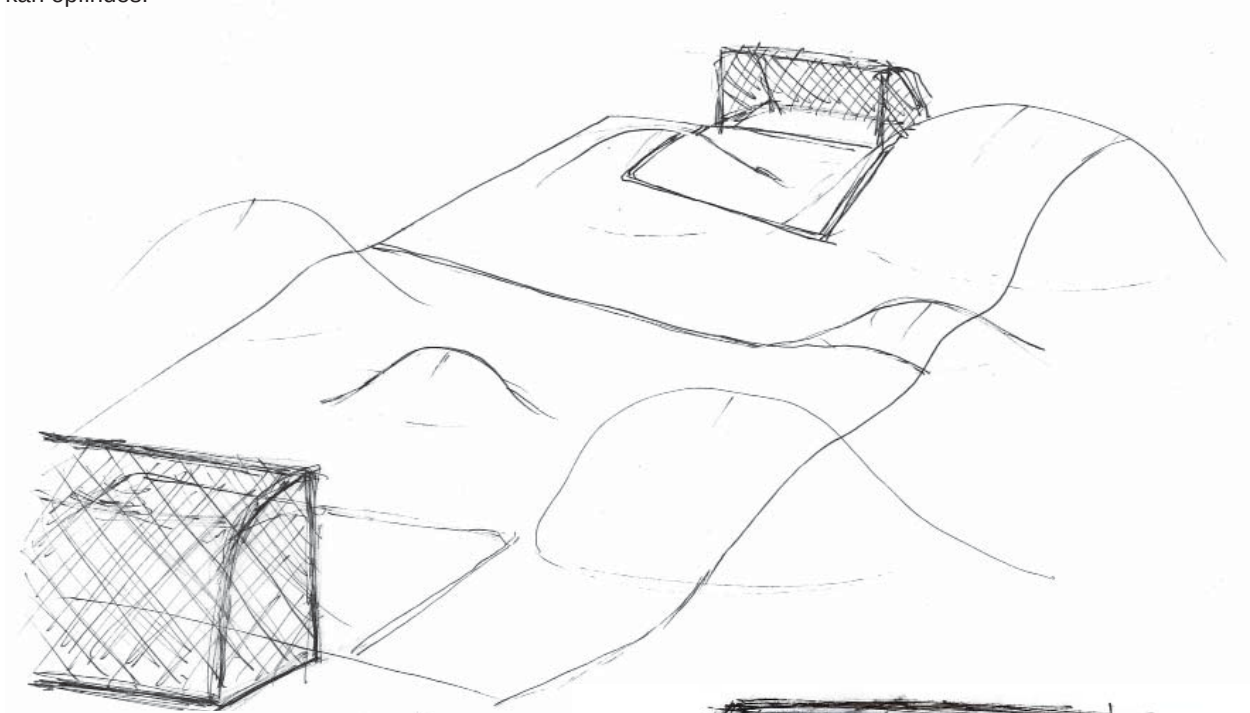

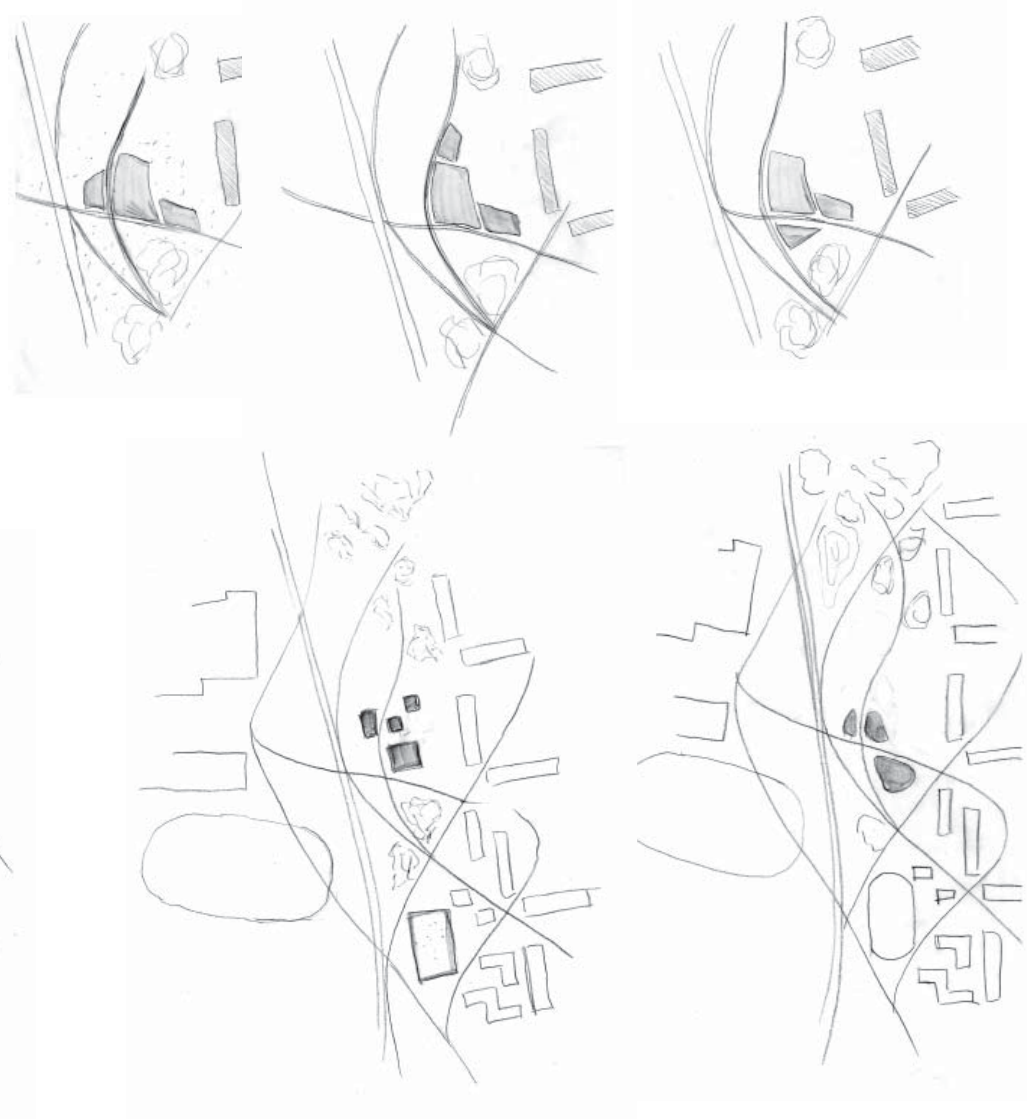

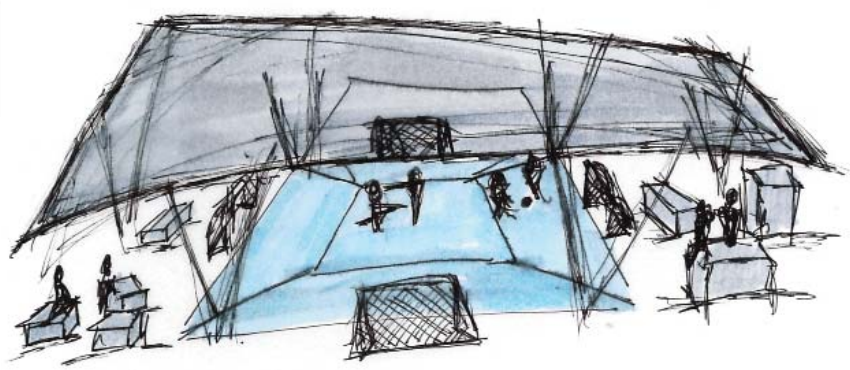

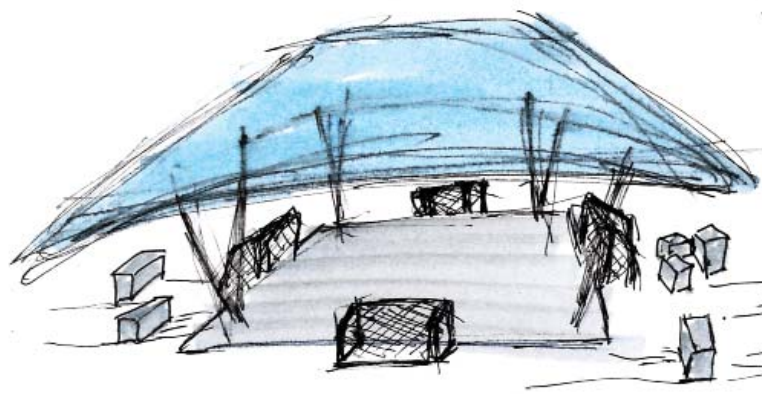

Ghettoen i bevægelse

- Idræt som social generator

Lotte Guldbæk Andersen

ma4-urb21, januar 2012

Titel: Ghettoen i Bevægelse - Idræt som social generator

Emne: Fysiske omgivelsers betydning for social interaktion i udsatte boligområder

Forfatter: Lotte Guldbæk Andersen

Vejleder: Nicolai Steinø

Afleveringsdato: 4. Januar 2012

Oplagsantal: 7

Kandidatspeciale
Urban design
Institut for Arkitektur, Design og Medieteknologi

Lotte Guldbæk Andersen

SUMMARY

This master thesis deals with the concept of ghettoisation in a Danish context, and how these areas are constructed architecturally, socially and culturally.

As a way to prevent and stop the isolation of the marginalized areas and residents, point of departure is taken in the social potential of sport and physical activity. This subject is being treated theoretically in this report.

How sport can work as a social instrument to engage residents in their local community and as a tool to make social interactions across social and cultural boundaries is the focal point of the project.
The key is to implement sport and physical activity into public spaces and to make it present and inviting as opposed to forcing, which thereby creates the opportunities for social effects.

In short, this project is about facilitating and organising sport to make it work as a social generator for a marginalized area.

FORORD

Dette projekt er opdelt i to separate rapporter; en teoretisk diskussion og i et designmæssigt løsningsforslag i en konkret kontekst. Teoridelen og designdelen kan læses uafhængigt af hinanden og i sammenhæng.

Den teoretiske diskussion, som denne rapport indeholder, behandler ghettobegrebet og undersøger hvilke sociale og fysiske muligheder, der kan anvendes i integrationsarbejdet.
Rapporten består af fem afsnit under hver sin overskrift, der giver en teoretisk baggrund for ghettoproblematikken og for hvordan idræt kan bruges som socialt værktøj. De fem afsnit afrundes i en fælles konklusion, der opridser de væsentligste hovedpunkter.

Designdelen af projektet indeholder en designmæssig bearbejdning af boligområdet, og det tilknyttede grønne areal, på Stengårdsvej i Esbjerg, der er opgivet på ghettolisten.
Her gives et konkret designforslag, der fokuserer på at løsne op for områdets isolation og opfordre til sociale interaktioner på tværs af kulturelle og sociale skæl, med idræt som virkemiddel.

Designrapporten består indledende af en grundig mapping og registrering af området, hvor de væsentligste forhold for projektsitet bliver kortlagt, efterfulgt af en konkretisering af den pågældende problemstilling, samt et koncept for løsning heraf. Derefter en præsentation af det udarbejdede designforslag. Designforslaget består af en overordnet masterplan, der angiver principper for den konkrete udformning, suppleret med tre mere detaljerede nedslag. Den forudgående designproces vises i appendiks og rapporten afsluttes med en konklusion og refleksion over løsningsforslaget.

Der rettes en stor tak til Esbjerg Kommune - SSP og forebyggelse, 3i1 Bydelsprojekt og Boligforeningen Ungdomsbo, der har vist stor interesse for projektet og været særdeles hjælpsomme med forståelse af området på Stengårdsvej, relevant materiale og konstruktiv kritik undervejs i projektforløbet.

Indhold

7 Indledning

8 Ghettoen
14 Idrættens potentiale
18 Sociale ressourcer
22 Arkitekturens betydning for at fremme fysisk aktivitet
28 Organisering af aktiviteter

36 Konklusion

40 Referenceliste
43 Illustrationsliste

INDLEDNING

Idéen til emnet for denne rapport er udsprunget af ”ghetto” -begrebet. Ghetto-begrebet er fornyeligt blevet implementeret i det politiske danske sprog i forbindelse med den omfattende omtale, socialt belastede boligområder har været genstand for.

Der er imidlertid kommet en ny drejning på den offentlige debat om ghetto-begrebet i forbindelse med det danske regeringsskiftet i 2011, siden starten af projektperioden. Nu er der tale om at afskaffe ghetto-listen og dermed også en formel afskaffelse af ghetto-begrebet. Den nye socialdemokratiske regering har en væsentlig anden holdning til, hvordan problemerne i de belastede boligområder skal løses end den tidligere borgerlige regering.
I dette projekt er der ikke taget hensyn til de politiske forandringer, der enten er sket, eller er under opsejling, siden landet har skiftet regering i september 2011, da den nye situation endnu er ustabil og yderligere fordi ingen konkrete retningslinjer er gennemført.

Dette projekt beskæftiger sig med den del af ghettoproblematikken, der drejer sig om social eksklusion af indbyggerne i de belastede boligområder. Med dette projekt er det forsøgt at skabe en generator for hvordan områderne socialt og fysisk kan bindes sammen med den omkringliggende by og derved medvirke til at opløse ghettoens isolation.
Med andre ord ligger fokus, for dette projekt, på den sociale dimension af ghetto-problematikken og hvordan denne kan påvirkes igennem fysisk design, ved at skabe socialt inkluderende byrum.
Der arbejdes med at skabe en generator for et belastet område, der kan igangsætte en positiv social udvikling.

GHETTOEN

Ghettoen er blevet navnet på det udstødte lokalsamfund, der er præget af indvandrere, der oftest over én kam anses for hårde kriminelle eller sociale tabere. Officielt set er der formelle kriterier angående procentuelt overvægt af indvandrere, samt betydelige flokke af arbejdsløse og kriminelle, som et boligområde skal opfylde for at få prædikatet ”ghetto” [Regeringen 2010]. Men uanset fordomme er det uomtvisteligt, at de særlige udpegede boligområder – ghettoerne – er socialt belastede områder, der kæmper med store ressourceproblemer og opleves som afskåret og isoleret fra det omgivende samfund. I visse tilfælde anses områderne ligefrem for at være parallelsamfund, hvor kun interne love og regler gælder og hvor livet leves efter helt andre værdier og normer end i resten af landet.

Den store forskel i værdier blandt beboerne i ghettoområder og den resterende befolkning giver en stor mental afstand mellem befolkningsgrupperne. Denne mentale afstand kan skabe grundlag for fordomme, fjendskab og ligefrem afsky, hvilket kan resultere i af ghettoen både bliver isoleret inde- og udefra. Indefra, fordi mennesket er et flokdyr og naturligt ønsker at omgås med dem, der ligner sig selv på udseende og værdier. Udefra, fordi det omgivende samfund ser med uforstående og utrygge øjne på gruppen af fremmede, som dyr i et bur. Ghettoen bliver indvandrernes bur, der på sin vis både er trygt og godt, men også er begrænsende og utrolig svært at bryde igennem.

Den isolerede ghetto kan efterhånden skabe en fysisk afstand til det omgivende samfund, og kan derfor med tiden komme til at ligge som en fysisk barriere i landskabet, som ”almindelige mennesker” nødigt krydser frivilligt, hvis en anden vej findes, omend det så er en omvej.

Store almene boligbebyggelser fra 60erne og 70erne bliver ofte omtalt som ghettoer på baggrund af beboersammensætningen og den fysiske udformning af området. Det er disse bebyggelser, der diskuteres her.

Ghettoerne karakteriseres ved at være store områder med udelukkende alment boligbyggeri udformet i store blokke med monotone tendenser. Fx er karréstørrelsen i Vollsmose op til ti gange større på hver led i forhold til boligkarréerne i resten af Odense, hvilket giver et område, der arealmæssigt er ca. 100 gange større. [Bjørn 2008]

De fleste af ghettoområderne er bygget efter modernistiske principper i 1960’erne og 70’erne under konceptet om lys og luft med rig adgang til grønne arealer. Tanken var at optimere byen ved at adskille de forskellige funktioner, hvilket bl.a. resulterede i store zoner af rene boligeprogrammer. Samtidig blev karréen, fra den tidlige industrialisering, opløst til stokbebyggelse, der hverken havde for- eller bagside, men blev placeret i forhold til landskabet. Landskabet fik en meget mere betydelig rolle end før. Fra de store panoramavinduer og nye altaner i lejlighederne skulle landskabet bugte sig og skabe et idyllisk perspektiv. Resultatet blev, at de store modernistiske boligområder blev skabt med store grønne arealer enten i hjertet eller langs bebyggelsens rand. [Bjørn 2008]

Men byggeriet og planlægningen slog fejl. Le Corbusiers store tanker om den effektive ”by-

Definition af ghettoen:

Ghetto er et medieskabt begreb, der siden er blevet officielt defineret af 2010-regeringens ghettokriterier (se nedenfor). I dette projekts sammenhæng defineres ghettoen ud fra flere kategorier. Fysisk kendetegnes ghettoen ved store almene boligbebyggelser fra 1960erne og 70erne med tilhørende store grønne rekreative arealer. Boligblokkene har ofte et monotont formsprog, hvor utallige paraboler bryder den vertikale facade. Infrastrukturen i ghettoområderne er ofte begrænset, og forhindre gennemgående trafik og har kun ringe forbindelse til den øvrige by. Ghettoernes ensidige boligprogram afskærer andre borgere fra at komme i området, da der eksempelvis ofte ikke er væsentlige erhvervs-, handels- eller fritidsprogrammer. Ghettoerne forbindes også ofte med utryghed pga. høj kriminalitet i områderne og den fysiske omformning af udendørsarealerne. Socialt og økonomisk er beboersammensætningen i områderne langt fra så mangfoldig som repræsentationen af forskellige etniciteter. Beboerne kan i overvejende grad betegnes som udsatte på offentlig forsørgelse, uden forbindelse til uddannelses- eller arbejdsmarkedet.
[Regeringen 2010]
Det er disse områder, der diskuteres i dette afsnit.

Officielle ghettokriterier

"Ved et ghettoområde forstås fysisk sammenhængende almene boligafdelinger med mindst 1.000 beboere, og som opfylder mindst 2 af følgende kriterier:

1. Andelen af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande overstiger 50 pct.

2. Andelen af beboere i alderen 18-64 år, der er uden tilknytning til arbejdsmarkedet eller uddannelse, overstiger 40 pct., opgjort som gennemsnit over de seneste fire år.

3. Antal dømte for overtrædelse af straffeloven, våbenloven eller lov om euforiserende stoffer pr. 10.000 beboere på 18 år og derover overstiger 270 personer, opgjort som gennemsnit over de seneste fire år. "

[Socialministeriet 2011]

maskine" og den idylliske "grønne frelser" viste sig ikke at holde i praksis. Opdelingen af funktioner kunne ikke løse alle beboernes problemer og de danske klimaforhold forbedrede heller ikke situationen, hvor fx den stærke vestenvind skabte stor turbulens ved den høje åbne bebyggelse. [Bjørn 2008]
Modernismens storskala-planlægning fik kamp til stregen af den, på samme tid, opblomstrende parcelhustypologi i forstæderne, og kunne ikke konkurrere med egen have, ligusterhæk og carport. Middelklassen, som var målgruppe for begge typologier, valgte parcelhuset.

Det betød at de store friarealer med pastorale landskaber og enorme boligstokke i overvejende grad stod ubrugte hen, og at boligblokkene kun blev beboet af de, der af økonomiske årsager ikke havde andet valg. Derfor repræsenterer en af arkitekturhistoriens mest markante stilperioder, modernismen med panoramavinduer, modul- og betonbyggeri, i dag ghettoernes socialt belastede beboere.

Ved en gåtur igennem de klassiske ghettoområder ses det tydeligt hvordan der er et markant sammenstød imellem modernismens idealer og de udenlandske kulturelle værdier, der hersker blandt de nuværende beboere. Modernismens stræben efter lys og luft bekæmpes i dag med store tunge gardiner, grundigt dækkende, hængt for de store panoramavinduer, og altanerne bruges til opbevaring af cykler.
Livsstilen hos de muslimske familier tilfører arkitekturen en ny dimension. De tunge gardiner giver de muslimske kvinder mulighed for at udfolde sig frit og utildækket bag ruderne og giver facaden en ny og spændende farverig mosaik .

Et vindue til verden
"Beboerne i Vollsmose stammer fra 84 forskellige lande i hele verden… Hvis man indtegnede alle beboernes slægtninge og venner på et verdenskort, ville et omfattende globalt netværk vise sig. Hvad der oftest anskues som en lukket ghetto, kan derfor i høj grad siges at være et vindue til verden."

[Hausenberg 2007:8]

Ill. 1. Stengårdsvej i Esbjerg

Ligeledes findes der stor forskel på de modernistiske arkitekters værdsættelse af ”den grønne frelser”(det naturlige landskab imellem bebyggelserne) og den daglige brug i dag. De store rekreative arealer kan virke utrygge og ligefrem som en fysisk barriere i området, i kraft af den uigennemsigtige beplantning og det manglede liv, som biltrafik er en sikker repræsentant af. Eksempelvis foretrækker nogle indvandrerkvinder i Vollsmose at gå deres ture rundt om ”firkanten” langs de store trafikerede alléer i stedet for at gå gennem det grønne landskab med utallige stisystemer og kuperet terræn, der netop findes i hjertet af Mosen. [Degn 2011]

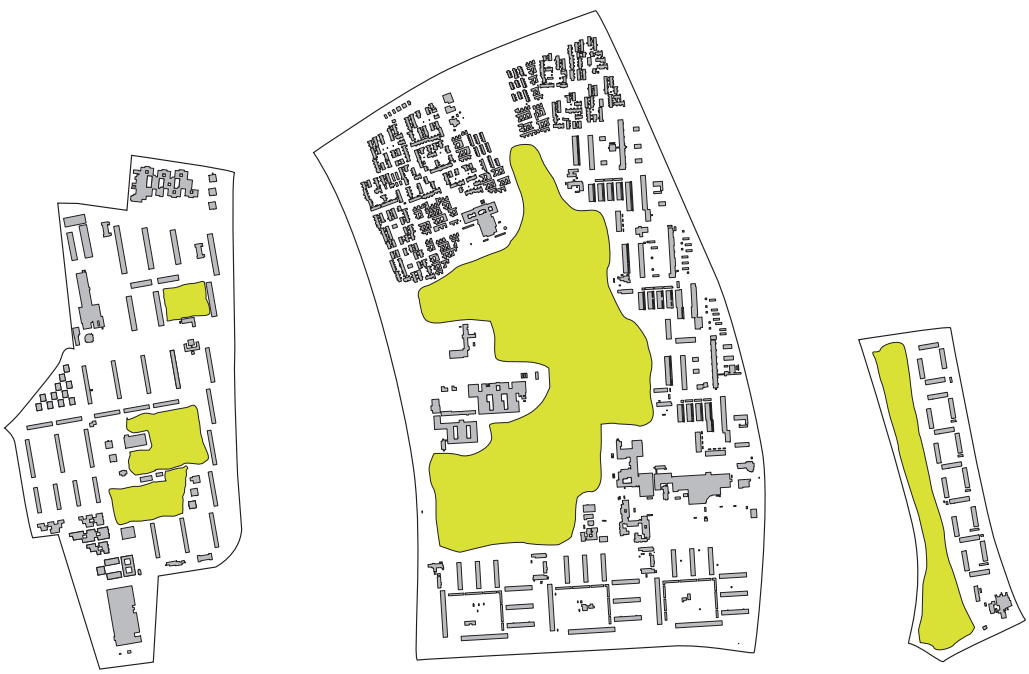

Gellerupparken, Aarhus

Vollsmose, Odense

Stengårdsvej, Esbjerg

Ill. 2. Store rekreative områder ved boligbebyggelsen er et fællestræk for flere danske ghettoområder

IDRÆTTENS POTENTIALE

Beboerne i de, af regeringen, udpegede ghettoområder har utallige problemer, der truer og foringer deres livskvalitet. Sundhed er et af problemerne og kan være medvirkende til andre problemer. Ligesom andre steder i landet er dårlige kost- og motionsvaner blevet et grænseløst problem, der påvirker folkesundheden i massiv negativ grad. Flere boligforeninger i ghettoområder forsøger at informere og oplyse om vigtigheden af en sund livsstil via "sundhedshuse" i området, hvor beboerne kan komme for at søge råd og vejledning ved kyndig personale. Desværre ændrer boligforeningernes indsats ikke på de dårlige statistikker, der viser at beboerne i ghettoområderne er væsentligt ringere stillet sundhedsmæssigt end resten af befolkningen. Mange kæmper med vægtproblemer og indvandrergruppen betegnes som direkte idrætssvage når det kommer til fysisk aktivitet [Pilgaard 2009, Nielsen og Ibsen 2008].

Det er endnu ikke fastlagt direkte årsager til de socialt udsattes lave idrætsdeltagelse, men igangværende undersøgelser arbejder på sagen. De udsatte grupper møder i højere grad nogle markante sociale, kulturelle og psykiske barrierer, der ikke i ligeså høj grad spiller ind udenfor de belastede områder.
Den negative sociale arv spiller en væsentlig rolle og børns idrætsdeltagelse afhænger i betydelig grad af de påvirkninger de udsættes for gennem opdragelsen. Forældrenes interesse for idræt og socioøkonomiske forhold smitter af på børnene. I jo højere grad forældrene har flere af de negative socioøkonomisk karakteristika jo mere sandsynligt er det, at deres børn også har en meget lav idrætsdeltagelse. Eksempelvis viser undersøgelser, at voksne med ingen el-

DEFINITION PÅ IDRÆT:
Idræt er et omfattende begreb, der omfatter langt mere end den regelstyrede og konkurrence orienterede sport. Idræt dækker også over løsere aktiviteter, der fremmer kroppens fysik. I dette projekt omfatter idrætsbegrebet al fysisk aktivitet og bevægelse, hvad enten hensigten er direkte kropslig vedligeholdelse og forbedring, eller om det blot er en sideeffekt ved aktiviteten. Idræt dyrkes nemlig også med kultur og samvær som formål. Det vil sige at bevægelse som spontan leg anses for idræt, ligesom det at gå til badminton hver onsdag kl. syv også er idræt. Dog ses der i dette projekt bort fra den fysiske aktivitet, der ligger i transport, enten på egne ben, cykel eller lignede. Transportaktivitet anses ikke for at være relevant idræt i denne sammenhæng, hvor fokus er på idrættens sociale egenskaber.

ler lav uddannelse dyrker markant mindre idræt end voksne med høj uddannelse. Ligeledes dyrker voksne med lav indkomst mindre idræt end voksne med høj indkomst. Undersøgelser viser også at voksne af anden etnisk herkomst end dansk dyrker væsentligt mindre idræt end voksne med en dansk baggrund. [Nielsen, Ibsen 2008] [Pilgaard 2009]

For lidt fysisk aktivitet i hverdagen er som nævnt et generelt problem i hele landet – og for alle aldersgrupper, derfor er der her et exceptionelt potentiale for at forbedre folkesundheden og samtidig nedbryde barrierer og forbinde ghettoens beboere med byens øvrige indbyggere via fælles idrætsaktiviteter i byrummene. Fælles idrætsaktiviteter som enten kan udspille sig i direkte nærkontakt mellem de to vidt forskellige befolkningsgrupper, eller idrætsaktiviteter som kan foregår i samme rum og derved skabe synlig forbindelse og opfordre til kontakt og samvær i det offentlige rum.

”Konklusionen er således, at det gode byrum er en sundhedsfremmende ressource. Det gode byrum har potentiale til at fremme såvel fysisk aktivitet, mødet mellem mennesker, som den sociale kapital i et område. Dette potentiale kan udnyttes ved målrettet planlægning og design.
…
Byrum er en ressource, der potentielt kan komme alle til gode som et væsentligt aktiv i at mindske den sociale ulighed i sundhed.”
[Nielsen og Thorkenholdt 2011:78]

Idræt har, trods det er svært at måle præcist, nogle helt særlige egenskaber, der rækker langt udover sundhedens terminologi. Idrætten har en helt særlig social funktion, der kan, hvis den frembringes, udnyttes til at skabe venskaber på tværs af kulturelle baggrunde, nedbryde barrierer, skabe stolthed og få beboere til at føle ansvar for deres lokalmiljø. Endvidere har idrætten potentiale til, via sammenhold internt og eksternt i ghettoen, at være identitetsskabende og forbedre et boligområdes ofte blakkede ry. [Mortensen 2002]

I 1998 anerkendte Danmarks regering idrættens betydning for samfundet som helhed, idet daværende kulturminister Elsebeth Gerner Nielsen oprettede ”Det Idrætspolitiske Idéprogram (IPIP)”, der skulle udvikle idrættens kulturpolitiske dimension og styrke mangfoldigheden i idrætslivet. [Mortensen 2002] Hermed blev der sat lid til idrættens evne til at påvirke samfundets sociale svagheder i positiv grad.
Især to projekter i programmet havde særligt fokus på, hvordan idrætten kunne skabe forbedrede forhold i udsatte områder. ”Østbasen” i den hårdtprøvede østlige del af Horsens og ”Bevægelse i løftet” i Holmbladsgade kvarteret i København. Østbasen har formået at skabe tryghed for børn og unge i det område af Horsens, der i dag er kommet på ghettolisten. Om end usikre målinger, har de også formået at forbedre den sociale integration i området ved at få en stor del af områdets beboere til at deltage og engagere sig i idrætsarrangementer. Flere børn har via aktiviteterne i Østbasen etableret nye venskaber på kryds og tværs af sociale og kulturelle baggrunde. Det er én af de yderst givende sidegevinster ved idræt.. [Mortensen 2002]

Idrætten viser også sin samfundsmæssige værdi i de udsatte områder, som et socialt instrument til bekæmpelse af ungdomskriminalitet. [Mortensen 2002]
Ved at få unge potentielle balladem agere engageret i idræt og idrætsforeninger kan de opleve en personlig gevinst, dels ved at forbedre deres sportslige resultater og dels – måske vigtigst af alt – ved at blive en del af et fællesskab.
Fællesskaberne i idrætsklubberne opnår højere resultater jo bedre samarbejdet fungerer, hvilket også betyder at rodløse børn og unge integreres i fællesskabet og får en stolthed at værne om og føle ejerskab for. Derudover giver fællesskaberne de unge noget værdifuldt de ikke havde før, som de derfor, forventeligt, engageret vil værne om for ikke at miste.
Denne tanke ligger også til grund for hvordan der via idræt kan skabes stolthed og positiv identitet indefra i et belastet boligområde. Denne stolthed og fremmede ejerskabsfølelse er nøgleordene når man taler om at formindske de destruktive handlinger, der gør ghettoerne så berygtede. [Mortensen 2002]

Helt grundlæggende skal det heller ikke undervurderes hvilken praktisk betydning en idrætsaktivitet i fritiden har, for den tid uromagere ellers ville have til at lave ballade, og hvilket afløb for indebrændte frustrationer fysisk aktivitet giver.
”Velfungerende sports- og kulturfaciliteter er væsentlige, fordi de giver beboerne rum til samvær og mulighed for at kommunikere med hinanden – også på tværs af kulturelle forskelle. Især for de unge kan det gøre forskellen mellem ikke at have noget fornuftigt at bruge tiden til – og dermed blive et problem for sine omgivelser – og at have noget at gå op i, noget at være stolt af og høre til i.”
[Andersen 1998,1. i Mortensen 2002:9]

Sagt på en anden måde:
”Idræt er noget af det bedste, når det gælder om at have det sjovt og samtidig skabe fællesskab og sammenhold. Derfor er idræt også en vigtig brik i det boligsociale arbejde.”
[Schmidt 2000 nr.2 s.1, . i Mortensen 2002:10]

Idrætten kan bruges som et vigtigt led i integration af børn og unge, der ikke kender de danske samfundsværdier. Idrætsinstitution kan, på en anden og mindre autoritetsorienteret måde end fx folkeskolen, deltage i den sociale opdragelse af såvel nydanskere som almindelige danske børn og unge. [Mortensen 2002]

Idrætten kan samle stærkt adskilte sociale grupperinger igennem en fælles sundhedssvaghed, og dermed medvirke til at opløse ghettoens isolation. Rammerne for dette skal skabes ved hjælp af velovervejet planlægning og design i krydsningsfeltet mellem de to befolkningsgruppers territorier.

Ill. 3. Piger med anden etnisk baggrund til dansk landskamp.

SOCIALE RESSOURCER

Der er en sammenhæng mellem social kapital og sundhedsniveauet i et lokalsamfund [Nielsen og Thorkenholdt 2011]. I modsætning til økonomisk kapital er social kapital ikke knyttet direkte til individet, men knyttet til fællesskaber og lokalsamfund, hvilket et belastet boligområde både kan lide under når det er værst og nyde godt af når det går bedst. Derfor er det vigtigt at ghettoerne drager nytte af den allerede eksisterende ressource af social kapital, der findes i området, eller arbejder på at skabe social kapital.

"Der er enighed om, at social kapital – i form af netværk, gensidighed, tryghed og tillid – er en ressource, der fremmer sundhed. ***Social kapital kan bidrage til ressourcesvage gruppers sundhed****, men kun hvis der kan skabes adgang til de ressourcer, der findes i netværket. Det har vist sig, at der er sammenhæng mellem social kapital og socio-økonomi, således er social kapital, netværk og lokale ressourcer svagere i områder med dårlig socio-økonomi.* ***Det har samtidig vist sig, at der findes svagtstillede områder, hvor både netværk og social kapital alligevel er stærke****. Befolkningen i netop disse områder klarer sig bedre sundhedsmæssigt, bedre end tilsvarende sociale grupper i de områder, der ikke besidder den samme sammenhængskraft."* [Nielsen og Thorkenholdt 2011]

Det er et resultat, der er værd at slå på, da flere ghettoområder har et udmærket og stærkt indre netværk, der synliggør sig i adskillige lokale foreninger og organisationer. Det gælder bl.a. for Gellerupparken i Aarhus, der er en af landets største og mest berygtede ghettoer. Her blomstrer foreningskulturen i fuldt flor. Der findes eksempelvis både Dansk Armensk Forening,

Social kapital:
"Omfanget af gensidighed, normer om gensidig hjælp, tillid og andre kendetegn ved den sociale struktur, som er en ressource for det enkelte menneske og fremmer den fælles indsats. Der kan både være tale om formelle og uformelle bånd mellem mennesker, men også bånd og netværk, der er mellem mennesker og samfundsstrukturer, som det offentlige, skolen, arbejdspladsen, klubber, foreninger, religiøse sammenslutninger etc. En ressource, der hører til et lokalmiljø. Social kapital er i modsætning til økonomisk kapital ikke knyttet til individer, men fællesskab og lokalsamfund. Den sociale kapital i et fællesskab forsvinder ikke, hvis individet gør".

[Kawachi og Berkman (2000) i Nielsen og Thorkenholdt 2011]

Foreningen Sundhed og Velfærd for Persisktalende, International Kvindeforening og Al-nour Ungdomsforening. [gellerup.nu] Dog er det langt fra alle foreninger, som beskæftiger sig med fysisk aktivitet, da også en stor del er kulturelle foreninger.

Ligeledes findes der i Vollsmose et enormt netværk af foreningslystne indvandrere. Endda så mange at Odense Kommune, som et led i borgerinddragelsespolitikken, har fået lavet et ”netværksatlas” over ghettoen, der dybdegående kortlægger bydelens sociale ressourcer, foreninger og netværk. Netværksatlasset skal tydeliggøre bydelens potentiale og vise hvor mange stærkt engagerede grupper, der findes i “Mosen”, og på hvilken måde de tager ansvar for området og orienterer sig mod resten af byen, i modsætning til hvad mange fordomme beretter. [Hausenberg 2007]

Vollsmose og Gellerup er eksempler på hvilke utrolige sociale ressourcer, der findes i ghettoområder, som normalt ikke tillægges denne værdi. Fælles for netværkene og foreningerne er, at hvad enten de beskæftiger sig med idræt eller kultur, så er de fora for socialt samvær, der skaber social kapital til området og dermed skaber stort potentiale for også at fremme sundheden i området.

Sociale ressourcer i et boligområde kan opdeles i professionelle, brobyggende og netværksressourcer. Denne opdeling er lavet af ¨konsulentfirmaet Hausenberg med udgangspunkt i det fynske ghettoområde Vollsmose.

Ill. 4. En tredeling af mulige sociale ressourcer i et ghetto-område.

Professionelle ressourcer

Professionelle ressourcer repræsenterer de offentlige ansatte i området, de offentligt støttede organisationer samt boligforeningers aktiviteter. Et eksempel på dette i Vollsmose er "Fritidsbutikken", der er et fysisk informationskontor, hvor fritidsforeninger og foreningsløse fra Vollsmose kan henvende sig for at få råd og vejledning til fx etablering af en ny forening, hvordan denne skal organiseres, eller finde et foreningstilbud, der passer til den enkelte. Fritidsbutikken er også selv med til at opstarte nye idrætsprojekter. Foretagnes vigtigste opgave er, udover at få foreningsløse ind i en forening eller på anden måde engageret i sin fritid, at indsamle erfaringer fra de mange projekter, der bliver igangsat i ghettoen, og bruge dem i nye initiativer [Hausenberg 2007].

Ud over de officielle formål hjælper Fritidsbutikken også beboerne med at finde sig til rette i det danske offentlige system. Derved er stedet vigtigt for integrationsprocessen. Yderligere sprede medarbejderne deres positive opfattelse af VM når de mødes med deres netværk uden for området. [Hausenberg 2007]

Brobyggende ressourcer

De brobyggende ressourcer er frivillige engagerede beboere i området, der påtager sig et stort personligt ansvar for at hjælpe andre med at forstå det danske system. Dette er deres styrke, da de har et stort netværk af bekendtskaber i hele området og har skabt sig tillid blandt disse. Dette kan fx hjælpe de professionelle når de er ved at stable et nyt initiativ på benene og har behov for at kommunikere det fra en positiv vinkel til alle beboerne.

Risikoen ved denne ressource er at den er baseret på frivillig basis og netop fordi de er ildsjæle, er der også risiko for at de brænder ud." [Hausenberg 2007:31]

Projektet "Get2Sport" repræsenterer de brobyggende ressourcer. Projektet er opstartet af Dansk Idrætsforbund i otte danske ghettoområder, heriblandt Vollsmose, og har til formål at aktivere unge piger og drenge med anden etnisk baggrund i idrætslivet i og udenfor foreninger. I hvert område har idrætsforbundet en fastboende engageret medarbejder til at udfører det fireårige projekt. [Hausenberg 2007]

De brobyggende ressourcer arbejder som mellemled mellem de professionelle og frivillige foreninger, og beboerne i et boligområde. De hjælper bl.a. med konfliktløsning og iværksætning. Problemstillingen ligger ofte i at igangsætte et nyt initiativ, da beboerne er naturligt skeptiske, fordi de er vant til at projekter kommer og går i en lind strøm. Ofte ender mange af de mange gode initiativer, stik modsat intensionen, med nærmest at kvæle beboerne i gode hensigter.
De brobyggende ressourcer er stærkt påskønnet, fordi de kan afværge og mildne konflikten mellem de velmenende professionelle indsatser og de trængte beboere. Potentielt set er brobyggernes opgave at skabe balance i det udsatte boligområde. [Hausenberg 2007]

Netværksressourcer

Netværksressourcerne er nøglepersoner i områdets lokalsamfund, der har et stort netværk iblandt beboerne igennem forskellige interessegrupper. De kan, ligesom de brobyggende ressourcer, på ekstrem kort tid skabe kontakt til

mange beboere via deres enorme netværk. De er ofte dybt funderet i området og har boet der i længere tid, men samtidig også stærkt bundet til deres religion og oprindelige kulturelle værdier, hvorfor deres aktiviteter ofte har religion og etnicitet som omdrejningspunkt. Men disse fællesskaber har også vigtige funktioner i forhold til jobformidling, social vejledning og mødregrupper mv. [Hausenberg 2007]

I Vollsmose findes disse ressourcer at være de mest uudnyttede af alle de tre typer ressourcer, og derfor også der hvor det største potentiale ligger. Netværksressourcerne har en grundlæggende mistillid til "det danske system" og føler sig ofte dårligt behandlet, misforstået og negativt omtalt i medierne og hos det offentlige. Netværksressourcerne ønsker sig et bedre samarbejde med offentlige instanser som skoler, kommune og politi, for at få et mere velfungerende lokalmiljø. Nogle foreslår fx at kommunen kan tilbyde kommunikation og medierådgivning til gengæld kan netværksressourcerne skabe kontakt til problemramte familier og unge, der skaber konklifter i området. [Hausenberg 2007]

De sociale ressourcer har stor betydning for udsatte boligområder, og det er derfor væsentligt at eksisterende ressourcer udnyttes til fulde og nye skabes og underbygges. Som nævnt er der påvist sammenhæng mellem et områdes sociale kapital og dets generelle sundhedstilstand, også på trods af ringe socioøkonomiske forhold i området, som tilfældet er i ghettoområder. [Nielsen og Thorkenholdt 2011]
Det betyder at der i ghettoerne ikke kun skal arbejdes på øget folkeoplysning om sundhed og

Ill. 5. Netværksressourcer repræsenteres af beboere.

vigtigheden af motion og bevægelse i hverdagen, men at der også findes et andet parameter at stille på. Altså, at arbejde på at skabe et positivt forhold mellem beboer og lokalmiljø, for at fremme forskellige fællesskaber i området. I eksempelvis Gellerup og Vollsmose afspejler de sociale ressourcer sig i et rigt foreningsliv, der bl.a. sætter rammerne for socialt samvær i området.
De tre lag af sociale ressourcer er afhængige af hinanden, og må arbejde sammen for at sikre en positiv udvikling af området. Det er på den måde de må forbedres og udbygges, så deres fulde potentiale kan udnyttes og ghettoen kan drages tættere på den øvrige del af samfundet.
Det er netop adgangen til de sociale ressourcer i netværket, der er afgørende for at fremme potentialet for en højere sundhed. [Nielsen og Thorkenholdt 2011]

ARKITEKTURENS BETYDNING FOR AT FREMME FYSISK AKTIVITET

Sundheden blandt beboere i udsatte områder afhænger naturligvis af en kombination af forskellige forhold, hvor såvel sociale som kulturelle og økonomiske faktorer spiller ind. De fysiske omgivelser er ganske givet også af afgørende betydning for fysisk aktivitet, men i hvor en høj grad undersøges stadig af flere forskere. Dog kan det fastslås at selvom der tages højde for socio-økonomiske forskelle, så er der forskel på idrætsdeltagelsen, der er forbundet med de fysiske og organisatoriske rammer for at bevæge sig. [Nielsen og Ibsen 2008]

WHO opstiller det sådan:
"1: Individuelle faktorer, der dækker over holdninger til fysisk aktivitet eller troen på ens egen evne.
2: Mikromiljøet, der har ansvaret for, hvordan man bliver opmuntret til fysisk aktivitet de steder, man bor, færdes og arbejder.
3: Makromiljøet, der omhandler de generelle sociale, kulturelle og miljømæssige betingelser."
[Cavil et al. 2008 i Buschardt, Schulz 2010:14]

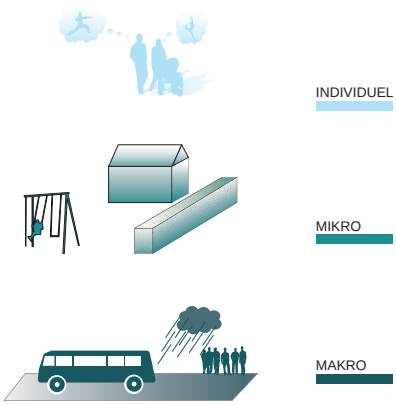

Ill. 6. WHO's opgørelse af hvilke faktorer, der har betydning for fysisk bevægelse.

Her anerkendes det fysiske nærmiljøs betydning for hvordan vi bevæger os, samt at den overordnede fysiske struktur i vores samfund set i sammenhæng med sociale og kulturelle forhold, har helt afgørende betydning for vores sundhed, bevægelses og motionsvaner.

Ved at formgive omgivelserne bevidst, gives muligheden for at udfolde sig fysisk i leg og bevægelse og dermed også at dyrke mere idræt, til gavn for den enkeltes livskvalitet og den nationale folkesundhed.

For at kunne dyrke idræt er tilgængeligheden af idrætsfaciliteter og organiserede tilbud essentiel, og undersøgelser tyder på at de strukturelle forhold er særlige betydelige for netop socialt udsatte og idrætssvage. [Forebyggelseskommissionen 2009]. Designet af de bolignære arealer og faciliteter viser sig at have stor betydning for den fysiske aktivitet i de udsatte områder. [Troelsen et. al. 2008] Generelt er de fleste børn nemlig aktive der hvor de bor, og der er derfor en sammenhæng mellem idrætsdeltagelsen og hvorvidt der er idrætsfaciliteter tilstede nær boligområdet. [Limstrand 2008]

Netop derfor er den fysiske planlægning og udformning af vores mikromiljø særlig vigtig. Ikke mindst i de udsatte boligområder, hvor der kan være mange andre barrierer, sociale som kulturelle, for at idrætsdeltagelsen er markant lavere end i resten af landet.

Idræt og byrum

Idrætten er rykket udenfor. Over de senere år er idrætten kommet ud af sportshallerne og de veltrimmede idrætsanlæg og ud i byrummene. I takt med at danskerne er blevet mindre generte og mere eksplicitte, jo mere er byens rum blevet en arena. Byrummene benyttes både til direkte at proforme og udstille sig selv, men også til at udøve hverdagens rutinemotion. Bevægelse i byrummet tilbyder herlighedsværdier, der ikke kan findes i traditionelle begrænsede idrætshaller og anlæg.

"… mange af de idrætter, der dyrkes I gaderne, er livsstilsaktiviteter, som genfortolker sporten. … byen er blevet et alternativt udfoldelsesrum, en ny "arena" for bevægelse, hvor det tilfældigt forbipasserende publikum spiller en stor rolle." [Kural 1999:10]

Der er tale om en ny form for bevægelse, der ikke underordner sig de traditionelle sportsdiscipliners strenge regelsæt, men som udforsker mulighederne for bevægelse i byrummene og for hvordan usædvanlige rammer kan anvendes til idræt.
Her tænkes ikke kun på skatere og parkour udøvere, der udforsker byens arkitektur i mere eller mindre umulige bevægelser, men også på hvordan en spændende og sjov formgivning og nytænkning kan vække interesse og opmuntre til bevægelse og spontan leg i byrummet. Det er ikke længere kun de grønne byrum, der bliver brugt til idræt.

Ill. 7. Das Netz, Berlin, er et klatrenet spændt ud mellem to husgavle.

Idrætten har siden sin begyndelse været foreningsbaseret og organiseret efter vedtægter og officielle regelsæt. I dag har idræt i stigende grad udviklet sig til også at være en uformel aktivitet, der kan være spontan og selvorganiseret. På kort tid kan en hygge-kamp arrangeres over facebook, på det foretrukne sted i byen, med bekendtskabskredsen. Hverdagens motion foregår ikke nødvendigvis i lokalforeningen, men lige så sandsynlig ved en løbetur rundt om søen.
Uorganiseret idræt og hverdagsmotion er ikke nye begreber, men har været under opsejling siden 1970'erne, men hvordan vi i dag benytter byrummene og hvilke nye bevægelsesformer det har givet adskiller sig tydeligt. [Larsen 2003]

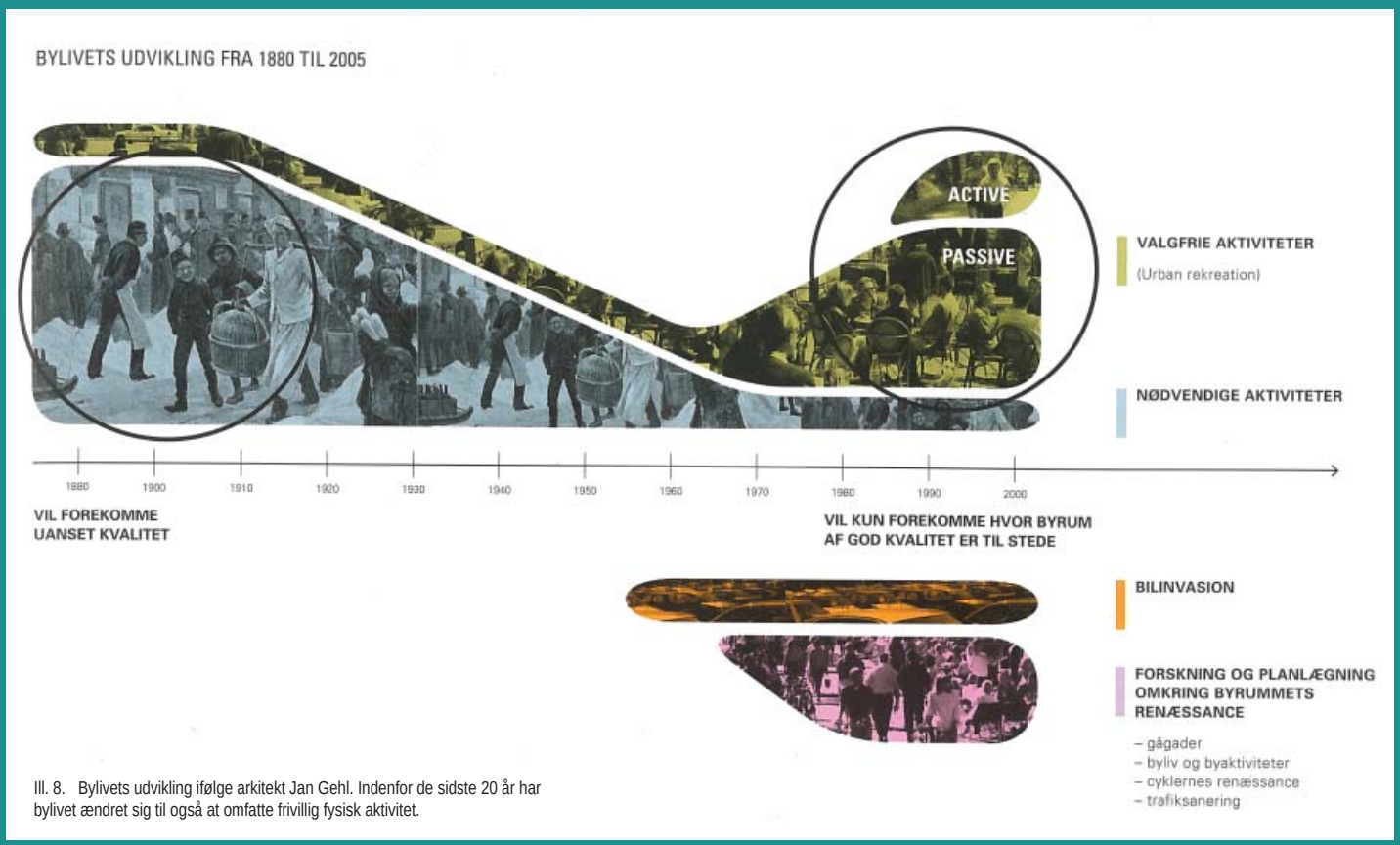

Ill. 8. Bylivets udvikling ifølge arkitekt Jan Gehl. Indenfor de sidste 20 år har bylivet ændret sig til også at omfatte frivillig fysisk aktivitet.

Oplevelsesidræt

"Ofte bliver sundhed fremstillet på en sådan måde at det appellerer mere til vores dårlige samvittighed end til vores opfattelse af det gode liv. For mange kan det virke som en uoverskuelig opgave at skulle ændre livsstil både hvad angår kost og motion – og der kan ligge yderligere en barriere i at skulle meldes i en forening. I dag er man heldigvis blevet mere opmærksom på at forsøge at styrke den spontane aktivitet, som foregår der hvor vi bor og færdes i hverdagen." [sustainablecities.dk]

Derfor er det vigtigt at skabe rum i byen, der opfordre til bevægelse på en positiv og sjov måde, der ikke virker tvingende, men inviterende.
Ved at skabe en god oplevelse i byrummet ved hjælp af fx sjove former og spændende landskaber, der opfordrer til udforskning og pirrer nysgerrigheden, opfattes anvendelsen ikke som en motionsmæssig pligt, men som en positiv oplevelse.

De aktive byrum skal integreres i hele det urbane liv og ikke være enkelte separate rum, der planlægges ved siden af bolig- eller arbejdszoner. Som det beskrives i publikationen "idrættens fornemmelse for byrum" *må planlægningen kunne andet end at disponere forskellige funktioner til forskellige zoner. Udøveren efterspørger en hel og fuldstændig oplevelse, der ikke kun kan tegnes i to dimensioner ved at fordele funktioner ud på et areal, men hvor der igennem rumligheder tages hensyn til byrumsidrættens tid og rytme. Det fremhæves at, "netop mødet mellem trafik, oplevelse, bolig og landskab er det, der fra et brugerperspektiv gør byrumsidrætten interessant."* [Riesto et al. 2004:57]

Ill. 9. Urban football field, Siena, Italien. Banen tilpasses byrummet.

Den selvorganiserede idræt virker tilsyneladende fleksibel ved at foregå i alle de vekslende rammer byrummene tilbyder, men erfaringer fra et netværksseminar viser ikke at være i overensstemmelse med de ofte meget detaljerede krav til byrummenes fysiske indretning udøveren har. Der er fx ofte meget specifikke ønsker til underlaget alt efter idrætsgren. Eksempelvis kan der ikke skates på en gummibelægning som foretrækkes til visse boldspil. [Sundhedsstyrelsen 2005]

De mange forskellige og meget specifikke præferencer gør det derfor svært at designe et rum i byen til brug for alle. Nicolai Carlberg udtrykker det sådan:
"På den ene side er det ikke ønskeligt at an-

lægge byrum efter princippet om laveste fællesnævner, når vi ved, at idrætsudøverne stiller meget specifikke krav til byrummene. På den anden side nytter det ikke at skabe byrum, som er fastlåst til ét bestemt formål – én bestemt fortolkning, når vi nu ved, at idrætsgrene opstår og forgår, og at den samme idrætsgren måske ynder at flytte rundt i byen fra sted til sted." [Sundhedsstyrelsen 2005:16]
I visse henseender kan den nye selv- og uorganiserede idræt altså vise sig at være ganske krævende hvad angår materialer og indretning, og kun fleksibel i forhold til placering i byrum, hvilket stiller store udfordringer til designet af nye idrætsbyrum.

For at undgå at designe byrum, der kun er tilsigtet en enkelt gruppe brugere bør der i stedet lægges vægt på at fremme oplevelsesidræt, der praktiseres uden regler og dommere, men hvor kun fantasien sætter grænser og den gode oplevelse er det centrale frem for mål og resultater. Ved fx at udfordre den traditionelle boldbanes karakteristika med et anderledes landskab og materialevalg, kan brugernes kreativitet også udfordres til nye spil og lege, der skaber en helt ny oplevelse af idrætten.

Ill. 10. Nyfortolkning af forboldbane. Det bakkede terræn giver nye udfordringer og oplevelser for deltagerrne.

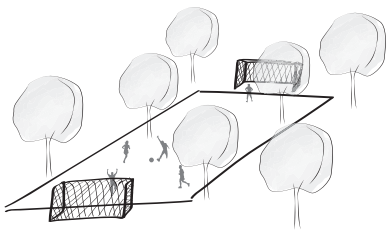

Fodboldbane med store træer

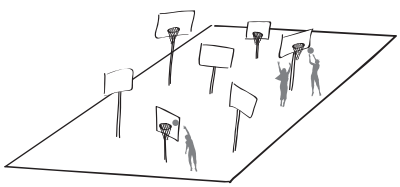

Basketballbane med flere kurve i forskellige højder

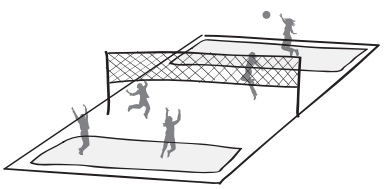

Volleyballbane med indlagte trampoliner

Ill. 11. Principper for nyfortolkninger af kendte idrætsbaner

Idrættens politiske position

Idræt er ikke længere kun et sundhedspolitisk spørgsmål. I kraft af at der lægges mere og mere vægt på oplevelsen og at involvere og udforske omgivelserne, smelter idrætten sammen med kulturpolitikken og får tillagt nye værdier og egenskaber.

Et eksempel er Københavns kommune, der direkte har valgt at gøre idrætspolitik til kulturpolitik. På den måde undgås det, at skulle argumentere for nye idrætstiltag alene med sundhedsmæssige pointer i kommunen, men at kultur også bliver et legitimt argument.

Byrumsidrætten indeholder ikke kun oplevelser for selve udøveren, men har også en stor værdi for forbipasserende borgere, der som publikum nyder godt af det aktive byliv. Idrætsudøveren leverer en nævneværdig del af det liv, der konstant efterspørges i byen. [Riesto et al. 2004]

Der ligger tilmed også et stort potentiale i idræt, hvad angår socialpolitik. Fx yder mange frivillige idrætsforeninger en stor indsats for almen social opdragelse og integration af indvandrere. Men også gennem de fysiske rammer lægger der et potentiale for at nedbryde barrierer imellem forskellige befolkningsgrupper. Idrætten kan optræde som en fælleskultur. De arkitektoniske rammer for idræt i byrummet kan, hvis de skabes med henblik på et offentligt domæne, samle fx indvandrere og "danskere", og fremme mødet mellem grupperne. Idrætten og idrætsrummet kan bruges som kobling mellem de sociale grupper, der ellers ikke vil mødes naturligt i byen, og derved skabe kontakt og gensidig synlighed mellem grupperne.

Organisering af aktiviteter

Hvorfor er organisering væsentlig?

Når en ny plads eller et område med nye faciliteter er anlagt, er der ingen garanti for at stedet vil blive brugt efter hensigten, om overhovedet taget i brug, uanset brugerens inddragelse i udviklingsprocessen. Ved anlæggelse af nye idrætsfaciliteter i et socialt belastet boligområde, der er omdrejningspunktet for dette projekt, er det i særlig grad væsentligt at yde en indsats, der sikre at faciliteterne benyttes efter hensigten, da beboerne grundet deres særlige udsatte position ofte ikke selv har det overskud. Den indsats kan være at skabe organiserede aktiviteter der knyttes til de nye faciliteter i længere eller kortere perioder.

"Livet i byen opstår ikke altid af sig selv, men kræver ofte, at der er et organisatorisk ophæng, som kan udstikke rammerne for brugen og dermed hjælpe på vej. …
De organisatoriske ophæng kan være med til at sætte aktiviteter i gang, som kan generere yderligere liv i byrummene. Ofte skal brugerne hjælpes lidt i gang for at finde ud af, hvad et sted kan tilbyde, ellers er der en risiko for, at stedet langsomt "falder hen".
[Nielsen og Thorkenholdt 2011:58]

Netop derfor er det væsentligt at områdebestemte aktører tager brugeren i hånden og viser vejen, for hvordan et sted kan anvendes. Hvis ikke området anvendes er investeringen tabt.

Nielsen og Thorkenholdt har i deres undersøgelse af brugen af tre pladser i København, ikke klart kunne dokumentere betydningen af organisatoriske ophæng, men der er flere elementer i deres analyser, der peger på at organisatoriske ophæng bestemt ikke er uvæsentlige – især når der kommer til pigers brug af pladserne. Generelt appellerede pladserne, der er udformet med henblik på bevægelse og idræt, mere til drenge, og organisatoriske indgreb kan derfor være en metode til at invitere pigerne med. [Nielsen og Thorkenholdt 2011]

Betydningen af, at en facilitet er bemandet kan være stor i et belastet boligområde med udsatte børn. Personalet ved en given facilitet, som fritidsklub eller idrætsforening, kan videregive tryghed og omsorg, og eksempelvis være den voksenkontakt flere udsatte børn søger. Det organisatoriske ophæng bag en facilitet har på den måde også en social betydning for området.

Midlertidig og permanent

Der er forskel på om det organisatoriske indgreb er midlertidigt eller permanent. I det permanente organisatoriske ophæng er pladsen helt afhængig af de klart definerede aktiviteter, som eksempelvis et atletikstadion eller en dyrskueplads, der i overvejende grad står øde hen, når der ikke er arrangeret aktiviteter på forhånd. Hvorimod en plads med midlertidige organisatoriske aktiviteter tilknyttet har mulighed for at udvikle sig til en selvstændig plads, der på sigt benyttes til uformelle og selvorganiserede aktiviteter.
Et nyetableret offentligt rum kan med fordel kickstartes af en tilpas mængde arrangerede aktiviteter, der tiltrækker liv til området og viser hvordan stedet kan anvendes. Uden for denne begrænsede tidsramme kan området frit benyttes på eget initiativ til spontane og selvorganiserede aktiviteter.

Mængden af organiserede aktiviteter må afbalanceres. På sin vis må de organiserede aktiviteter begrænses for at give plads til selvstændigt initiativ, men også være markant i sin fremtræden for at manifestere anvendelsen. Det organisatoriske ophæng skal kort sagt sikre at faciliteterne bliver anvendt bedst muligt og tage fat i de idrætssvage brugergrupper, der behøver pædagogisk opbakning for det deltage.

For de rekreative rum, der diskuteres i denne sammenhæng, må en fortrinsvis selvorganisering og uformelle aktiviteter siges at være attraktivt som det ypperste mål. Det kan imidlertid være svært at realisere pga. de særlige vilkår beboerne i de udsatte områder bringer med sig, der kan tolkes som behov for en vedvarende indsats. Den midlertidige aktivitet er også attraktiv i kraft af, at udgifterne til et permanent organiseret rum ofte ikke ville kunne finansieres. For at fremme uorganiserede aktiviteter påpeger Nielsen og Thorkenholdt vigtigheden af at rummet også tilbyder mulighed for ophold udover faciliteter til idræt, da dette kan fremme den spontane og uformelle aktivitet. [Nielsen og Thorkenholdt 2011]

To eksempler på utraditionel organisering af aktiviteter

ISA – en permanent aktivitet

For at illustrere fordelene ved den organiserede indsats kan ISA på Tingbjerg heldagsskole fremhæves.

ISA står for idræt og samvær og er et tilbud i skolen, hvor eleverne kan styrke deres sociale

Ill. 12. Organisationen Gam3 afholder idrætstræning i udsatte boligområder

netværk og dyrke idræt med andre. Det særlige ved ISA er, at det er de ældre elever, der træner og instruerer de yngre. ISA beskæftiger sig primært med kendte sportsgrene.
De ældre elever, der ønsker at være med, får et trænerkursus før de opstarter deres eget hold med yngre elever fra 0-6. klasse som deltagere. En engageret lærer fra skolen er ansat som leder for ISA og har til opgave at organisere alle aktiviteterne, rekruttere nye trænere, samt at bære det overordnede ansvar for eleverne. [Rasmussen 2011]

ISA holdene benytter faciliteterne på Tingbjergskole, der både har egen gymnastiksal, svømmehal og udendørs idrætsanlæg. At ISA holder til på skolens område er en vigtig del af projektet, idet det skaber stor tryghed for forældrene at vide deres børn opholder sig på skolen. Med

Ill. 13. Organisationen Gam3 afholder idrætstræning i udsatte boligområder

denne tryghed er forældrene mere tilbøjelige til at give deres samtykke til børnenes fritidsaktiviteter, der ellers ofte kan være et problem specielt for piger i ikke-integrerede indvandrerfamilier i området. [Rasmussen 2011]

Eleverne er glade for ISA aktiviteterne. De yngste er vilde med at deltage på holdene og de ældre elever står nærmest i kø for at være trænere for de små. ISA skaber er stærkt sammenhold mellem eleverne på skolen og øger de større elevers ansvarsfølelse, hvilket giver dem selvværd, og holder både store og små elever aktive og beskæftiget i fritiden. [Rasmussen 2011]

Københavnerbydelen Tingbjerg er et hårdt prøvet kvarter, der flere gange har været præget af hård kriminalitet og næsten udelukkende er beboet af udsatte og belastede familier, som regel med indvandrebaggrund. På Tingbjerg skole har langt størstedelen af eleverne en anden etnisk baggrund end dansk. ISAs aktiviteter betyder, at eleverne også opfører sig ansvarligt når de færdes udenfor skolen; De ældre, fordi de er blevet rollemodeller og gerne vil vise de tager opgaven alvorligt. De yngre fordi de knytter bånd og omgås de ældre elever i fritiden. [Rasmussen 2011]

ISA i Tingbjerg er et eksempel på en permanent ordning, der virker yderst tilfredsstillende både med hensyn til fysisk aktivering af børn og unge i området og socialt i forhold til netværksrelationer og værdier.
ISA ordningen kan med fordel perspektiveres til flere ghettokategoriserede steder i landet, og endda bringes helt ud i byrummene i stedet for kun at benytte skolernes areal. Ved at placere aktiviteterne i synlige bolignære arealer kan forældres utryghed, ved at lade deres børn færdes i byen, også begrænses.

Selve organiseringen af en lignende ordning kræver naturligvis en bevilget medarbejder, der har engagement og pædagogisk forståelse, og ikke mindst vundet børnenes tillid. Men i og med ideen er, at ældre elever træner yngre elever, er det en begrænset udgift. Ved at trække børnene med ud i byrummene og de bolignære arealer, og knytte deres fritidsaktiviteter med rummene må en større ejerskabsfølelse også forankre sig for de pågældende rum. Ejerskabsfølelsen og de nye aktiviteter kan være identitetsskabende for de børn og unge, der deltager og for deres lokalmiljø. I kraft af dette kan hærværk og den ødelæggelse, der er et stort problem i ghettoområderne i dag, potentielt set også mindskes.

GAM3 – en midlertidig aktivitet

”Gam3 – urban sports organization” er en non-profit organisation. Organisationen forbinder gadeidræt og streetkultur med sociale formål. Båret af frivillige kræfter rejser Gam3 rundt i landets udsatte boligområder – områder de har udnævnt til gamezones, hvor de fra midten af maj måned opstarter idrætsaktiviteter i lokalområdet for børn og unge i alderen 10-18år. [gam3.dk]

Gam3 underviser i 4 forskellige dicipliner: Street Basketball, Street Soccer, Street Dance og Street Fit. Træning foregår ved uddannede frivillige instruktører i en uhøjtidelig atmosfære, hvor der er fokus på at skabe nye fællesskaber og højne deltagernes selvtillid. Som slutning på sæsonen arrangeres der store konkurrencer imellem landets forskellige hold. [gam3.dk] [vollsmose.dk]

Fordelene ved Gam3s fortolkning af gadeidrætten ligger i dens fleksibilitet, og den måde hvorpå de unges kreativitet udfordres. Organisationen benytter sig af, at ”streetkulturen” kan nå mange af de unge på tværs af baggrunde og køn. De unge motiveres til at tage ansvar og medbestemmelse, hvilket har givet positive forbedringer for deltagerne personligt og for boligområderne. I 2008 gjorde Gam3 sig fortjent til årets integrationspris. [vollsmose.dk]

Gam3 er på sin vis en midlertidig aktivitet, der kommer til boligområdet i sommersæsonen og afholder sine træningshold og turneringer, men derefter rejser igen. Med den nye ”playmaker” uddannelse som organisationen har introduceret, bliver der potentiale for, for alvor at lokalforankre aktiviteterne – også uden for gam3-sæsonen. ”Playmaker” uddannelse, betyder at lokale unge (16-21år), der er særligt engageret, kan blive trænere og instruktører for andre deltagere. Dette er til gavn for både den personlige udvikling og for lokalområdet, der på denne måde sikres en lokalforankring af Gam3s aktiviteter. [gam3.dk]

Hvis det kan lykkes at motivere og bibeholde de lokale playmakers engagement til at forsætte aktiviteterne ud over den begrænsede gam3-sæson kan boligområdet i langt højere grad få fordel af de sociale fremskridt og måske i endnu højere grad de sundhedsmæssige forbedringer, der givetvis vil være mere markante ved en vedvarende fysisk træning, end en sæsonbetinget.

Hvis dette skal virkeliggøres kræver det, at de lokale aktører (det være sig kommunale opsø-

Ill. 14. Organisationen Gam3 afholder idrætstræning i udsatte boligområder

gende medarbejdere, boligsociale medarbejdere fra boligorganisationerne, afdelingsbestyrelser, almindelige beboere mv.), bakker op om de pågældende frivillige ildsjæle og viser anerkendelse. Derudover stiller det naturligvis også krav, om dog begrænset, til de fysiske faciliteter i boligområdet.
På en simpel måde kan et boligområde altså, relativt enkelt få gavn af den etablerede organisations aktiviteter.

Eksempel på organisering af midlertidig aktivitet

Den midlertidige aktivitet, som kickstarter for et nyt område, vægtes i dette afsnit, da det er hensigten at gøre et område selvkørende på sigt. Aktiviteten tænkes eksempelvis at have en levetid på op til et år, hvorefter den gradvis trækkes tilbage og overlader byrummet fuldt ud til spontan og selvorganiseret aktivitet.

Idéen til hvilken aktivitet, der skal foregå i byrummet kommer enten oppe- eller nedefra i systemet. Det mest ønskværdige er naturligvis at beboerne i området selv er engagerede og brænder for en aktivitet, de ønsker hjælp til at opstarte, men det er naturligvis langt fra sikkert at en sådan oplagt mulighed foreligger, og at kvaliteten af idéen er tilstrækkelig høj. Øverst i systemet har kommunen derimod overblik over hvilke tanker og ønsker, der rører sig i hele byen og har derfor bedre mulighed for at udpege og selv udvikle nye tiltag, der har gode odds for at blive succesfulde.

En af de første overvejelser bør være hvorvidt brugeren skal have indflydelse på organisationen. Det er naturligvis mere omkostningsfuld for projektejeren jo flere, der skal involveres i organisationen. I denne sag, der udover det sundhedsmæssige aspekt også handler om at styrke integrationen og skabe et fællesrum for mennesker med forskellige baggrunde, må det imidlertid siges at være yderst vigtigt at have dyb forbindelse til lokalområdet. [Kristensen 2011]

Ved inddragelse af interessenter, som beboere, bør der tages stilling til i hvilken fase det er mest gavnligt for det pågældende projekt at fokusere beboernes indsats.
I udviklingsfasen har borgerne stor mulighed for medindflydelse på udviklingen af organisationens aktiviteter. Det er væsentligt at en sådan borgergruppe er repræsentativ for det pågældende boligområde, så enkelte grupperinger ikke overses. I driften og anvendelsen kan beboere også inddrages til hhv. vedligeholdelse og eksempelvis arrangere aktiviteter på området. [Kristensen 2011]
Inddragelse i hver af de tre nævnte faser giver beboerne en større ejerskabsfølelse over for området og dermed også et større engagement for at værne om stedet.

En organisation kan i denne sammenhæng ses som et projekt og eksempelvis være struktureret efter modellen på illustration 15. [Lindegaard og Olsson 2005]

For at en bred organisation, der involverer flere interessenter kan lykkes med opgaven, kræver det en klar fælles forståelse af hvad formålet med organisationen er og hvilken rollefordeling, der skal arbejdes under. Selvom organisationen er demokratisk må der være en leder til at uddelegere, styre og tage ansvar. [Kristensen 2011]

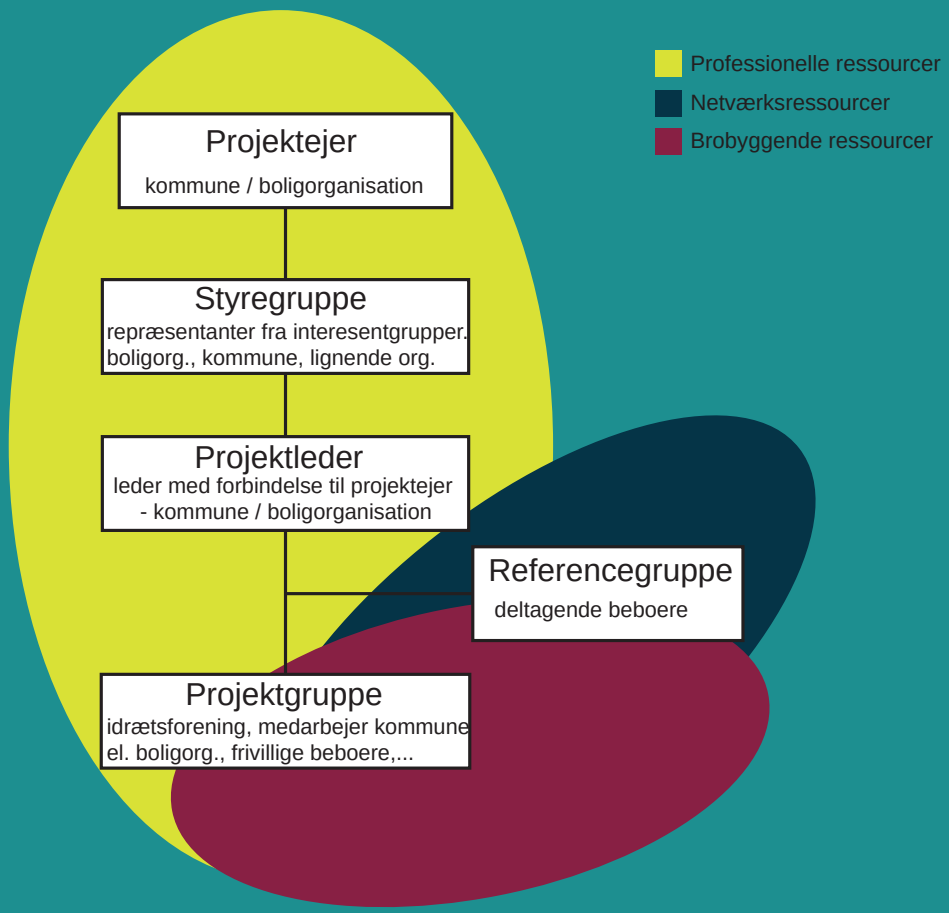

Ill. 15. Organiserede idrætsaktiviteter i ghettoområder kan organiseres med udgangspunkt i denne model, hvor lokale ressoucer med fordel kan inddrages i de resprektive grupper.

Ill. 16. Organisationen Gam3 afholder idrætstræning i udsatte boligområder

Den tidligere nævnte netværkstredeling for belastede boligområder kan også bruges i organiseringen. Som vist på illustration 15 kan de øverste lag i organisationen varetages af de professionelle ressourcer, mens den udførende projektgruppe eksempelvis kan udgøres af de brobyggende ressourcer og positionen som referencegruppe kan indtages af netværksressourcerne, der anses for at være tættest på brugergruppen.

Et konkret eksempel på en organisations aktiviteter i denne sammenhæng, kunne være en kommunal ledet indsats, der ved hjælp af en opsøgende medarbejder i lokalområdet inviterer en eller flere idrætsforeninger fra byen til jævnligt at benytte boligområdets faciliteter, eksempelvis boldbaner. På den måde vil idrætsforeningerne have bedre mulighed for at komme i kontakt med potentielle medlemmer i boligområdet og foreningens aktiviteter ville bringe liv og vise vejen for, hvordan områdets faciliteter kan anvendes.
Aktører som skoler, medborgerhuse og kulturelle lokalforeninger kan også være med til at aktivere byrum, ved at flytte deres normale aktiviteter ud i byen. Eksempelvis kunne en skole holde udendørsundervisning og en lokal kunsthåndværker kunne udstille værker i byrummet.

KONKLUSION

Idrættens rum
- et offentligt mødested på tværs af kulturer

Dette projekt beskæftiger sig med mikro-miljøet, efter WHO's opdeling af de betydende faktorer i forhold til sundhed, der drejer sig om det boligmærer miljø og de byrum vi omgås i til hverdag.

Den formaliserede idræt, som idrætsforeningerne står for, udspiller sig primært i de organisatoriske rum, mens den uorganiserede og spontane idræt udspiller sig på to scener i det offentlige rum. Det urbane rum og det grønne rum, der hver især tilbyder forskellige arkitektoniske kvaliteter. Ved at lade den organiserede idræt komme ud i det fuldt offentlige rum, og blande sig med den spontane idræt kan idrætten nyde godt af de offentlige rums kvaliteter og omvendt kan idrætten give liv til byen og inspirere. Den organiserede idræt kan på den måde også benyttes til at aktivere byrum, ved at vise hvordan faciliteterne kan bruges. Netop i udsatte boligområder, hvor motivationen er lav, kan det være væsentligt at have den organiserede idræt som initiativtager der inviterer til at tage byrummet i brug.

Ved at bringe idrætten ud i det offentlige rum, netop på grænsen mellem det udsatte område og almindelige boligkvarterer, kan aktiviteterne samle forskellige befolkningsgrupper, og derved medvirke til at ophæve de udsatte boligområders isolation, ved at formindske den mentale og fysiske afstand, der ligger mellem de udsatte indvandrer og andre grupper. Idrætten kan skabe fællesskaber på tværs af kulturer. Idrætsaktiviteterne, både de organiserede og de spontane, kan skabe rammerne for et offentligt mødested, hvor integration kan ske på lige vilkår.

Beboerne i ghettoområderne er idrætssvage, ligesom den generelle danske folkesundhed sakker agterud. Det er en fælles svaghed, der kan benyttes som potentiale for at lave et fælles rum – et offentligt mødested, hvor udveksling af værdier og kulturer frit kan ske, og hvor folkesundheden samtidig fremmes som en ekstra gevinst.

Idrættens arkitektur

For at gøre idræt til en del af "det gode liv", og undgå fremstillingen af idræt som en pligt, er det vigtigt at skabe rum i byen, der opfordre til fysisk aktivitet på en inviterende måde.

En oplevelsesrig udformning af arkitekturen er essentiel i den sammenhæng, hvor det gælder om at styrke de spontane aktiviteter, der hvor vi færdes i hverdagen. Det aktiverende byrum, både det grønne og det urbane, skal integreres i byen i stedet for at ligge hinsides som et separat adskilt rum på linje med bolig og erhvervs zoner. Aktiverende arkitektur skal bogstaveligtalt ligge i vejen. Som eksempelvis et bevægelsesstrøg, der udgør en del af den bløde infrastruktur i en grøn kile. Hvor genvejene i et stiforløb er en særlig aktivitetssti, der binder et belastet boligområde sammen med resten af byen .

Skal den fysiske aktivitet i hverdagen styrkes, er byrummet og dets arkitektur afgørende. Byrumsstudier har bevist, at arkitekturen kan fremme den sociale kapital i et område ved netop at fremme mødet og udvekslingen mellem mennesker med vidt forskellige baggrunde. Derved er vejen banet for også at fremme sundheden ved at gøre den aktiverende arkitektur mere tilgængelig for alle i byrummet. Det gode byrum

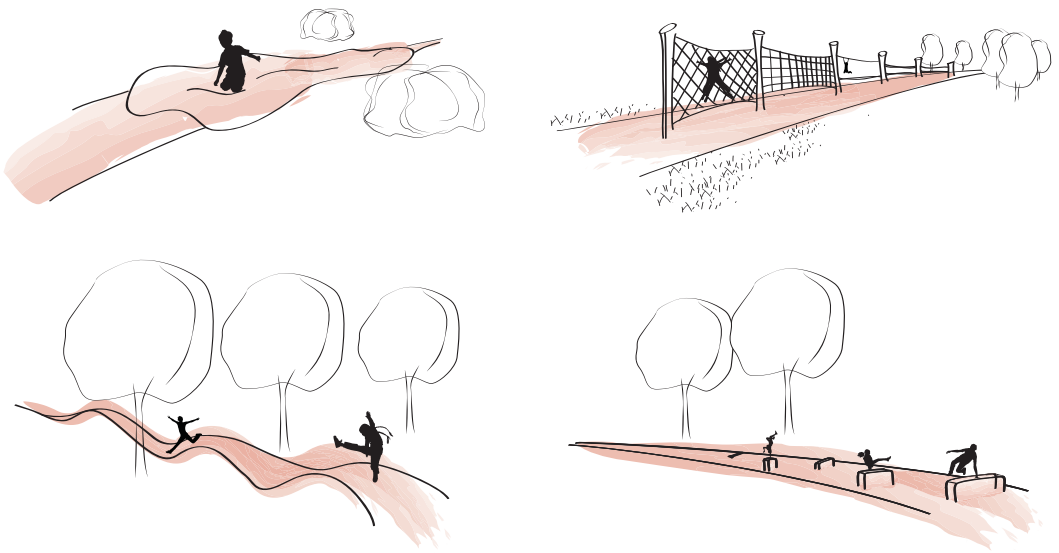

Ill. 17. Eksempler på hvordan idrætselementer kan implementeres i stiforløb.

der har integreret muligheden for fysisk aktivitet, er kort sagt en sundhedsfremmende ressource for samfundet, der også kan fremme social interaktion.

Idrættens sociale ansvarlighed

Beboerne i de udpegede ghettoer er ikke alle opvokset med den stolte danske foreningskultur, der i mange år har præget idrætslivet, og er formentlig ikke i samme grad parat til at lægge den på hylden til fordel for en ensom løbetur et par gange om ugen.
Den organiserede idræt har en særlig betydning i de udsatte boligområder, hvor foreninger og klubber i højere grad påtager sig et socialt ansvar for at give medlemmerne den nødvendige opbakning og støtte. Her bliver det snarer sidegevinsterne ved idrætten, der kommer i fokus, frem for det sundhedsmæssige aspekt. I foreningerne og klubberne sker der en form for sekundær opdragelse af børn og unge, hvor social opførsel, respekt for andre, ejerskab og ansvar praktiseres. Den organiserede idræt er en stor social ressource, der nogle gange kun oversættes med integration, og hvor nedbrydning af negativ social arv overses i den store sammenhæng.

Måske er det netop på grund af den sociale bevidsthed, at organiserede idrætsinitiativer i belastede områder som Gam3, Futbol de Calle og ISA har så stor succes. Også de mere traditionelle fodboldklubber, som B 1909 og Brønshøj Boldklub har stor succes og høje medlemstal i områderne, samtidig med at de høster mange roser for deres store integrationsarbejde.
Organisationerne er gode til at give børn og unge nogle attraktive forbilleder, der virker nærværende og bevidste om medlemmernes særlige vilkår.

At få flere af de belastede børn og unge indmeldt i klubberne bør ikke være et mål i sig selv, men det kan være midlet til at styrke dem og nedkæmpe det socialt belastede miljø de færdes i.
Med en styrket selvtillid og en social ansvarlighed er de i stand til at være mere åbne overfor andre kulturer, som de også mødes med i klublokalerne. Omvendt er det også væsentligt at påpege, at integration går begge veje, og at "danskerne" i lige så høj grad skal være åbne overfor det fremmede.

En omvendt integration, af "danskere" i ghettoområdet, kan ske ved at placere nøje udvalgte funktioner i ghettoområdet med "danskere som målgruppe, og derved fastligge en trafik af "danskere" ind og ud af området. Eksempelvis kan den svømmehal og det klatrecenter, der ligger placeret i hjertet af Gellerupparken nævnes som en attraktor for hele Aarhus' indbyggere.

På trods af det mørke billede, der males af ghettoområderne, de belastede, de udsatte områder, lever der en intern styrke af netværksressourcer, der udgør den sociale kapital, som hvis de styrkes, kan forøge potentialet for en langt bedre sundhed. Derfor er det vigtigt at tage fat i netop disse lokale ressourcer, der kan være nøglen til bedre sundhed. [Nielsen og Thorkenholdt 2011]
Endnu ligger der et stort potentiale i de ofte uudnyttede sociale ressourcer, hvor gruppen, der ligger nærmest de mest fastbundne beboere har et stort potentiale for at udvikle succesfulde organiserede idrætsaktiviteter.

Organisatorisk vil det være eksemplarisk at fundere ansvaret for aktiviteter på frivillige lokale kræfter, der har stort engagement i området og rummer meget initiativ, velvidende at en sådan opgave kræver et stort personligt overskud og dermed en risiko for utidig ophør. Professionel inddragelse kræver derimod økonomiske ressourcer, der ikke altid vil være til stedet, til gengæld for en faglig og stabil indsats.

Gevinsten af en vellykket implementering af idrætten i et belastet boligområde kan, udover de sociale og sundhedsmæssige goder, virke kriminalpræventiv og sikre beboerne ejerskab for deres eget boligområde, samtidig med at områdets identitet kan drejes i en positiv retning.

Referenceliste

Trykte medier

[Andersen 1998,1. i Mortensen 2002:9]
Andersen, Jytte: En god og kreativ medspiller. Artikel i Nyt fra Lokale- og Anlægsfonden, 1998,1.

[Bjørn 2008]
Bjørn, Niels (2008). Arkitektur der forandrer – fra ghetto til velfungerende byområde, Gads forlag

[Buschardt, Schulz 2010]
Buschardt, Julie Majlund og Schulz, Line Søndergaard (2010). Hverdagslivets bevægelser – et aktivt Svenstrup. Kandidatspeciale, Urban Design, Aalborg Universitet
[Cavil et al. 2008 i Buschardt, Schulz 2010:14]
Cavil, N. et al. (2008). Fysisk aktivitet og sundhed i Europa – evidens og handling. Danmarks Rosendahls Bogtrykkeri a/s

[Forebyggelseskommissionen 2009]
Forebyggelseskommissionen (2009). Vi kan leve længere og sundere. Forebyggelseskommissionens anbefalinger til en styrket forbyggende indsats. Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse.

[Hausenberg 2007]
Hausenberg (2007). Netværksatlas Vollsmose – en guide til bydelens sociale ressourcer, foreninger og netværk, Odense Kommune

[Kural 1999]
Kural, René (1999). Spillerum – alternative steder til idræt, kultur og fritid, København, Kunstakademiets Arkitektskoles forlag

[Larsen 2003]
Larsen, Knud (2003). Den tredje bølge – på vej mod en bevægelseskultur. Lokale- og Anlægsfonden

[Limstrand 2008]
Limstrand, T. (2008). Environmental characteristics relevant to young people's use of sports facilities: a review. Scandinavian Journal of Medicine and Science in sports, 18, 275-287

[Lindegaard og Olsson 2005]
Lindegaard, Mette og Olsson, John Ryding (2005). Power i projekter og porteføljer. Jurist- og Økonomforbundets Forlag

[Mortensen 2002]
Mortensen, Morten (2002). Idræt som socialt kit – Evaluering af Det Idrætspolitiske Idéprogram IV

[Nielsen og Ibsen 2008]
Nielsen, Gert og Ibsen, Bjarne (2008). Kommunale forskelle på børns idrætsdeltagelse. En undersøgelse af fire kommuner. Idrættens analyseinstitut.

[Nielsen og Thorkenholdt 2011]
Nielsen, Gert og Thorkenholdt, Karen (2011). Byens bevægelsesrum – et studie af byens evner til at fremme fysisk aktivitet og møde mellem mennesker. Ministeriet for by, bolig og landdistrikter

[Pilgaard 2009]
Pilgaard, Maja (2009). Sport og motion i danskernes hverdag, idrættens analyseinstitut.

[Regeringen 2010]
Regeringen (2010). Ghettoen tilbage til samfundet – Et opgør med parallelsamfund i Danmark. Socialministeriet.

[Riesto et al. 2004:60]
Riesto, Svava og Carlberg, Nicolai og Christensen, Søren Møller (2004). Idrættens fornemmelse for byrum. Lokale- og Anlægsfonden og SLA Landskabsarkitekter

[Schmidt 2000 nr.2 s.1, . i Mortensen 2002:10]
Schmidt, Dorthe: brug for idræt i boligområderne. Artikel i Brikker til et fællesskab, nyhedsbrev udgivet af Kommunernes Landsforening og Boligselskabernes Landsforening. 2000, nr. 2, s.1

[Sundhedsstyrelsen 2005]
Sundhedsstyrelsen (2005). Omgivelsernes betydning for at fremme fysisk aktivitet – rapportering fra et netværksseminar. Sundhedsstyrelsen

[Troelsen et. al. 2008]
Troelsen, J., Roessier, K.K., Nielsen, G. og Toftager, M. (2008). De bolignære områders betydning for sundhed. Movements 2008: 4. institut for Idræt og Biomekanik.

Hjemmesider

[gam3.dk]
http://gam3.dk/index.php/denmark dato: 07.11.2011

[gellerup.nu]
http://www.gellerup.nu/alt-om-gellerup/fritid-sport/ dato: 19.09.2011

[sustainablecities.dk]
http://sustainablecities.dk/da/city-projects/cases/koebenhavn-arkitekturens-evne-til-at-fremme-fysisk-aktivitet dato: 19.09.2011

[vollsmose.dk]
http://www.vollsmose.dk/da-DK/Sitetools/Nyheder/Gam3%20zone%20i%20Vollsmose.aspx dato: 07.11.2011

Personligt notat

[Degn 2011]
Personligt notat fra møde med Maria Degn, koordinator for den boligsociale helhedsplan, Odense Kommune, maj 2011

[Kristensen 2011]
Personligt notat fra telefonmøde med Lars Kristensen, Ekstern lektor - Inst. for Økonomi og Ledelse, AAU, september 2011

[Rasmussen 2011]
Personligt notat fra møde med Thomas Rasmussen, idrætslærer, træner mv. hos Tingbjergskole og Brønshøj Boldklub., juni 2011

ILLUSTRATIONSLISTE

Ill. 1. Eget foto

Ill. 2. Egen illustration

Ill. 3. Hausenberg (2007). Netværksatlas Vollsmose – en guide til bydelens sociale ressourcer, foreninger og netværk, Odense Kommune. S. 16.

Ill. 4. Egen illustration

Ill. 5. Hausenberg (2007). Netværksatlas Vollsmose – en guide til bydelens sociale ressourcer, foreninger og netværk, Odense Kommune. S. 30.

Ill. 6. Egen illustration

Ill. 7. Rasmus B. Andersen (2009). Center for Idræt og Arkitektur, Aktiverende arkitektur og byplanlægning, Danmarks Idræts-Forbund, Indenrigs- og Socialministeriet. S. 125

Ill. 8. Jan Gehl (2010). Byer for mennesker, Bogværket

Ill. 9. Rasmus B. Andersen (2009). Center for Idræt og Arkitektur, Aktiverende arkitektur og byplanlægning, Danmarks Idræts-Forbund, Indenrigs- og Socialministeriet. S. 34

Ill. 10-11. Egen illustration

Ill. 12-14. http://gam3.dk/index.php/gallery-photos

Ill. 15. Egen illustration på baggrund af: Lindegaard, Mette og Olsson, John Ryding (2005). Power i projekter og porteføljer. Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Ill. 16. http://gam3.dk/index.php/gallery-photos

Ill. 17. Egen illustration